

TÜRK

İŞ

1980
1994

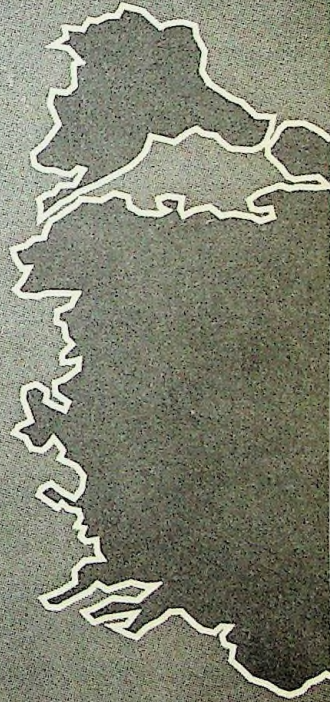
24 OCAK KARARLARI

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

TÜRK

İŞ

1980

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

Tarih:.....

Demirbaş No: 6164

Tasnif No: 330 Değ

24 OCAK KARARLARI

Bilgisayara aktarılmıştır

SUNUŞ

Türkiye ekonomisinde "dönüşüm" olarak nitelendirilen "24 Ocak 1980 Kararları"nın, 12 Eylül askeri darbesi ile bütünleşerek ülke siyasal ve sosyal yapısında da etkilerini bugün bile yaşadığımız bir dizi olumsuzluklara yol açtığı bilinmektedir.

Anılan süreçten en fazla etkilenenler, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm sabit ve dar gelirli toplum kesimleri olmuştur. Demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı bu dönemde iktisaden güçsüz geniş halk kesimlerinin daha da yoksullaştırıldığı görülmüştür.

TÜRK-İŞ, insan haklarına saygılı demokratik bir yapı içinde, refah toplumu oluşturmaya yönelik ekonomik uygulamaların yanındadır.

*TÜRK-İŞ, ülke ekonomisinde tikanıklıkların yaşandığı, "yeni istikrar tedbirleri"nin zorunlu olduğuna ilişkin görüşlerin kamuoyunda yer aldığı bir dönemde ve 24 Ocak kararları'nın ondördüncü yıldönümünde **"Değişen Dünya Düzeninde Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı, 24 Ocak Kararlarının Etkileri, Sonuçları ve Yeni Arayışlar"** Sempozyumu düzenlemiştir.*

Bu kitap, sözkonusu sempozyumda yapılan konuşmaları kapsamaktadır. Bir dönemi, ondört yılın ardından yeni bir perspektifle değerlendiren görüşlerin önümüzdeki günler için değerli yaklaşımlar getirdiğine inanıyoruz.

Saygılarımızla
TÜRK - İŞ YÖNETİM KURULU

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Değişen Dünya Düzeninde Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı

24 Ocak Kararlarının Etkileri, Sonuçları ve Yeni Arayışlar

Sempozyumu Açılış Konuşmaları

Bayram MERAL (TÜRK-İŞ Genel Başkanı)	1
Tansu ÇİLLER (Başbakan ve DYP Genel Başkanı)	4
Mesut YILMAZ (ANAP Genel Başkanı)	11
Süleyman DEMİREL (Cumhurbaşkanı)	15
Murat KARAYALÇIN (SHP Genel Başkanı ve Başbakan Yard.)	24
Necmettin ERBAKAN (RP Genel Başkanı)	31
Deniz BAYKAL (CHP Genel Başkanı)	39
PANEL	48

Sn. Taha AKYOL (Milliyet Gazetesi Yazarı)

Sn. Kubilay ATASAYAR (TİSK Genel Sekreteri)

Sn. Hasan DENİZKURDU (TOBB Bşk. Yrd.)

Prof. Dr. Burhan ŞENATALAR (İ.Ü. SBF. Öğr. Üyesi)

Prof. Dr. Kamil TURAN (G.Ü. İ.İ.B.F. Ç.E.E.İ. Bölüm Bşk.)

Prof. Dr. İzzettin ÖNDER (İ.Ü. İkt. Fak. Öğr. Üyesi)

* Sempozyumdaki konuşmacılara göre düzenlenmiştir.

**DEĞİŞEN DÜNYA DÜZENİNDE
TÜRKİYE'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI
24 OCAK KARARLARININ ETKİLERİ
SONUÇLARI ve YENİ ARAYIŞLAR
SEMPOZYUMU**

SUNUCU- Sayın Cumhurbaşkanımız teşrif ettiler.

Sayın Cumhurbaşkanımız, siyasi partilerimizin sayın genel başkanları;

Değişen Dünya Düzeninde Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı 24 Ocak Kararlarının Etkileri, Sonuçları ve Yeni Arayışlar Sempozyumumuzu onurlandırdığınız için TÜRK-İŞ topluluğu adına teşekkürlerimizi arz ediyorum efendim.

Çalışmalarımıza başlamadan önce, Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Kurtarıcı Atatürk ve silah arkadaşlarıyla, ülkemizin huzuru için terörle mücadelede can veren güvenlik görevlilerimizin, yine Türk ekonomisine katkıda bulunmak için çalışırken iş kazalarında kaybettiğimiz işçilerimizle, alçakça düzenlenen saldırıda kaybettiğimiz ve bugün yıldönümünü yaşadığımız Gazeteci Yazar Uğur Mumcu'nun aziz hatıraları için sizleri saygı duruşuna davet ediyorum.

(Saygı duruşu ve İstiklal Marşı)

Sempozyumumuzun açılış konuşmasını yapmak üzere TÜRK-İŞ Genel Başkanı Sayın Bayram Meral'i kürsüye davet ediyorum.

BAYRAM MERAL (TÜRK-İŞ Genel Başkanı)- Sayın Cumhurbaşkanım, Sayın Başbakanım, sayın bakanlarım, sayın milletvekillerim, siyasi partilerimizin değerli genel başkanları, Yüksek Öğretim Kurumumuzun saygıdeğer başkanları, değerli hocalarımız, basınımızın ve televizyon kanallarının değerli çalışanları, sendikacı meslektaşlarım ve değerli konuklar;

Hepinizi TÜRK-İŞ adına en derin saygı ve sevgilerimle selamlıyorum.

Bu önemli toplantımıza katılarak bizleri onurlandırdığınız için teşekkür ediyorum.

24 Ocak Kararları Türkiye tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bugünkü toplantımızda 24 Ocak İstikrar Programı değerlendirilerek, günümüze ilişkin bazı sonuçlar çıkaracağız.

24 Ocak Kararları öncesinde Türkiye ekonomisi bir bunalıma girmişti. Ülkemizin bunalıma girmesiyle, çalışanların bütün umutları yok oldu.

24 Ocak Kararları, bunalımdan çıkmaya çalışanların ezilmesini ve daha çok sömürülmesini hedef alıyordu.

24 Ocak Kararları, ekonomik bunalımın aşılmasında, çalışanların fedakarlığını esas alan bir anlayışa dayanıyordu.

İşverenler yayınladıkları raporlarda, en temel hak ve özgürlüklerimizin ortadan kaldırılmasını talep ediyorlardı.

IMF ve Dünya Bankasının dayatımıyla alınan 24 Ocak Kararları, parlamenter demokrasi içinde uygulanamadı.

Sendikalar olarak her zaman karşı olduğumuz anarşi ve terör, sanki bir merkezden yönetilmiş gibi, azdırıldı. Terör ve anarşi yüzünden halkımız canından bezdi. Ülkemizin her zaman savunduğumuz bütünlüğü tehlikeye düşmüştü. Bizi, terör ve anarşiden kurtarmak iddiasıyla Parlamento üyesi siyasi partilerin temsilcileri ise, önce en temel sendikal hak ve özgürlüklerimize el attılar.

Türkiye'de tüm çalışanlar karanlık bir dönem yaşadık. Sendikalarımızın faaliyetleri durduruldu veya kısıtlandı, toplu pazarlık kaldırıldı. Grevler yasaklandı, kıdem tazminatına tavana getirildi. Ücretler düşürüldü. Yılların demokratik mücadelesiyle elde ettiğimiz birçok hak, anti-demokratik mücadelesiyle elde ettiğimiz birçok hak, anti-demokratik bir biçimde gasbedildi.

Böylece, işverenlerin 12 Eylül öncesindeki isteklerinin çok büyük bir bölümü gerçekleştirildi. Ekonomik bunalımdan kurtuluşun yükünü çalışanlar omuzladı. İşverenlerin kârları arttı, bizim ücretlerimiz düştü. Yoksul, daha yoksul, zengin daha zengin yapıldı.

24 Ocak Kararları ve 12 Eylül bizi ve ülkemizi ağılattı, işverenleri güldürdü.

1989'dan itibaren çalışanlar olarak meşru ve demokratik gücümüzü harekete geçirdik. İşçilerin birlik ve bütünlüğünü sağladık. Mücadelelerimiz sayesinde sendikalı işçiler olarak 24 Ocak ve 12 Eylül sonrasında ekonomik kayıpların büyük bir bölümünü geri aldık. Ancak, bu yeterli değildir. TÜRK-İŞ yalnızca doğrudan temsil ettiği toplumun değil, ülkemizin ve tüm çalışanların da çıkarlarını savunmaktadır.

Sendikasız işçiler, memurlar, işsizler, emekliler, esnaf ve sanatkarlar, köylülerin büyük bir bölümünün huzursuz olduğu bir ülkede TÜRK-İŞ rahat edemez.

12 Eylül'ün anti-demokratik kalıntılarıyla ülke yönetildiği bir Türkiye'de TÜRK-İŞ sessiz kalamaz ve kalmayacaktır.

Yasaklarını kaldırdığımız, yasaklarımızın sürdüğü Türkiye'de TÜRK-İŞ gücünü göstermiştir ve gösterecektir.

Tüm çalışanların terör, işsizlik ve enflasyon üçlüsü tarafından ezildiği bir dönemde, TÜRK-İŞ yalnızca kendi üyelerini düşünemez ve düşünmeyecektir.

Sayın Cumhurbaşkanı, Sayın Başbakanım ve değerli konuklar;

Ülke bugün tarihin en büyük bunalımlarından birini yaşamaktadır. Yeni 24 Ocaklar gündemdedir. Türkiye'de yıllardır işçi, emekli, memur ve işsizden fedakarlık istenmiştir. Yine bizden fedakarlık istenecektir, vergiyi

biz veriyoruz. Vatanın birliği için her türlü fedakarlığı biz yapıyoruz.

TÜRK-İŞ olarak, ülkede yalnızca çalışanların fedakarlığına dayalı istikrar tedbirleri istemiyoruz.

24 Ocak Kararları, ekonomik bunalımın aşılmasında, çalışanların fedakarlığını esas alan bir anlayışa dayanıyordu.

24 Ocak Kararları, ülkemizin ekonomik sorunlarını çözememiştir.

12 Eylül askeri müdahalesi terörü ortadan kaldıramamıştır.

TÜRK-İŞ, içinde bulunduğu bunalımdan yeni 24 Ocağı da, yeni bir 12 Eylül veya onun sivil görünümüne de karşıdır.

TÜRK-İŞ ne istiyor?

TÜRK-İŞ, ülkemizin demokrasi içinde kalkınmasını istiyor; halkımız için huzur istiyor. Bunlar temel insan haklarıdır.

Toplum yönetimine etkili bir biçimde katılmak, bir iş sahibi olmak, insanca yaşamak ve yarına güvenle bakmak tüm insanların hakkıdır. Emekli olduğunda kimseye muhtaç olmamak, en haklı istektir.

Terörün en etkili biçimde önlenmesini, ülkemizin Misak-ı Milli sınırları içindeki üniter devlet yapısının korunmasını, her yerde herkese demokrasi sağlanmasını istiyoruz.

İşsizliğin ve enflasyonun kontrol altına alınmasını istiyoruz. İşten atılmaların önlenmesini istiyoruz.

Toplantımızı onurlandıran bazı siyasi partilerin temsilcileri, 1991 Genel Seçimlerinden önce, TÜRK-İŞ'e geldiler, bize çok güzel vaatlerde bulundular. Bu vaatlerin tutulmasını istiyoruz.

TÜRK-İŞ, sorunlarını masa başında diyalogla çözmeyi ilke edinmiştir. TÜRK-İŞ'in bu olumlu tavrını bir zayıflık gibi düşünenler çıkabilir, bunun yanlış bir düşünce olduğunu tekrar belirtmek istiyorum. TÜRK-İŞ'in, halkımıza ve temsil ettiğı topluma karşı sorumlulukları vardır. Ülkemizin, halkımızın ve de üyelerimizin çıkarları doğrultusunda atılan her adımın temsilcisiyiz, yanındayız.

Sayın Cumhurbaşkanı, Sayın Başbakanım ve değerli konuklar;

Günümüzde ülkemizi ve tüm çalışanları çok yakından ilgilendiren bir konu, özelleştirme. "Zarar ediyor" gerekçesiyle KİT'ler özelleştirilmek istenmektedir. Özelleştirme tutkusunun seneler öncesinden başlamasıyla, teknolojik gelişmeye sırt dönülmüş, "Nasıl olsa elden çıkaracağız" mantığıyla siyasi tercihler, KİT'lerin bugünkü duruma gelmesinde önemli rol oynamıştır.

Ülkemizde uygulandığı biçimiyle özelleştirme ve taşeronlaştırma, ülkemizin ve tüm çalışanların aleyhinedir.

Cumhuriyet tarihinde halkımızın ve çalışanların alınteri ve göznuruyla yaratılan kamu kuruluşları, yangından mal kaçıracasına elden çıkarılmak istenmektedir. Çok kazandıran yeterli vergiyi toplayamayan Hükümetimi-

zin, bütçe açıklarını kapatmak amacıyla, Devletimizin mal varlığını, değerinin çok altında fiyatlarla yabancı ve yerli işverenlere aktaracağı kuşkusunu taşıyoruz. Bu adımlar atılırken, sendikaların görüşü alınmamaktadır. İşyerlerinde çalışanlar hesaba katılmamaktadır. İşsizler ordusuna yeni işsizler eklenecektir.

İş Güvencesi ve İşsizlik Sigortası yasa tasarıları daha Parlamento gündemine bile gelmemiştir.

Elde edilen kaynaklar yatırımda değil, tüketimde kullanılmaktadır.

Taşeronlaşma ve kaçak işçilik ise, sistemli bir biçimde yaygınlaşmaktadır.

Devletin vergi kaybı, SSK'nın prim kayıpları giderek artmaktadır.

TÜRK-İŞ bunların ve benzeri sorunların çözümünü istemektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım, Sayın Başbakanım ve değerli konuklar;

Demokratik ülkelerde, büyük bunalımlarda işçiler, işverenler ve hükümetler biraraya gelir ve sorunları birlikte çözmeye çalışırlar. TÜRK-İŞ, demokrasiye, sosyal hukuk devleti anlayışına ve temel sendikal hak ve özgürlüklere saygılı tüm kuruluşlarla sorunların çözümü için görüşmeye hazırdır.

Son aylarda attığımız adımlar, bu anlayışımızın sonucudur. Bu anlayışla gerçekleştirdiğimiz toplantımızın da ülkemize ve tüm çalışanlara yararlı olacağı inancıyla hepinizi saygıyla selamlıyorum, teşekkür ediyorum.

SUNUCU-*Sayın Başbakan ve DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, buyurunuz efendim.*

TANSU ÇİLLER (Başbakan ve DYP Genel Başkanı) Sayın Cumhurbaşkanım, TÜRK-İŞ'in değerli temsilcileri, değerli arkadaşlarım;

Bugün 24 Ocak'ın bir diğer yıldönümünü yaşıyoruz. Ancak, 24 Ocak Kararlarının devam ettiğini söylemek artık mümkün değildir. Ancak, diğer taraftan, 24 Ocak Kararları aslında, halen de içinde olduğumuz piyasa ekonomisini ve serbest piyasa ekonomisine geçişin önemli adımlarından biri olmuştur.

Fakat biz, henüz bu süreci yaşamaya devam ediyoruz ve bu süreci tamamen bitirmiş olan ve tamamlamış olan ülkelerde, aslında çoğunlukta değildir. Bakıldığında zaman görürsünüz ki, hiçbir ülke aşağı yukarı "Ben serbest piyasa ekonomisinin kurumlarının daha gelişmiş olduğu, daha fazla gelişmiş olduğu ve bunların daha iyi işlediği uniteleri biliyoruz.

Diğer taraftan, bizle kıyasladığınız zaman, özellikle Doğu Avrupa ülkelerine kıyasla ve diğer bazı geçiş dönemi yaşayan Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonraki süreçte diğer ülkelere oranla ve bunlara kıyasla daha iyi bir biçimde entegre olduğumuzu da görüyoruz.

Şimdi, 24 Ocak Kararları neden geldi? Çok kısaca ona bir bakmak istiyorum ve 24 Ocak Kararlarında Piyasa Ekonomisine geçişin ve dünya ile bütünleşmenin neden önemli bir aşamasını oluşturduğunu kısaca izah etmek istiyorum.

1974 ve 1980 yıllarına baktığınız zaman gördüğümüz şudur;

Büyüme 0'ın altına inmiş, eksi 1'lerde, enflasyon yüzde 107'ler civarında ve bakıldığı zaman aşağı yukarı sadece petrol ithalatı, ihracatın yüzde 100'ünü geçmiş; yani sadece petrol ithal etmek için ihracatın yüzde 101'ini veriyorsunuz ve bu ortamda bozulmaların yanında ancak, Türkiye'nin iç ve dış borç sorunu yok, kamu borçlanma gereği gibi çok yükselmiş bir faiz kıskacı içine girmiş olduğunu görüyoruz; yani Türkiye'nin iç ve dış borçlarındaki sorununun kamu dengelerinin bozulmadığını görüyorsunuz. Ancak, onun ötesinde büyüme durmuş, ithalatı durmuş, ihracatı, ithalatı kapsama veyahut tamamen örtebilme imkanı kalmamıştır. Bu ekonomiyle karşı karşıyasınız.

Bu durumda, Serbest Piyasa Ekonomisine geçiş ortaya geliyor. İki amacı var. Dünyaya açılalım, ihracat atılımı olsun, dünyaya açılalım ve dünyayla bütünleşmede bir önemli adım atalım. İkincisi de, Serbest Piyasa Ekonomisinin kurallarını daha iyi uygulamaya çalışalım. Bu kurallar nedir?

Bu kurallar üç tane değişken üzerinde teksif olur. Birincisi, faizlerdir. İkincisi, dövizin fiyatıdır. Üçüncüsü de, mal ve hizmetlerin fiyatlarıdır. Çünkü, 1980 öncesinde bu üçünü birden adeta kontrol altında tutmaya kalkmıştı ve buna çaba göstermiştir; yani faizler kontrol altındadır. Bunun ötesinde fiyatlar ve dövizin fiyatı kontrol altındadır. Üç saçayağı birden, eğer bir tarafa çekerseniz, bu kendi dengesini bulmaz ve üstünde duran ekonomi çöker.

Şimdi bunun doğalı, eğer mümkünse üçünü birden serbest bırakın. **Eğer mümkünse üçünü birden serbest bırakın**, ama bir tanesi mutlaka serbest kalmak mecburiyetindedir; yani faiz, döviz kuru ve fiyatlardan mutlaka birisinin rahatça ve serbestçe en doğal biçimde belirlenmesi gereği vardır.

Bu üçünü birden kontrol eden ekonomiden yavaş yavaş çıkarak, bu üçünü birden daha az kontrol eden ve piyasa mekanizmasının işlemesine yol açan bir süreç 1980 yılında başlatılmıştır ve bunların ilk sonuçlarını da görüyoruz. Aşağı yukarı faizler eski yüzde 35; yani enflasyonun altında bir adam tasarrufunu götürüp veriyor, enflasyonun altında kazanıyor. Bunu alan adamda, kim olursa olsun enflasyonun altında bir faiz ödüyor ve büyük bir rant kazanıyor. O zaman da yurt dışı yazarları, bunun içerisinde sizlerin de bildikleriniz var, Türkiye'yi rant ekonomisinin en iyi işlediği ülkeler arasında gösteriyorlar. Hakikaten birisi eğer bir bankaya gidebiliyorsa, bir kredi alabiliyorsa, çok büyük bir kaynağı ve kârı, rantı üzerine gerçekleştirerek imkanına sahip. Çünkü, faizler eksi yüzde 35 gibi bir durumda.

Yine KİT'lerin fiyatları çok büyük ölçüde kontrol edilmekte ve fiyatlar da esasen çok yükselmiş. Bu gündemde kurlar da çok değerlenmiş, yani çok kişinin Türk Lirası değer kazanmış.

Şimdi amaç, 24 Ocak Kararlarından Piyasa Ekonomisine geçişin bu üç saçayağını daha rahat ve serbest biçimde belirlemek ve bunu yaparken de, dışa geçişi sağlamak.

Nitekim görüyoruz, ilk faizle de birdenbire "Pozitif faiz" dediğimiz, enflasyonun üstünde belirlemeye, eksi 35'ten yüzde 10 artıya geçiyoruz ve bunun ilk etkilerini 1988-1983 arasında, özellikle iç tasarrufların ithalatın, ihracatların artmasıyla da görüyoruz.

Hemen arkasından KİT fiyatlarının biraz daha rahatça belirlenmesi ve kamu borçlanması o sıralarda yüzde 10, böylece yüzde 4'lere inmesi, kur borçlanma gereği gündeme geliyor ve enflasyon da yüzde 101'den ilk yıllarda önemli bir ölçüde yüzde 30'lara ve yüzde 20'lere üç yıl içerisinde iniyor; yani daha sonra bakıyoruz, kur değişimlerinin ötesinde ve faizlerin ötesinde fiyatların düşmesi ve kurların dengesini yitirmesinden sonraki yüzde 15-20 devalüasyonlar gündeme geliyor. Bu arada da gördüğümüz şey, ihracatta büyümenin yüzde 20 ile yüzde 60 arasında olduğu; yani yüzde 20 ile yüzde 60 arasında arttığı gözüküyor.

Şimdi, 24 Ocak Kararlarının bir diğer etkisi de, bu dışa açılmayı, sadece kur politikasıyla yapmak değil, kur politikasının ötesinde bir de, içerideki talebin kısıtlanması gereğinin; yani sadece kur politikalarıyla değil, kur politikalarına aşağı yukarı baktığınız zaman hiç kısıtsız -bir yıl hariç- 1989 yılına kadar ortalama yüzde 10-15 civarında devalüasyon yapıldığını görürsünüz. Yani 1980'de başlar. 1989'a kadar devamlı Türk Lirasının değeri her yıl enflasyonun üzerinde kayba uğrar. Eğer bu rakamlara bakmak gündeme gelirse şunu görürsünüz:

Reel kur değişimleri eksi olarak, eksi 10, eksi 15, eksi 21 her yıl için, eksi 5, eksi 10, eksi 2.7 1989'a kadar devamlı enflasyonun üzerinde bir değer kaybını görüyorsunuz. Bunun ilk üç yıl içerisinde büyük ölçüde ihracata etkisini görüyorsunuz. Ancak, dışa açılmanın bir başka boyutu da, 24 Ocak Kararlarında zımni olarak alınıyor ve deniyor ki, iç talebi de aynı zamanda aşağıya itecegiz. "İç talebi aşağıya itecegiz" dendiği zaman, önde hedefte üç kitle var; çiftçiler, işçiler ve memurlar. Bu çiftçi, işçi ve memurun aşağı yukarı 10 yıl süresince enflasyonun üzeri falan değil, 1-2 puan falan değil, çok daha aşağısında bir gelir kaybına uğraması hedefleniyor; yani dışa açılma sadece parasal ve kur politikalarıyla değil, iç talebi kısacağız. İç talep üzerinde üç hedef kitle var, çiftçi, işçi ve memur.

Şimdi buna baktığınız zaman, kamu işçilerine bakıyorum, özel de bunu takip ediyor, eğer 1980 yılının kamu işçisinin eline geçen parayı 100 lira olarak alırsanız, bu 1982'de 93 oluyor, 1983'de 90 oluyor. 1984'te 78 oluyor, 1985'te 65 oluyor, 1986'da 56 oluyor; yani enflasyon bir yana, enflasyondan sonra ellerinden para çekilmeye başlıyor, 1987'de 57, 1988'de 49 yani 8 yıl sonra 1980 yılında kamuda çalışan işçi 100 alıyorsa, bunun yarısından fazlası elinden reel olarak çekiliyor; yani enflasyonu falan söylemiyorum. Reel olarak bütün enflasyonu çıkarın, enflasyondan sonra reel olarak cebinden alın. Demek ki yüzde 49'a düşüyor. Bu 1990'a girdiğimiz zaman 88, yani 100 olan kamu işçisinin eline geçen, 10 yıl sonra, 10 yıl evvel eline geçtiğinden daha az.

Şimdi memura baktığınız zaman, memurda da aynı, memurda da 100 olanı 1988 yılında 97 olarak görüyorsunuz; yani 10 yıl zarfında hiçbir artış olmamış reel olarak; bir de onların cebinden bir miktar gitmiş.

Şimdi aynı rakamlara baktığımız zaman, aynı seviyeyi devam ettirdiğimiz zaman, işçilerin 1990'da 88 olan rakamının bugün 149'a geldiğini, 1988'de memurun 97 olan kur endeksinin 170'e geldiğini ve her yıl, özellikle son iki yıl içerisinde ortalama iki yılda yüzde 24, ama her yılda enflasyonun üzerinde ortalama 10-12 artış olduğunu: yani bunlar 1980'le 1994 arasındaki rakamlardır.

Buna baktığınız zaman, bir şeyi daha görürsünüz. Son 10 yılı 24 Ocak Kararları içerisinde iş talebi aşağı düşürülmek, yani dışarıya açılmayı sadece kur politikasıyla yapmadan, aynı zamanda iç talebi aşağıya düşürmek sürecinde emekçinin, çiftçinin ve memurun milli gelirden aldığı payın son derece aşağıya belirgin bir biçimde düştüğünü görüyorsunuz. Milli gelir payı 1989'da yüzde 28'lere düşmüş, bugün itibarıyla yüzde 35'lere çıkmıştır.

Dolayısıyla işçi ve memur ve de çiftçiyi 10 yıl süresince ezmeyi hedefleyen bir politika, 24 Ocak Kararlarının ilk üç senesinden sonra zımnı olarak gündeme getirilmiş ve bilinçli biçimde kullanmıştır.

24 Ocak Kararlarını aslında üç etapta değerlendiriyorum, her zaman da bunu böyle yaptım. 1980 ve 1983 arasındaki dönem, 1983 ve 1986 arasındaki dönem ve 1985 ve 1986 sonrasındaki dönem.

Şimdi açıkça söylemek lazım ki, 24 Ocak Kararları, Piyasa Ekonomisine geçiş, tıkanıklığından değil, eksi büyüme, enflasyonun yüzde 100'lerin üzerine çıktığı, ihracatın, petrol gelirlerinin, petrol gelirlerimizi karşılamadığı ortamda ve Piyasa Ekonomisine geçiş, Serbest Piyasa Ekonomisine geçiş ve dünya ile bütünleşen bir dışa açılışı hedefleyişi, doğru bir amaçtır. İlk üç yıl içerisinde 1980 ile 1983 arasında bu sonuçlarını alındığını görmek lazım. 1980 ile 1983 arasında bu sonuçlar, enflasyonu birdenbire yüzde 20'lere indiriyor. İhracatta 20 ile 60 arasında bir büyüme var. Büyüme tekrar pozitif geçiyor ülkede, işçi ücretlerinde genelde bir düşme var. Ancak, 1983'e kadar bunun bitirilmiş olması gereği vardır.

1983 dahil olmak üzere, 1983-1986 arasında bu geçiş döneminde aşağı yukarı bütün politikaların devam ettiğini; fakat karşılığında yeterince istenilen amacın hizmet ve niteliğini ve bu arada da bir başka şeyin Türkiye'nin ekonomisinin dengelerini daha sonra çok bozacak biçimde yükseldiğini görüyorsunuz.

1980 ile 1983 arasındaki çok önemli iyileşmede dış borç konsolidasyonun çok etkin olduğunu da ifade etmek durumundayım. 4.3 milyar dolarlık dış borç konsolidasyonunun 1980 ile 1983 arasında çok büyük bir imkan yarattığını ve o zaman 14 milyar dolar iç borçların, bu sürede ve bundan sonra çok hızlı geliştiğini de ifade etmek gereği var. 1980 ile 1983 arasında iyileşme oluyor. Bu arada dış borç konsolidasyonu 3 milyar dolar. Kurda 1 milyarın biraz üzerinde gündeme geçiriliyor ve hızlı bir dış borçlanma ve iç borçlanma, o zaman iç borçlanmasının 0.5 trilyon olduğunu ifade etmek isterim. "İç borç" diye bir olay yok. Dış borç 14 milyar dolar. Kamu dengeleri, milli gelire oranla en yüksek yüzde 10'a çıkmış 9-10'la, 1982-1983 yıllarında bu yüzde 4'lere indirilmiş bu. İlk iyileşmeyi görüyorsunuz. Büyük ölçüde de dış kaynak takviyesiyle bu oluyor.

Ancak, 1983'den sonra ne yapılırsa artık karşılığı alınmamaya başlıyor ve 1985 ve 1986 yılından sonra hızlı bir bozulma gündeme geliyor. Bunlar nedir?

Faizi reel olarak yükseltiyorsunuz. Ama artık içi tasarraflarda ve mevzuatta ona cevap veren bir olay yok. Hiçbir korelasyon tutmuyor; yani faizler reel olarak yükseliyor, ama karşılığında onun karşılığı olması gereken, onun sonunda alınması gereken sonuç alınmıyor. Devalüasyonlar hızla devam ediyor, ancak ihracat artışı, özellikle 1985 ve 1986 yılından sonra duraksamaya giriyor; yani ona cevap veren bir hareket gözüküyor.

İşçi ücretleri ve memur kesimi 10 yıl boyunca çiftçisiyle, memuruyla, işçisiyle akıl almaz bir biçimde eziliyor; yani böyle enflasyonun üzerinde yüzde 1-2-3 verelim değil, bizim gibi yüzde 12 vesaire verelim amacı da değil, tam anlamıyla cebinden almayı hesaplıyor. Çiftçinin de, işçinin de, memurun da ve bütün bunları yapıyor.

Enflasyon 1986-1987'den sonra, özellikle 1988'den sonra tekrar yükselme durumuna geliyor. Bu arada bir de terör meselesi başı boş bir biçimde ülkenin gündemine giriyor ve Türkiye'nin büyük kaynaklarını emmeye başlıyor. 1994'ten geriye gidecek olursanız, savunma ve güvenlik için 1994'ün fiyatlarıyla 94'ün sonuna kadar 800 trilyonluk bir miktar görüyorsunuz ve terörün bu biçimde Türkiye'nin gündeminde kaynakları emer bir biçimde Türkiye gündeminin önünde bırakıldığı bir 1990 yılıyla bu işi kapatıyoruz; yani işçi ve memur ezilmiş, çiftçi ezilmiş, ama bunun karşılığında enflasyon durmamış ve artık parasal değişkenlerle -nedir bunlar? Faizi yükselt, kuru yükselt- çözülmeyecek yapısal, çok gerçek reel sorunları 1988-1989'dan itibaren karşımızda buluyoruz. Ancak "24 Ocak Kararları ne zaman bitti?" dersiniz, 1989-1990'dan itibaren bitti derim. Çünkü, baktığınız zaman aşağı yukarı her şeyin değiştiğini görüyorsunuz.

Birincisi, kur politikası. Kur politikası 1989 ve 1990'dan sonra artık Türk Lirasının değer kaybettiği değil, her yıl değer kazandığı bir ortama geliyor. 1989, 1990, 1991, 1992 ve 1993'te devamlı değer kazandığı, Türk Lirasının hatta aşırı değer kazandığı bir konuma doğru giriyor.

Diğer tarafta, bir diğeri, reel faizler umulmadık rakamlara yükseliyor. Dünya piyasalarına nazaran da, ancak bütün bunlar belli bir biçimde gerekli olan dengelemeyi yapamıyor; çünkü, bir rakam vermem yeterli olacak; 479 trilyonluk bütün vergi gelirinin 217 trilyonu bu faize gittikten sonra, devlet kesimlerinin hiçbir iş yapmadığını düşünseniz, yani sağlığa, çevreye, yola, enerjiye, çiftçiye, yatırıma ve sanayiciye hiçbir şey ayırmadığınızı düşünseniz, memur ve işçinin parasını topladığı vergiden ödeyemeyen bir yapısal mali dengesizlikle karşı karşıya kalıyoruz.

Şimdi, böyle bir ortamda sorulan sual şu oldu:

24 Ocak Kararlarına dönüşüm hiçbir biçimde olamaz. Çünkü, ilk başta çiftçisini, işçisinin enflasyonun altında bir ücretle ezmeye kararlı, memurunu enflasyonun altında bir artışla ezmeye kararlı bir Hükümet var ve bunu da böyle yaptığını rakamlarla ortaya koymuştur. Evet, elimizdeki imkanlar, gönlümüzde olduğu kadar artışı ve 10 yıllık ezilmişliğin tela-

fisini gerektiren hızlı tempodaki bir artışı gündeme getirememektedir. Ancak, 24 Ocak Kararları gibi, şimdi iç talebi aşağıya indirmek gereği var. Dolayısıyla da çiftçimi enflasyonun altında, işçimi enflasyonun altında, yani yüzde 50'lere varan, yani yüzde 100'den, yüzde 49'a düşüren bir anlayışla ve "Memurunu bu anlayışla ezeceğim ve böylece dengelerimi düzelteceğim" anlayışı, 1980 ile 1990 arasına dönüştür ve geri de gelmez. Bunda kararlıyız, kararlı da olmak zorundayız.

Gönlümüzde olan belki olmayabilir, telafi için daha farklı artışlar da gündeme getirilebilir. Ancak bugünkü imkanlar bunu öngörmektedir ve ülkenin tüm çıkarları açısından da böyle yapmaya devam ediyoruz.

Diğer başka bir şey, sendikal hakların kısıldığı bu dönemlerde bugün ve önümüzdeki haftalarda yine bu Hükümet, kamu kesiminde çalışanlar dahil olmak üzere sendikal haklar ve toplu sözleşmeyi tartışmakta ve bir sürece bağlamak durumundadır. Çokseslilik, yine Sosyal Konsey ve bu Sosyal Konseyin kurulması ortamında, herkesin her konuyu daha çok tartışacağı, ülke sorunlarındaki çıkarların, mesuliyetlerin ve sorunların da beraberce görüşüleceği bir platform olarak öngörülmüştür.

TÜRK-İŞ, anayasal bir kurum olarak Ekonomik ve Sosyal Konseyde yerini alacaktır.

Bütün bunlar önümüzdeki günlerde, son derece önemli sorunların üstesinden gelme meyilimizi ortaya koymuştur. Bunu yapmaya kararlıyız. Bunun için bir vergi yasası çıkarılma gereği var, çıkardık. Sonuçları ancak 1995 yılında alınacaktır. Bütün söylenenlere rağmen, açıkça ifade ediyorum ki, işçi ve memur kesimine daha fazla yük getiren bir Vergi Yasası çıkmamıştır ve bu doğru değildir. İşçi ve memur kesiminin yükünü arttıran bir Vergi Yasası olmamış, tam tersine, verginin daha yaygın bir biçimde alınmasını öngören, ancak para piyasalarını da dalgalandırmaya bırakmayan bir anlayış gündeme getirilmeye çalışılmıştır. 1995'te devam edecektir. Getirileri de 1995'ten itibaren daha sağlıklı bir biçimde olacaktır.

Özelleştirmeden ödün vermek mümkün değildir. Çünkü, KİT'lerin büyük ölçülerde açılmış olması ve bütün dünyada, geçiş dönemi yaşayan bütün ülkelerde de Piyasa Ekonomisine entegre olmanın önemli bir özelleştirme olması gerçeğiyle karşı karşıyayız. Ancak, bunu yaparken, bir yandan İş Güvencesinin sağlanması, özelleştirmede de ve özelleştirme yapılacak KİT'lerde sadece tazminat ve İş Güvencesi değil, İşsizlik Sigortasının başlatılması kararını da bu Hükümet prensip olarak benimsemiş, bunu uygulamaya sokacak kararları da önümüzdeki haftalar içerisinde daha somut bir biçimde ele alacaktır.

Memurun enflasyonun altında ezilmesi dönemi son bulmuştur.

Önümüzdeki sorunları aşmak için beraberce, hep beraber konuşarak, işin gereğini beraberce düşünerek, adımlarımızı beraberce atma durumundayız. Yalnız şunu da ifade edeyim.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, son derece dinamik bir Hükümettir. Bugün bütün Avrupa ülkeleri, bu ülkenin dinamizmine gıpta ile bakmakta-

dır. Evet, Amerika'da Avrupa'da AT'de ve OECD ülkelerinde büyük ölçüde bir gerilme veya yüzde 1-2'lerde büyümenin donmasının olduğu, gündemde olduğu sınırlarda, buna rağmen, Türkiye yüzde 7 ile 8 arasında son, üçüncü dönemin sonunda bir büyümeyi gündeme getirebilmiş ve işsizlik oranını yüzde 15.6'dan yıl sonu itibariyle yüzde 13.8'e düşürebilmiştir; yani işsizlik oranı olarak, bu oranda da 1993'te bir düşme olduğunu görüyoruz. İşsizlik sorununun halledildiği söylenemez, ancak büyük ölçüde işsiz insanlarımız gündemdedir. Ancak, oran olarak bakıldığı zaman bu oranın 1993'te artmadığını görürüz. Ancak, dünyanın gıpta ile baktıkları meselelerdir ve Türkiye'nin bu kadar hızlı büyümesi, dünya için dahi, AT için dahi bir çekici güç olarak nitelendirilmektedir. Sadece tüketime dayalı bir artış olduğunu iddia etmek de mümkün değildir. Çünkü, sanayideki büyümenin artış hızı, toplam büyümenin, yani yüzde 7'nin de üstünde olmuştur. Elbette bu önemli bir gelişmedir. Ancak, dengesizlikler, iç açık ve dış açık olarak bu önümüzdedir ve bunların üzerinden mutlaka gelme gereği vardır ve gelmeye kararlı olan ve bunun ilk adımlarını atmış bulunan bir Hükümetin de işbaşında olduğunu ayrıca ifade etmek istiyorum.

Türkiye'nin önü çok açıktır, ekonomisinin önü son derece açıktır. Bundan hiç kimsenin kuşkusu olmasın. Türkiye bütün önemli sorunlarını birkaç yıl içersinde, mali dengesizliklerini, iç ve dış borç kısılcısını ve faiz kısılcısını aşarak geçecektir.

Türkiye bugün 10 yıllık bir birikimin iç ve dış borç kısılcısının ve bunun getirdiği faiz yükünün baskısı, kısılacı ve dengesizlikleri içindedir. Ama bunu etap etap aşacağız. Çok da uzun sürecek yollar değil, çok kısa da sürmez. Ama bunun aşılmasından sonra ekonominin önünde ve Türkiye'nin önünde hiçbir engel kalmayacaktır. Hele hele terörle mücadelede de önemli adımların atıldığı ve kontrol altına alındığı bir dönemde, Türkiye'yi ilk 15 ülke arasına hızla taşıyacağımıza olan güvencimiz tam olmalıdır. Çünkü, bu bir fırsattır ve bir gerçektir. Bu dinamizm içerisinde ve kabuğunu yırtmanın ve sancılı süreci içerisinde hiçbir zaman bu ayrıntılara varmayalım. Çünkü, bu dinamizm genciyle, işçisiyle, çiftçisiyle, işadamlıyla Türk ekonomisinde mevcuttur. Yeter ki, kamuda yaratılmış olan dengesizlikleri, daha hızlı bir biçimde makul bir sürede aşabilelim ve bu aşılabacaktır.

Değerli arkadaşlarım;

Türkiye'nin önünde olan bu önemli fırsatı yakalamasında ve dinamizminde hiç kuşkusuz Türk işçisinin ve emekçisinin çok önemli bir yeri olacaktır.

Vatansever, dinamik ve hepimizin güvendiği çok değerli emekçilerimizi ve işçilerimizi saygıyla selamlıyorum ve ilerideki yılların yeni yıllar olacağını bir kez daha tekrar ediyorum.

Teşekkür ederim.

SUNUCU- Biz de teşekkür ederiz.

Şimdi konuşma sırası, Anavatan Partisi Genel Başkanı Sayın Mesut Yılmaz'da.

Buyurunuz efendim.

MESUT YILMAZ (ANAP Genel Başkanı)- Sayın Cumhurbaşkanım;

24 Ocak Kararları, yani toplantının konusunu teşkil eden 24 Ocak Kararları, Türkiye'de uygulanan ilk istikrar programı değildir. Ama 24 Ocak İstikrar Programını ülkemizde ondan önce uygulanan, diğer istikrar programlarından ayıran çok önemli bir fark vardır.

Daha önceki istikrar programları, kurulu ekonomik yapı içinde mevcut darboğazı aşmayı amaçlarken, 24 Ocak Kararları ve bunların sonrasındaki uygulanan politikalar, geniş kapsamlı bir istikrar programı olmanın ötesinde, ekonomik yapı değişikliğini amaçlamaktaydı.

Burada kısaca, ülkeyi 24 Ocak Programını uygulama noktasına getiren şartları bir defa daha hatırlamakta yarar vardır.

1980 öncesinde "Karma Ekonomi" adı altındaki müdahaleci ve içe dönük ekonomik yapı, yüksek kamu finansman açıkları, üç rakamlı enflasyon ve ödemeler dengesi kriziyle tıkanmış, ekonomik büyüme tamamen durmuştur.

Aslında bu durum, Türkiye açısından ilk defa rastlanan bir durum değildir. Geçmişte 10-12 yıllık devrelerin sonunda, ülke hep bu benzer bunalımlara düşmüş, ancak uzun dönemde, uluslararası rekabet gücünü artırarak gelişmesini hızlandıracak dinamizme bir türlü ulaşamamıştır.

Türkiye ile benzer konumda, fakat farklı ekonomik modele sahip ülkeler arasında yapılan uluslararası karşılaştırmalar, Türkiye'nin ekonomik model tercihini yapmaktan yanılmış ve gecikmiş olduğunu ortaya koyuyor.

Bu nedenle 24 Ocak Programı, bir yandan istikrarı sağlarken, bir yandan da mevcut ekonomik yapıyı değiştirmeyi hedef almıştır. Bugün başta Rusya olmak üzere, eski Doğu Bloku ülkelerin örneğinde de görüldüğü gibi, ekonomik yapı değişikliği aslında başlı başına bir istikrarsızlık dönemidir. Böyle bir ekonomik yapısal değişik programın, henüz sanayileşmesini tamamlamamış, çalışan nüfusunun yarısından fazlası tarımla istigal eden bir ülkede ve ekonomik dengelerin tümüyle bozulduğu bir istikrarsızlık programlarının uygulanması çok daha güçtür.

Bu nedenle, 24 Ocak Programının 1983 sonuna kadarki ilk uygulama devresi, daha çok istikrar tedbirlerine ağırlık veren, ekonomik liberalizasyon alanında kredi faizlerinin serbestçe belirlenmesi, günlük kur uygulamasına geçilmesi gibi, sınırlı bazı adımlarla yetinilen bir dönem olmuştur.

Bu sürece kalıcılık kazandıran en önemli gelişme, bu yönde bir siyasi iradenin 1983 yılı sonunda iktidar olmasıdır. Böylece, kapsamlı bir uygulama imkanı bulan politikalarla Türkiye yapısal bir değişim sürecine girmiştir.

1984 başından itibaren uygulamaya konulan politikalar sonucunda, sanayinin giderek ağırlık kazandığı bir ekonomik yapı oluşmuştur. Sanayi

sektörünün gayri safi yurt içi hasıla içindeki payı 1980'deki yüzde 18.6 oranında, 1991'de yüzde 23.9'a çıkarken, tarım sektörünün payı yüzde 24.3 iken, yüzde 17.4'e gelmiştir.

Ülke, yeniden tasarruf eden ve yatırım yapan bir duruma gelmiştir. Yurt içi tasarrufların gayri safi milli hasıla içindeki payı 1980'de yüzde 16 iken, 1991'de yüzde 22.6'ya yükseltilmiştir.

Kamunun, ekonomik ve sosyal altyapı yatırımlarına ağırlık vermesi, başta konut yatırımları olmak üzere, hane hakinin tasarruflarını arttırıcı politikaların uygulanması sayesinde 1980 yılında yüzde 12.9 olan özel tasarruf oranı, 1991'de yüzde 26.4'e yükselmiştir.

Dış talebe dayalı büyüme modeli çerçevesinde izlenen politikalar, ülke ekonomisinin geçmişinde sürekli bir sorun haline gelmiş ödemeler dengesinde, kalıcı bir rahatlık sağlamıştır. Ama bunun da ötesinde, geçmişte korkuyla içe kapanma nedeni olan uluslararası ekonomik ilişkiler, ekonomiye kazanç sağlayan ve büyümenin temellerini oluşturan bir duruma dönüşmüştür.

Ülke, korkusuzca ve serbetçe mal ithal eder hale gelmiş, ihracat sektörü hızla büyümüş, bunlara paralel olarak, "Görünmeyen kalemler" denilen hizmet ticaretinde ve bu meyanda turizm alanında çok önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Bütün bu gelişmeler ve sağlıklı bir şekilde hızla gelişen dış ekonomik gelişmeler, uzun yıllar askıya alınmış olan pek çok meseleyi de uluslararası platformda yeniden gündeme getirmemize olanak vermiştir.

Bu meyanda, Avrupa Topluluğuyla dondurulmuş olan ilişkiler restore edilmiş ve nihayet 1987'de tam üyelik müracaatımızı yapabilmek noktasına bizi getirmiştir.

Mali sektördeki yeniden yapılanma, özellikle sermaye piyasasındaki gelişmeler ve Merkez Bankası nezdindeki yeni piyasaların oluşturulması, Türk finans sektörünün hızla gelişmesine imkan vermiş ve Türkiye, 1990'lı yılların başına geldiğimizde uluslararası standartlarda bir finansla sahip az sayıda ülke arasına girmiştir.

Her istikrar programı, o ülke insanları için bir fedakarlık anlamına gelir. Özellikle 1980-1983 yılları arasında sendikal faaliyetlerin kesintiye uğramış olması nedeniyle, ülkemizde bu fedakarlık geniş ölçüde işçi kesimi tarafından üstlenilmiştir. Ancak, 1984 yılından itibaren toplu pazarlık sisteme yeniden işlerlik kazandırmak için gerekli adımlar atılmış, yasalarda yapılan düzenlemeler, sendikal örgütlenmenin kolaylaştırılması, sendika üyesi olmayanlarla, grev yasaklarının kapsamının daraltılması yoluna gidilmiştir.

Anavatan iktidarı döneminde, hem geçmiş dönemin birikmiş ücret kayıplarının telafisine, hem de ücretlerin enflasyon karşısında korunmasına özen gösterilmiş. Bu çerçevede 1989 yılında kamu kesiminde yüzde 142, özel kesimde yüzde 148, 1990 yılında kamu kesiminde yüzde 160, özel kesimde yüzde 300 oranında ücret artışı sağlanmıştır.

1991 yılında 600 bin kamu işçisinin toplu sözleşmeleri yüzde 175 oranında zamlarla bağlanmıştır.

Zaten bu hususlar "24 Ocak Kararları ve Kayıplarımız" başlıklı broşürde de temsil edilmektedir.

Asgari ücretin 1984'ten bu yana hemen her yıl ve enflasyonun üzerinde gerçekleştirilmiş olması, 1991'de bu artışın yüzde 93.5 gibi, 1974'ten beri rekor bir düzeyde yapılmış olması, 1989 yılından itibaren tarım kesimindeki asgari ücretin de, sanayi ve hizmet kesimiyle aynı düzeye getirilmesi, kıdem tazminatı tavanında sağlanan artışlar, hep bu dönemin uygulamaları arasındadır.

Tabii, çalışma hayatına ilişkin olarak yapılanlar sadece bunlardan ibaret değildir. Bu yapılanları yeterli bulmadığımı, bunlara ek olarak Anayasada ve çeşitli yasalarda yapılmasında yarar gördüğümüz bazı değişiklikleri, Konfederasyona gelen 4 siyasi parti liderinden birisi olarak 3 Ekim 1991 tarihinde TÜRK-İŞ yetkililerine iletmıştim.

Orada ifade ettiğimiz çalışma hayatına ilişkin tüm hususların arkasındayız. Koalisyon Hükümetinin söz verip de yapamadıklarını bir yana bırakıp, burada sosyal güvenlik sistemine ilişkin olarak biz ne yaparız? Onu da kısaca özetlemek istiyorum.

Biz artık eskimiş olan ve bu nedenle de vatandaşlarımızın ihtiyaçlarına cevap vermekten oldukça uzak olan sosyal güvenlik sistemimizin yeniden düzenlenmesine Sosyal Güvenlik Temel Yasası çıkarmakla başlama kararındayız. Bu yasayla getireceğimiz yeni düzenlemeler sonucu, sigortalılara tanınan haklarda adil ölçüler hakim kılınacak; kurumlararası kaymalar asgariye indirilecek; yani sosyal güvenlik kuruluşları arasında norm ve standart birliği sağlanacak; kurumların kaynaklarının israf edilmeleri önlenec ve aktüel dengeleri korunabilecektir.

Sosyal Güvenlik Temel Yasasında ayrıca, sosyal güvenlik hizmetlerinin özel sektör tarafından arz edilebilmelerine ilişkin esaslara da yer verilecektir. Sözünü ettiğim Sosyal Güvenlik Temel Yasasına ilişkin tüm hazırlıklarımız tamamlanmıştır. Yetkili parti organlarında tartışıldıktan sonra, kamuoyuna da açıklanacaktır.

24 Ocak Kararlarının 14 üncü yıldönümünde, bugün Türk ekonomisinin durumuna baktığımızda, 1984 sonrasında elde edilen kazanımların kaybedilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuzu, ülkenin yeniden bir istikrar arayışı içinde olduğunu biliyoruz. Kamu açıkları kontrol edilemez hale gelmiş, dış borçlar, kamu açıkları finansmanı için kullanılır olmuş, ihracat artışı durmuş, sosyal güvenlik sistemi felç olmuştur. Maalesef ekonomide belirsizliğin ve güvensizliğin hakim olduğu bir dönemi yaşamaktayız.

Yaşadığımız son gelişmeler göstermiştir ki, ekonomi yönetimini oluşturan birimler arasında asgari koordinasyon dahi yoktur. Bu birimleri yöneten siyasi bir merci de yoktur. Hükümetin 1994 Programı ve bütçesiyle ilgili temel varsayımlar, faiz ve döviz başta olmak üzere allak bullak olmuştur.

Yılın daha birinci ayının ortasında, hem program, hem de bütçe ciddi revizyon gerektirecek duruma gelmiştir. Faizlerdeki artış, kriz öncesi şartların şimdi daha da ağırlaştığının bariz işaretidir.

Bunlardan daha vahim olanı, ülkeyi yönetenlerin, bu gerçeklerin bilincinde olmamaları veya görmezlikten gelme eğilimi içine girmiş olmalarıdır.

Bu krize yol açan şartlar ortadan kalkmamıştır. Krizi şimdilik geçiştirmenin bedelini önce birileri, ama sonunda toplumun tümü ödeyecektir.

Nasıl hesaplarsanız hesaplayın, hangi yöntemi kullanırsanız kullanın, 1994 Ocağında enflasyon açısından geline nokta, 1991 Kasımından çok daha kötüdür.

Maalesef, içinde bulunduğumuz şartlar enflasyonu artırmaya, ekonomiyi de stabilize etmeye devam edecektir. Ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimi gerçekleştirecek bir noktaya gelmişken, ülkenin kaynakları bir istikrar arayışı için tükenip gitmektedir.

Bu duruma gelmemizin tek nedeni, 1991 seçimlerinden sonra alınması gereken ve o konjonktürde çok kolayca alınabilecek, maliyeti çok düşük olabilecek bazı tedbirlerin zamanında alınmamış olması, tam tersine, izlenen Populist politikalarla ülkenin yeniden bir ödemeler dengesi bunalımına doğru itilmiş olmasıdır.

Bugün ülkemizin, bir yandan durmuş olan yeniden yapılanma sürecini kaldığı yerden devam ettirirken, aynı zamanda orta vadeli bir istikrar programına ihtiyacı vardır.

Maalesef, biraz önce bu kürsüden ifade edilen hususlar, gerçeklerle tam bağdaşmamaktadır. Örneğin, son günlerde çok güncel olduğu için özellikle belirtmek istiyorum. Memurlarımızın geçim şartları, enflasyon karşısındaki durumları, geçtiğimiz yıllarda iyiye değil, kötüye doğru gelişmiştir. 1987 yılında ve 1989 yılında Devlet bütçesinden memurlara maaş amacıyla yapılan ödemelerin tutarının, gayri safi yurtiçi hasılaya oranı yüzde 5.1 iken, 1992 sonunda bu oran yüzde 4.83'e gerilemiştir; yani enflasyon karşısında sağlanan bir munzam artıştan değil, tersine bir gerilemeden söz edilebilir.

Bakın, 1994 yılında bu gelişmenin daha da kötü yönde devam etmesi kaçınılmazdır. 1993'ün son ayında; yani aralık ayında bütçeden, memur ve ücret ödemeleri için yapılan toplam meblağ 17 trilyon liradır. 17 trilyonu 12 ile çarparsanız, hiçbir artış vermeden 1993 yılında aynı tempoyu devam ettirerek yapmanız gereken toplam ödeme 210 trilyon liradır.

1994 bütçesinde, yani 192 trilyon lira açık öngörülen Devletin maaş ödemeleri için ayırdığı toplam meblağ 255 trilyon liradır. Aradaki miktar memura ancak yüzde 30'lar düzeyinde bir artışı öngörmektedir. Eğer ek bir finansman sağlanmazsa, ek ödeme sağlanmadığı takdirde, bu bütçeyle memura verilebilecek yıllık artış yüzde 30 düzeyindedir.

Enflasyonun 1994 yılında, geçen yılki oranı üzerinde olmamasını gerektirecek hiçbir iyimser işaret sözkonusu değildir. Bütçenin bütün varsayımları gibi, enflasyonla ilgili varsayımları da şu anda yıkılmış durumdadır.

Dolayısıyla, 1994 yılı, özellikle memurlar için söylüyorum, Sayın Başbakanın da ifade ettiği gibi, iyimserlik değil, karamsarlık vadeden bir yıl olmaya mahkumdur.

Bugünkü durumdan çıkmanın, bütün bu dengesizlikleri gidermenin ön şartı, tıpkı 1984 yılında olduğu gibi, yeniden bir yükseliş, bir atılım heyecanının ülkeyi sarmasıdır. Böyle bir programı gerçekleştirecek bir yeni yönetime, güvenilir kadrolara ve bunların önderliğinde bir huzur ortamına ülkenin hızla kavuşmasıdır.

Bu toplantıyı düzenlediği için ve bana da konuşma olanağını verdiği için TÜRK-İŞ Konfederasyonunun değerli yöneticilerine teşekkür ediyorum.

Sabırınız için sizlere teşekkür ediyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- Sayın Mesut Yılmaz'a teşekkür ederiz.

Şimdi, Sempozyumumuzun onur konuğu Sayın Cumhurbaşkanımızı kürsüye davet ediyorum. Buyurunuz Sayın Cumhurbaşkanım.

SÜLEYMAN DEMİREL (Cumhurbaşkanı)- Değerli misafirler, hepinizi sevgiyle selamlıyorum.

24 Ocak Kararları üzerine bir toplantı düzenlediği için TÜRK-İŞ Konfederasyonunu tebrik ediyorum.

Benim, burada yapılacak tartışmalara aslında çok büyük katkı olur. Eğer geçmişteki kapasitem üzerinde olsa, daha serbest olurum. Yalnız bugünkü kapasitemle bir katkı ne kadar olur bilemiyorum; ama gayret sarfedeceğim. Belki bazı yanlışları düzeltme, bu olayla ilgili olarak zihinlerde meydana gelen bazı tereddütleri gidermem bakımından bir miktar yardımcı olur.

24 Ocak Kararları aslında Türkiye'de çok tartışılmıştır, bugün de tartışılıyor, şimdi de tartışılıyor ve 24 Ocak Kararları tartışılmaya başlandığı zaman ister istemez, bu tartışmalar siyasi platforma kayıyor.

Meclislerin zabıtlarına bakılırsa, bu zabıtlarda benzeri tartışmalara rastlamak kolaylıkla mümkündür.

Ben, benden önce yapılan konuşmalara takılmaksızın, bazı açıklamalar, bazı aydınlatmalar meseleye getirmek istiyorum.

Büvvela bir konsept, bir kavram yanlışlığını düzeltmek isterim. Bunlardan bir tanesi, bu ülkenin yönetiminde kararlar, siyasi heyetler tarafından alınır ve siyasi sorumluluğunu o heyetler almıştır ve siyasetin değiştiği yerde, siyasi heyetler değiştiği yerde, siyasi irade değiştiği yerde, o yeni gelen siyasi heyetler anlam taşımaz. Yine kararlar yoluna devam eder gibi bir kavram olamaz; yani 1993 yılında, 1994 yılında veya 1984 yılında 24 Ocak kararlarını aramak yanlıştır ve 1980 ile 1990 arasında olup bitenleri o gün ülkeyi yönetenlere yüklemek yerine, o yönetimleri bir kenara alırsak, hayır, hiç onları almayalım, kağıt üzerindeki bir takım alınan kararları yüklemek lazım. Seneler kendiliğinden icra bulmaz, birileri yapar, birileri icra eder.

Binaenaleyh, eğer iyi neticeler çıkmışsa, o neticeler, karar verenlerin değil, icra edenlerindir. Eğer bundan iyi neticeler çıkmışsa, onun da yine kararların değil, onu icra etmeye o heyetleri zorlayan mı vardı? "Uygulamasalar, böyle 24 Ocak Kararlarının 14 üncü yıldönümünde" diye başladığınız zaman, bu kararlar 14 senedir devam ediyor, ama arada birçok hükümetler gelmiş geçmiş. "Hükümetlerin gelip geçmesi hiçbir anlam taşımıyor, ama kararların hükmünü icra ediyor" gibi bir kavram yanlıştır.

Onun için, tartışırken, gelenlerin iktisadi siyasetlerini, ekonomik siyasetlerini tartışmak lazım. Bunu yapmadığımız takdirde, bizim siyasi sistemimize ters bir manzarayla karşı karşıya kalırız.

24 Ocak Kararlarını alan Hükümetin Başkanı benim. Binaenaleyh, yalnız bu 24 Ocak Kararları ne oldu? "Bu kararlarda 10 sene boyunca işçiler ezildi, çiftçiler ezildi" diye bir kayıt yok. Çiftçilerin, memurların ve işçilerin ezilmesi sözkonusu ise; yani daha önce alınmış bulunan siyasi kararlar o neticeyi doğuruyorsa, onları uygulamak, o hükümetlerin eline.

Şimdi, iyisiyle kötüsüyle icraatları, siyasi iktidarların üzerine yüklemek varken, adeta siyasi iktidarları bir tarafta beraat ettirircesine, öbür tarafta, iyi ve faydalı işleri onun cebine koyarcasına bir tavrın içerisine girilmesi bence çok yanlış bir tartışmadır. Biribirimizi eleştirmeden başka bir şeye yaramaz. 24 Ocak kararları çıktığından beri bu tartışmalar yapılıyor.

Şimdi ben evvela şunu ifade edeyim.

Bu kararlar niçin alınmış? Durduğu yerde karar alınmaz. Bu kararlar, Türkiye, mucize arayan bir ülke. Türkiye'de bulunan, sıkılan insanlar, bir ilacı muayyen süre almak suretiyle iyileşme yerine, akşamdan, sabaha kendilerini bu dertten kurtaracak bir ilacı aramalıdır. Her şeyde böyledir. Bizim toplumumuzun aslında kültüründe bu vardır; yani öyle bir ilaç bulun ki, başım ağrıyor, ertesi gün sabahleyin geçsin, Başağrısının sebeplerine bakmaksızın onu isteriz. Böyle bir şey rahatsız mı eder, ama böyle bir şey bazan olabilir.

Onun için mucizevi karar aldık. Bunlar hep bizim toplumuzu zaman zaman beklentisi olan hususlardır. Siyaset gayet tabidir ki, istendiği istikamette tartışacaktır. Bunda hiçbir yanlışlık görmüyorum. Esasen, şimdi burada yapılmaya başlanmış bulunan tartışma, bundan bir ay evvel TBMM'nde yapılmış. Ama herhalde bugünkü tartışmanın olası, bundan bir ay evvel yapılan bir tartışmayı buraya getirmek değil, birtakım yeni unsurlar arasına girerek, zaten 24 Ocak Kararlarının eğer bugün Türkiye'ye verdiği birtakım zararlar varsa, kaldırırınız, geçer gider, zararlardan kurtulursunuz. Birtakım zararlar var idi ise uygulamazdınız. "Bunun gerçekte de zaten aslında hükümetler değişmiş, kararlar varolmaya devam etmiş" diye bir olay yok.

Şimdi bakınız 24 Ocak Kararları nereden geçti?

1979 sonu Türkiye'sinin ekonomik durumu şudur:

Enflasyon iki rakamlı olmaktan çıkmış, üç rakamlı olma istidadına girmiştir; yani 1980 Türkiye'sinde yüzde 80'in, yüzde 100'ün üzerinde bir enflasyon tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Döviz gelirleri düşmüştür. Merkez Bankası kilitlenmiştir. Fabrikaların büyük bir kısmı kapalıdır, üretim düşmüştür. Türkiye, dışarıdan ihtiyacı olan malları alamayacak durumdadır.

1979 yılında ihtiyacı olan 15 milyon ton petrolün ancak 10,5 milyon tonunu alabildiği için, ülke bir petrol krizi içine girmiştir. Bunun yarattığı sıkıntılar ise, bir ızdırap haline gelmiştir. Türkiye, yokluklar ülkesi olmuştur. Karaborsa alıp yürümüştür. Devletin ürettiği malların hemen tümü karaborsaya düşmüştür. Yatırımlar durmuş. ekonomik hayatımızın büyük mali müesseseleri hemen hemen fonksiyonunu yitirmiştir. Paraya olan güven duygusu kaybolmuştur. Ayakta durabilecek tek bir İktisadi Devlet Teşekkülü mevcut değildir.

Devlet, aldığı malların karşılığını ödeyemez hale düşmüştür. Reel masraflarını ve maaşlarını ödemekte büyük sıkıntıya düşer olmuştur. Velhasıl ekonomi kaybolmuştur. Bu 1979'da benim Başkanlığımda kurulmuş bulunan Hükümetin kararıyla alınmış bir pakettir. Bunun içerisinde, o gün için söylüyorum, o şartlar içerisinde ileriye bakacak kadar zihinler serbest değildir.

Şimdi bakınız, bu hususta bir, iki cümle daha söyleyeyim.

1979 Kasımının bariz özelliği, ilacı yoktur, yedi tane yok. Devletin Merkez Bankasında döviz yok. Her şey de buna bağlı. Devletin Hazinesinde para yok; çünkü bütün kaynaklar tüketilmiş. Bu ikisi yok olunca, onun birçok yok yavruları olur. Ülkenin depolarında petrol yok. Traktörün, kamyonun ve kaloriferin durması bundan, pek çok şey buna bağlı ve kuyruklar olmuş, kilometrelerce otomobil kuyruğu benzin istasyonunun önünde. Hafıza-i beşer, isyan ile malul ve o şartlar devam ederken sizin 1994, 1992 yılını düşünmeniz mümkün mü? Bu unutulmuş, bazı hayati ihtiyaç maddeleri neler? İlaç yok, yağ yok, ampul yok, gübre yok ve film çekmek için, akciğer röntgeni çekmek için film yok, şeker ilacı yok; yani şeker hastasının ilacı yok, üretim yok; çünkü hammaddesi yok. Yatırım yok, çünkü iç para yok, dış para yok. İş yok, yatırım ve üretim yoksa, işin olmayacağı tabii.

Şimdi bütün olay evvela bu 24 Ocak kararlarının birinci başarılması lazımgelen iş, bu 7 tane yoku, 7 tane var yapmaktır. Binenaleyh, ne kadar akademik, ne kadar felsefi, ne kadar ilmi tartışmalara girsek de, eğer bunu göstermeden girersek yanlış olur.

Şimdi, bunları kaldırmaya geçmişsin, 7 tane yoku, evvela 7 tane var yapacağım diyor. 7 tane yoku, 7 tane var yapmanın kimseye bir zararı olmamıştır, ne işçiye olmuştur, ne memura olmuştur.

Evvela istikrar piyasalarını tutup, ekonomimizi bir felç durumundan ülkeyi kurtarmakla mümkündür. İlan etmişiz, "100 gün zarfında bu yokların içinden çıkacağız" 24 Ocak Kararlarının ana sebebi bu. Bu sebep de, bence akademik sebeplerden ileriye gelmiyor.

Burada bir hususu daha söylemek istiyorum.

Siyasetle ekonomiyi ayırır mısınız? Aslında ekonomiyi siyasi heyetler yürütür. Seçim olmuş, 14 Ekim'de bir seçim olmuş. Bu seçimde o gün Tür-

kiye'yi yöneten Hükümet, 16 Ekim günü, milletin temayülüne uyarak "Ben Hükümeti bırakıyorum" demiş. 16 Ekim 1969. Çünkü, 14 Ekim günü ce-reyan eden seçim sonrasında, o günkü, benim başında bulunduğum Adalet Partisinin oy nispeti yüzde 48-50'lere çıkmış seçim yapılan yerlerde, 5 yerde milletvekili ara seçimi yapılmış. 5 ilde Adalet Partisinin adayları kazanmış, 155'in üzerine çıkmış. O günkü hükümet, Parlametonun içinden çıkan hükümet demiş ki, "Artık halkın temayülü Adalet Partisi" demiştir.

Adalet Partisinin tek başına hükümeti kuracak hali yok. Yine o gün hükümeti kuracak partinin dışındaki siyasi partiler, "Adalet Partisi tek başına azınlık hükümeti kursun, biz bunu destekleyeceğiz" demişlerdir. Nitekim, desteklemişlerdir.

Adalet Partisi "Ben hükümeti kurmam" diyememiş. "Çoğunluk yok" diyememiş ve işte bu yükü üstüne almış; kuyruk kadar siyaseti ve siyasetçiyi rahatsız eden bir olay yoktur. Kuyruklarının olduğu bir yerde hiçbir zihin salim olarak hiçbir karar arayamaz, bulamaz.

Bence, kuyukları olan Türkiye, her zaman için önemli bir Türkiye'dir. Başka sıkıntıları olur, o ayrı mesele, kuyuklar aşağı yukarı hastanın ateşini, hastayı yere yatıracak kadar yükseldi. Ben burada kimseyi muhasebe etmiyorum, bu hesaplaşmalar yapıldı. Ben, siyasi hesapların peşinde değilim. Benim size okuduğum kağıtlar, 1979 Meclis zabıtalardan ve o günkü benim söylediğim açıklamalardan Hükümet Başkanı olarak alınmış sözlerdir.

Şimdi ne yapmış bu 24 Ocak karları?

Gelmiş, fiyatlar çift, kur çift, hatta döviz kuru üçlü, Tahtakale'nin kuru, Merkez Bankasının iki kuru. Zirai ürünler için başka kur var, üç tane kur ve faizler kontrollü, her tarafta karaborsa.

Evet, 100 gün zarfından mazot yokluğundan, akaryakıt yokluğundan çıkarmış. 6-7-8 Mart 1980 günü bunun hesabını verenler, şeker yokluğundan, ampul yokluğundan çıkarmış. Türkiye'yi Mayıs geldiğimiz azaman, şu size çizdiğim tablonun tümünden çıkartmış. Bu, 24 Ocak hesabını hazırlıyor. Niye hazırlıyor?

1980 ile 1990 arasındaki o günkü hükümetlerin, değişik hükümetlerin icraatlarından işçiye, memura ve köylüye düşen miktar yazılıyor.

24 Ocak Kararlarının birinci hedefi, o gün için rahatlatmaktır. Bu kararlar bu vaziyette Türkiye'yi götürmüştür. Nasıl götürmüştür?

Çift fiyatı kaldıracaksınız, karaborsayı kaldıracaksınız, şartları serbestleştireceksiniz. Tercih sistemlerine gidilerek karaborsayı önlediği görülmemiştir. Nereden bulduysak kamyon kamyon şeker, kamyon ampul getirmişiz ve iki, üç içersinde Türkiye rahatlamış. Gemi gemi akaryakıt almışız. Bunları almak için de parayı nereden bulmuşuz?

Parayı, dostlarımıza müracaat etmişiz. onları bize taahhütleri var, taahhütleri yerine gelmemiş ve barada şunu teşekkürle söylemek isterdim, o günkü Alman Hükümeti, Helmut Schmit'in başında bulunduğu Hükümet

bize çok büyük yardımlarda bulunmuştur. Kendilerinin taahhüt etteği parayı temin etmiş, 5-6 ay sonra parlamentosundan geçirmiştir, bunu göze almıştır.

Binaenaleyh, bu krizin aşılmasında sadece o kararlar değil, o kararların uygulanması fekaledede önemli olmuştur. Zaman zaman benim, akaryakıt gemisi, mazot gemisi takip ettiğim söylenmiştir. Başbakan olarak takip ettim. Niye?

Çünkü, sokaktaki yokluktan, çarşıdaki, pazardaki yokluktan bir sorunu üstümüze aldık, "Bunu kaldıracamız" diye ortaya çıktık.

Şimdi 24 Ocak Kararlarının bence bu tarafı kurtulduğu takdirde, bundan sonraki tartışmalar biraz hayalidir.

Bakınız, şimdi 12 Eylül gelmiş. 12 Elül öncesinde Türkiye nereye gelmiş? Biraz evvel anlattım ki, "Borç bulmakta yılın en başarılı ülkesi Türkiye" yani borç bulamayan Türkiye, 1980'den borç bulmuş. "Dört kişilik bir ailenin masrafı 36 aydan beri ilk defa artmadı. Avrupa'da petrol stoku olan ülkeler arasına girdik" Bunların hepsi Ağustos 1980'in, "Bugün dünyada tarım üretimini arttıran tek ülke Türkiye" 1980 Ağustosuyla ilgili bizim gazetelerimizin manşetleri; yani 1980 Ağustosuna geldiğimiz zaman, Türkiye'de Kasım 1979'daki çizilen manzara geniş çapta ortadan kalkmış.

Peki, siz diyeceksiniz ki, "Öyle olmuş da, niye 12 Eylül gelmiş işin içine girmiş, yani işleriniz düzgün olmuş, niye 12 Eylül gelip işin içine girmiş?" Tabii bunu isteyen, istediği gibi değerlendirir. Benim bir diyeceğim yok, am benim bir diyeceğim niye olmasın?

Aslında bu müdahaleler, darbeler, yani bir sisteme, kaidelere oturan bir layık olabilecek, yani sivil idareye vaki olabilecek müdahaleler genellikle zor şartları üstlerine almazlar; yani şartlar zorken, pek fazla işin içine girmezler, Çünkü, onları üstlendikleri zaman, kısa zamanda bu meseleyi halledemezlerse yıpranırlar. Darbeciler, darbeyi akıllarına koymuşlarsa, bu benim tefsirim; yani bugünkü tartışmanın konusu bu değil. Ama mademki "24 Ocak Kararları bir netice hasil etmiştir, bu netice de, ilk 8-10 ay zarfında hasil olmuştur" diye bir iddia var, niye kesintiye uğramıştır? Şimdi onu söylüyorum.

Türkiye'nin başka bir derdi daha var, terör ve Devletin felç olması var. Devletin işletilmesinde bir arızalar meydana gelmiş, Devlet adeta işlemez hale gelmiş. Darbeciler veyahutta müdahaleciler, bu işe müdahale etmeye karar verenler, o kararı daha önceden vermişler. Daha önceden verdikleri bu kararı icra etmek için, bu kuyruklardan vesaireden birisi çıkıp Türkiye'yi kurtarması lazım. Bu benim yorumum. Bu yorumu ilk defa yapıyor değilim, bu yorumu çok yerde yaptım ve lehinde, aleyhinde eleştiri de aldık şu veya bu biçimde. Bunu söyleyince yine alacağımı biliyorum.

Türkiye'de eğer birisi bu işleri düzgün hale getirmişse, genellikle bizim tatbikatımız görülmüştür ki, bu müdahaleciler, bu iş düzgün hale gelinceye kadar müdahaleye pek fazla girmezler. Bakın 12 Mart Muhtırasına, buradan başka bir konuya girmek istiyorum.

10 Ocak 1970 kararları var Türkiye'de. Türkiye 10 Ocak 1970'de yüzde 5 enflasyonla, yüzde 7 kalkınmayı beş sene sürdürebilmiş bir ülke. Evet, Türkiye'nin döviz sıkıntısı yok, ama devalüasyon yaptı. Niye? 9 liradan 15 liraya çıkarıyoruz; çünkü, , her sene enflasyon yüzde 5 olsa, 5 sene içerisinde bu yüzde 7'ye yakın döviz değerinde bir düşmeyi meydana getiriyor. Eğer siz, döviz değerini zorla tutarsanız, zorla tuttuğunuz o değer netice itibariyle dönüş yok. Bu, kararların ikinci merhalesi.

Bu kararların birinci merhalesi -söylediğim gibi- Türkiye'yi günlük sıkıntılardan kurtarmak. İkinci merhalesi, Türkiye'yi Piyasa Ekonomisine doğru yaklaştırmaktır. Çünkü, dünya yeni ufuklara açılıyor. Artık kontrollü ve güdümlü ekonomisine doğru yaklaştırmaktır. Bir ülkede eğer kalkınma isteniyorsa, o ülke, başka ülkelerle aynı düzeye gelebilmeli; yani o ülkenin ürettiği mallara kompateti olmalıyız, rekabet gücüne haiz olmalıyız. Bir ülke, başka ülkelere ticaret yapmak istiyorsa, ürettiği malların kalitesi ve ürettiği malların fiyatı başka ülkelerin pazarlarında satılabilmelidir. Bu büyük sübvansiyonlarla olmaz. Çünkü, büyük sübvansiyonlar ekonomiden, ekonomik takadını tüketti. Öyle ise serbestiye doğru bir adım atılmalıydı. Bunlar ikinci merhaledeki 24 Ocak Kararlarının, ikinci merhaldeki başlıklarıdır. Bu ülkenin bir reel faiz politikası vardır. Bir ülkede fiyatlar serbestçe oluşabilmeli ve en nihayet çalışanlar bu ülkede Katma Değerden, başka ülkelerle mukayese edilecek bir pay alabilmelidir.

Şimdi 1994 senesine geldiğimiz zaman, Türkiye'de bir "Serbest Piyasa Ekonomisi" dediğimiz olayın bütün şartları henüz hazır değildir, bütün gayretlere rağmen hazır değildir. Bu gayretlerin sürdürülmesi ve Türkiye'nin istikrar içinde büyüyen, gelişen ve ilerleyen ülke olması vasfını mutlaka yitirmemesi lazımdır.

İstikrar içinde büyüyen, gelişen ve ilerleyen bir ülke olabilmenin sadece ekonomik tavır, ekonomi ve siyaset birbinden ayrılamaz. Binaenaleyh, Türkiye'deki ortam demokratikleşmedeki eksikliklerini tamamlamalıdır. Öbür taraftan, gerçek piyasa ekonomisinin şartlarını yerine getirmelidir, yerine getirebilmeye devam etmeleidir. Bunu, bugünkü kapasitemizle tartışmak mümkün, yalnız bu fırtınadan kimse kaçamaz. Bu fırtına dünyada reorganizasyon fırtınasıdır; yani küreselleşme fırtınasıdır; yani bir ülkenin malları, bir ülkenin sermayesi, bir ülkenin insanları ve hizmetleri serbestçe dolaşabilecektir başka ülkelerde. Buna dayanabilecek misiniz? Başkanlarının sermayesi, malları, hizmetleri insanları sizin ülkenizde serbestçe dolaşırsa buna dayanabilecek misiniz? veya sizin mallarınız, hizmetleriniz, insanlarınız, Sermayeniz diğer ülkelerde serbestçe dolaşabilse bunu yapabilecek misiniz? Bence bir devrimdir ve bir sanayi devriminden ve elektrik devriminden, tekekomünikasyon devriminden ve aslında bugün dünyanın pazar olarak gitmeye çalıştığı yer budur.

NAFTA olayı, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Meksika'nın hudutlarının kaldırması olayıdır. Hudutlar coğrafyada böylece kalacaktır, ama eğer bir refah Türkiye'si istiyorsak, bunu hudutlarımızı duvar haline getirerek sağlar mıyız? İşçisinin de, mumurunun da, köylüsünün de ve herkesin menfaati, dünyaya uyabilen bir Türkiye'dir.

24 Ocak Kararları şu veya bu şekilde eleştirilir. Eleştirdiğimiz 1980 ile 1990 arasındaki o günü hükümetlerin icraatlarını, -biraz önce arz ettimbunların artıları var, eksileri var. On senenin, geçen 1980-1990 döneminin yüzde 50 enflasyon ve aşağı yukarı 50 milyar dolara varan borçlarımız bizim tarafımızdan eleştirilmiştir. Yalnız, bütün bunlara rağmen yüzde 5 civarında kalkınma hızı; yani tek sebebi borçlanmadır ve enflasyondur.

1991'de bu durum, kalkınma hızı (0) sıfır ve 1980 ve 1990'ın artılı-rından bir tanesi ihracat performansdır. İhracat aşağı yukarı 1990'lı yıllarda, 1984'ün ihracatı 5 milyar 200 küsur milyon dolardır. 1980'in ihracatı 2,5 milyar dolar civarındadır.

Eğer 24 Ocak Kararlarını, ihracatı teşvik eden kararlar olarak alırsanız ve bunların o günkü idare tarafından uygulandığını var sayarsanız, ihracat 5 sene içinde iki misli artmıştır.

Şimdi çok önemli bir konuya gelmek istiyorum.

Türkiye'nin kalkınan bir ülke olarak oldum olası sıkıntısı, kalkınma arzusu bulunan her ülkenin sıkıntısı kaynaktır ve Türkiye, ondan aldığı işleri götürebilmek için kafi kaynağı yoksa, açık finansman yollarına giderse veya altından kalkmayacağı kadar borç finansmanlarına müracaat ederse, o zaman dengelerini bozma durumundadır. Maalesef Türkiye'nin 1994'deki demeyelim, istediğimizi bir düşünelim. Bunun başında kamu maliyesi gelir ve tabii kamu maliyesi dengesindeki başka birçok dengeler sirayet etmektedir.

Bugün Türkiye'nin yapacağı şey, yeni baştan bu dengeleri düzenleyebilmektir.

Efendim, istikrar programı mı istiyorsunuz. adına ne dersiniz deyin, gayet açıklıkla söylüyorum, 1991'de Türkiye'nin ihracat performansı yüzde 4.9'dur. 1992'deki ihracat performansı bir evvelki yıla göre 8.9'dur

Binaenaleyh, 1991'de 0 olan, 0'a yakın bir büyüme yüzde 1 civarında ve 4, 5 veya 5'e yakın bir ihracat artışı karşısında 1992'nin performansı ondan iyidir ; yani yüzde 5.9 büyüme ve yüzde 8.9 ihracat artışı. Bu iki rakam fevkalade önemli. Enflasyon yine yüzde 50-62 seviyelerindedir. "Efendim, bu yüzde 58 olmuş, yüzde 53 olmuş, yüzde 65 olmuş önemli de, çok önemli değil "Ama bakın, yüzde 167'lere ulaşmış bulunan 1980 enflasyonu, eğer o kararların bulunması sayesinde ise, 1983'ten önce yüzde 28'dir.

Şimdi siz diyeceksiniz ki, "Tenakuza düştü Demirel" Niye?

"Hem kararlar bir şey yapmaz, onu icra edenler yapar" dedi.

Ben de şunu diyorum, "O kararların sayesinde oluştu" demiyorum, o kararların icrası sayesinde olmuş deniyorsa, onu icra edenler yüzde 28'e düşürmüşlerdir enflasyonu ve hissedilmiştir enflasyonun yüzde 28'e. 1983 seçim sonrasında gelen hükümetin, seçim beyannamesinde enflasyon lanetlenmektedir. İki rakamlı enflasyondan şikayet edilmektedir. Hatta enflasyonun 1 puan artmasından dahi şikayet edilmektedir. Ama yüzde 28 ci-

varında devralınan enflasyon, vasat olarak yüzde 50'ler civarında 1990'lı yıllara geldi; yani enflasyonu politika altına almada başarılı değiliz.

Turizm gelişmesinde başarılıyız ve turizm gelişmesi için aşağı yukarı 1993 senesininin, yani her şeye rağmen 4-4,5 milyar dolar turizm geliri sağlayabilmiştir. Turizm altyapısında başarılıyız, birçok güzel şeyer yapabilmıştır.

Geliyorum 24 Ocak Kararlarına:

24 Ocak Kararları aslında hedef olarak evvela günlük sıkıntıları aşmış. Birinci bölüm.

İkinci bölüm, Devletin Merkez Bankasının işler hale getirin, Hazinesini işler hale getirir, fabrikaları çalışır hale getirin.

Türkiye yatırım yapmaya devam etmeli, Türkiye üretim yapmaya devam etmeli. Onu bunu, seçimler, "Oraya yapılmasıydı, buraya yapılmasıydı, Türkiye 50 milyar dolar borca girdi. Bu 50 milyar doları oraya değil de, başka bir yere yapılırdı" denilebilir mi?

Geçen on sene, yani 1980-1990 arasındaki geçen on senede eğer eksiler 24 Ocak Kararlarının sırtına, artılar bugünkü ülkeyi idare yüklenecekse, doğur değildir.

24 Ocak Kararları bana göre, 12 Eylül günü, o kararları getiren hükümetin görev bırakmasıyla yeni bir safhaya girmiştir. Ondan sonra gelen hükümet, bu kararları alıp yürütmüşse, o hükümetindir karar.

Onadan sonra gelen hükümet, benzeri kararları 1983'ten itibaren benzeri kararları alıp yürütmüşse, o kararlar yine o hükümetindir. Nitekim, 1983 hükümetinin, daha sonra çeşitli zamanlarda belirli kararlar vardır. 1994'te de şu ya da bu sebeple eleştirdiğimiz devirlerin, yılların iyiliklerini cebe, kötülüklerini 24 Ocak Kararlarına yüklemek yanlıştır.

Şimdi Türkiye borçlarını ve faizlerini günü gününe ödemeye devam etmelidir. Türkiye'nin 4 milyar dolar ana para, 3,5 milyar dolar da faiz borcu vardır. Türkiye, güvenilirliğini dışarıya karşı muhafaza etmelidir. Türkiye'nin bugünkü kaynakları Türkiye'ye yetmez, yetmemektedir. Türkiye'nin kamu maliyesi aslında faize boğulmuştur ve Türkiye kamu maliyesini yeniden bir düzene koymaya mecburdur. "Efendim, siz hükümet oldunuz niye koymadınız?" bunlar kısa sürede yapılacak işler değil.

Şimdi bu çeşit işler bir günde veya bir gecede neticesi alınacak cinsten değil. Bunlar ısrarla ve üzerine gidilerek yapılacak işlerdir. Bunları yaparken "Efendim, bunları işçinin sırtından yaptılar, memurun sırtından yaptılar" diye olay yok. Herkes üstüne düşen fedakarlığı ödeyecektir. Eğer herkes üstüne düşen fedakarlığı ödemezse, o zaman daha korkunç fedakarlık ödeme mecburiyetinde kalır. Şunu açıklıkla söylüyorum, TÜRK-İŞ Kongresinide geldim, söyledim, Türkiye ekonomisini eğer düzgün bir hale getiremezse, bir süre sonra devlet, işçinin parasını ödemekte sıkıntıya girer; yani herkes devletten istediği kadar istesin, "Vermiyor" diye de dünyanın eleştirisin yapsın. Yalnız bir yerde gelip oturalım, işte devletin mali im-

kanları, "Efendim, bundan bize ne, bizler ne karışırız, bunu devleti idare edenler düşünsün" deyip, için içinden çıkamazsın.

Öyle ise, işçisiyle, memuruyla, çiftçisiyle, hükümetiyle, Parlamento-suyla ve muhalefetiyle çok önemli meselelerle karşı karşıyayız. Bu mesele-lere sizler uygulanabilir çözümler getirdiniz mi, herkes yardımcı olmalıdır, herkes fedakarlığa da hazır olmalıdır.

Türkiye'nin elinde bulunan fırsat, yani Serbest Piyasa Ekonomisi ve liberal demokrasi, liberal ekonomi fırsatını kaçırmamalıdır. Türkiye bu fir-satı kaçırsa, bir defa daha zor durumlara sürüklenir. Türkiye, sanayileş-meye devam etmeli, yalnız bugün dünyadaki ilke şu:

Bir malın nerede üretildiği önemli değil, kimin ürettiği de önemli de-ğil, kimin parasıyla ürettiği de önemli değil, bir malın nerede satıldığı da önemli değil. Bir malın dünyanın her tarafında satılır şekilde üretilebilmesi-dir. Buna var mısınız Türkiye olarak, işçisiyle, işvereniyle, memuruyla, mühendisiyle ve bütün herkesiyle buna var mısınız? "Hayır, biz bunu yapam-ayız" Biz bunu yapamazsak, bir duvarların arasında kalırız; yani 24 Ocak Kararlarının temelinde, espirisinde aslında Serbest Piyasa Ekonomisi, yani gerçekçi kur, ihracat teşviki, turizmin teşviki, sanayi teşviki ve Türki-ye'nin büyük bir işgücü var. Bugün Türkiye'nin müteahhitleri 10,5 milyar dolarlık iş aldıysa, 19 milyar dolarlık da yeni bir işi takip ediyorlar. Büyük bir işgücü var, müteahhitlerin dışarıda çalışabilmesi, velhasıl Türkiye'nin dolar kazanması, döviz kazanması yollarının teşvik edilmesi gibi birtakım esprileri bunun içinde taşır. Eğer faizden kaçarsanız, tasarruflarınız başka yönlere gider.

Nitekim, 1994 Türkiye'sinde bankalarındaki mevduatın yabancı pa-ra kısmı, yerel kısımdan daha fazladır; yani Türkiye en kısa zamanda bir güven kriterini tesis etmeli ve kendi parasına olan güveni tarçın etmeli ve dengelerini yeniden kurmalıdır. Bugünkü kapasitede söyleyeceğim bu. Ama dünkü kapasitemle söyleyeceğim şey, herkes 24 Ocak Kararlarının üstüne vurmasın. Eğer kararlara değil de, vuracaksanız bana vurun. Kara-rın sahibi benim. Deyin ki, "Bu kararlar yanlış" yani Türkiye'yi yokluktan kurtardysak, peki bunun nesi yanlış? Evet, unutulmuş kısmı bu.

Sonra açıklıkla söylüyorum. Ondan sonraki kısmında icra edilen şey-leri, sanki o siyasi mekanizmayı küçülten taraflar var. Adam gelmiş, hükü-met olmuş, milletten oy almış gelmiş, ondan sonra birtakım politikalar doğmuş. meğer bu politikalar kendinin değilmiş, 24 Ocak 1980'de alınan polikalarmış. Kendisi bunları uygulamış, uygulayınca da ters netice çıkmış. Böyle birtakım şeyler bence yanlıştır.

Şimdi Türkiye 24 Ocak Kararları ihtiyacı içinde değilmiş. Bırakın 24 Ocak, dünyanın bugünkü geldiği yerde, aslında devri anlayabilirsek, dev-ranı anlayabilirsek, ve gidişatı anlayabilirsek, Türkiye'yi bir çağdaş, demok-rat ve çağdaş liberal ekonomiye sahip bunun içerisinde işçisinin de, me-murunun da, her sınıf insanının ve köylüsünün de mutluluğunu en büyük hale getiririz.

Ben sizden özür dileyeceğim. Değerli hatipleri dinlemek isterdim, yabancı misafirim var bildiğiniz gibi, şu saatlerde Türkiye'ye gelmek üzeredir. Beni hoş göreceğinizi umuyorum.

Bu toplantı sonunda çıkarılacak olan neticeleri, değerli TÜRK-İŞ yöneticileri getireceklerdir ve takip edeceksiniz ve ben de takip edeceğim.

Bu çeşit toplantıların önemine işaret etmek istiyorum. Bu diyalogdur, bu diyalogu açık tutalım, herkes gelsin fikrini söylesin. Bunu usulüyle söylesin, hiçbirimiz de bunlardan alınmayalım, incinmeyelim ve birbirimizi dinlemeyi, birbirimizi anlamayı başarabilirsek mesafe alırız.

Hepinizi sevgiyle kucaklıyorum, çok mutluluk duydum.

SUNUCU- *Sempozyumumuza 15 dakika ara veriyoruz.*

SUNUCU- *Şimdi de, Sosyaldemokrat Halkçı Parti Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Murat Karayalçın'da.*

Buyurunuz efendim.

MURAT KARAYALÇIN (SHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı)- Siyasi partilerimizin sayın genel başkanları, TÜRK-İŞ'in Sayın Genel Başkanı ve yöneticileri, sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, çok sayın konuklar; hepinizi şahsen ve Sosyaldemokrat Halkçı Parti adına selamlıyorum.

TÜRK-İŞ Yönetiminin, böyle bir toplantıyı düzenlemiş olması nedeniyle kutluyorum ve konuşmamın başında, geçen yıl bugün Cumhuriyet düşmanları tarafından katledilen Uğur Mumcu'yu rahmetle ve hasretle anıyorum.

Sayın Konuklar;

24 Ocak Kararları alındığı günden itibaren bugüne kadar çok yoğun olarak tartışıldı, değerlendirildi. Biraz önce Sayın Cumhurbaşkanı, 24 Ocak Kararlarının hangi çerçevede değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bir açıklamada bulundu. "1979 yılının, 1980 yılının başlarının koşullarını açıkladı ve 24 Ocak Kararları, o koşulların ortadan kaldırılması amacıyla alınmıştır" dedi.

24 Ocak Kararlarını, alınan kararlar ve karşı karşıya bulunan koşullar çerçevesinde değerlendirmemiz gerektiğine işaret etti.

Ancak, 24 Ocak Kararları, daha sonraki hükümetler tarafından uygulandığı biçimiyle, belki de amacını aşar bir nitelik taşımaktadır. "O kararları alan hükümetin başkanı olarak, bu koşullar için aldık. Bu koşulların giderilmesi amacıyla bu kararları yürütmeye koyduk, uygulamaya koyduk" dese de Sayın Demirel, daha sonraki hükümetler tarafından, hatta Demirel Hükümeti tarafından yapılan uygulamalar, tanımlanmış bu çerçeveyi aşan nitelikte olmuştur.

Gerçekten hiçbir hükümetin, kendisinden önce alınmış kararları uygulama zorunluluğu yoktur. Uygun görmüyorsa, doğru bulmuyorsa, yep-

yeni tanımlamaları hükümetler devreye sokabilirler, sokma durumundadırlar. Ama sonuç olarak, 1980'li yılların uygulamasına baktığımızda, ortaya çıkan tablonun bir sorumlusunun olması gerekmektedir.

24 Ocak Kararları yalnızca teknik yönüyle değerlendirilmez. 24 Ocak Kararları, yaratmış olduğu sonuçlar itibariyle de değerlendirilme durumundadır.

24 Ocak Kararları kimin tarafından alınmış olursa olsun, hangi hükümet tarafından uygulama sürdürülmüş olursa olsun, sonuç olarak, Türkiye'de iktisadi açıdan, siyasal açıdan ve toplumsal açıdan çok ciddi sorunlar yaratmıştır.

24 Ocak Kararları, Türkiye'de siyasi hakları, insan haklarını tahrip eden bir uygulama boyutuna gelmiştir.

Türkiye'de kitleleri depolitize eden 1982 Anayasası da, 24 Ocak Kararlarıyla bağlantılı bir biçimde değerlendirilmektedir, değerlendirilme durumundadır.

1982 Anayasa'sı, Türkiye'nin dinamik kesimlerini, işçileri, sivil toplum örgütlerinin yöneticilerini, gençleri, bilim adamlarını siyasetin dışına çekmiştir.

24 Ocak Kararları, maaşlıların ve ücretlilerin milli gelirden aldığı payı azaltmıştır.

Sayın Başbakan galiba ifade etmişti, ya da bir başka konuşmacı, 1970'lerin sonunda maaşların ve ücretlerin daha geniş kitleyi kapsamak amacıyla yalnızca işçiler ve memurlar demiyorum, 1970'lerin sonunda maaşlıların ve ücretlilerin ulusal gelirden aldıkları pay yüzde 35 dolaylarındaydı. Ama 1980'li yıllarda bu payın, bu oranın yüzde 15'lere indiğini biliyoruz.

24 Ocak Kararları, yalnızca bu açıdan da değerlendirilemez. 1980'li yıllarda tarım üreticileri, uygulanan iç ticaret hadleri politikaları nedeniyle ulusal gelirden aldıkları payları çok büyük ölçüde yitirmişlerdir.

1980'li yıllar boyunca iç ticaret hadleri ard arda yüzde 55.5 oranında tarım aleyhine sonuç vermiştir.

Çok ilginç, sanayi sektöründe yaratılan katma değerde işçiliğin payı azalmış, işçiliğin payı yüzde 35'den, yüzde 10'lara doğru inmiştir.

Öte yandan, ticaret hadlerinde tarım dışı sektörlerden yana, özellikle sanayi kesimi için önemli bir gelişme elde edilmiş. Ancak, ortaya çıkan tablo, bu kesimde, öteki kesimlerde olduğu gibi, çalışan grupların, kitlelerin aleyhine olmuştur.

Sayın konuklar;

Eğer 1980'li yıllarda siyasi açıdan, iktisadi açıdan, toplumsal açıdan böyle bir tablo ortaya çıkmışsa, bunun bir sorumlusunun olması gerekmektedir. Bunu kim yaptı, hangi hükümetler almış oldukları kararlarla bu uygulamayı yarattılar?

Türkiye'de bu bağlamda çok ciddi bir sorumluluk kaydı sözkonusu. Yaşanan bu olayların sorumluluğunu hiç kimse üzerine almak istememektedir.

Aslında bütün bunlar 24 Ocak Kararlarının mantığıyla tutarlıdır. 24 Ocak Kararları, böyle bir gelişmeyi gerektiriyordu. Böyle bir gelişme olmadan, 24 Ocak Kararlarının başarılı bir biçimde, kendi mantığı açısından, kendi iç tutarlılığı açısından başarılı bir biçimde uygulanması sözkonusu olamazdı. Gelişmeler tutarlıdır, ancak buna karşı, 24 Ocak'ın mantığıyla tutarlı gelişmelerin elde edilmiş olmasına karşın, ortaya çıkan tablo, 24 Ocak Kararlarının işlevsel olmadığını ortaya koymaktadır. Öyle bir karar paketi ki, öyle bir kararlarla uygulamalar dizisi ki, amaçları doğrultusunda sonuçlar ortaya çıkıyor. Ortaya çıkan sonuçlar siyasi açıdan kötü, toplumsal açıdan kötü; ama kendi mantığıyla tutarlı.

Buna karşın bugün 24 Ocak Kararlarının geriye dönüp bakıldığında işlevsel olmadığını, istediği sonuçları elde edemediğini, Türkiye'de sık sık, birkaç yılda bir 24 Ocak Kararlarına benzer kararların alınmasına neden olacak tabloların yaratıldığını görüyoruz. Artık "İstikrar" sözcüğünden Türkiye'nin çalışanları korkmaya başlamıştır. Özü itibarıyla doğru bir sözcük olan, olumlu bir sözcük olan "İstikrar" sözcüğü, Türkiye'nin çalışanları için, Türkiye'nin dinamik güçleri için korku duyulması gereken, ürkütmesi gereken bir sözcük durumuna gelmiştir.

Sayın Konuklar;

Önümüzde iki sorun bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, 24 Ocak Kararlarının yaratmış olduğu siyasi, toplumsal ve iktisadi tahribatın telafi edilebilmesidir.

İkincisi de, TÜRK-İŞ'in seçmiş olduğu konu, başlığı açısından önem taşıyor. O da, önümüzde kısa vadede ve orta vadede ortaya çıkması sözkonusu olan gelişmelerdir.

Sosyaldemokrat Halkçı Parti olarak, 24 Ocak Kararlarının iktisadi, siyasi ve toplumsal açıdan yaratmış olduğu sorunların, yapmış olduğu tahribatın giderilmesi amacıyla, gücümüz ölçüsünde önemli girişimleri başlatmış bulunmaktayız.

Her şeyden önce, 1982 Anayasa'sının kimi maddelerinin dışında tümüyle değiştirilmesi için SHP Gurubu çok büyük çaba sarfetmektedir.

Anayasa'nın yasakçı maddelerinin ortadan kaldırılması için, SHP Meclis Grubu, DYP ile birlikte geçen yıl 170 imzalı bir değişiklik önermesini TBMM'ne sunmuş bulunmaktadır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasını TBMM'ne sunarak, 49 uncu Hükümet döneminde siyasi açıdan ortaya çıkmış olan sorunların bir ölçüde dahi olsa telafi edilmesini sağlamak amacıyla, insan haklarının karşı karşıya olduğu sorunları bir ölçüde bile olsa giderilmesine katkıda bulunmak amacıyla önemli bir sonuç elde edilmiştir.

Anayasa değişikliği girişimi ve Ceza Muhakemeleri Usulü yasaşının çıkarılmasını bu bağlamda önemsiyoruz. Ancak, siyasi açıdan 1982 Anayasa'sının getirmiş olduğu sorunların çözülmesi için, hep birlikte yapmamız gereken çık şey olduğunu da biliyoruz.

Değerli arkadaşlarım;

Çalışma yaşamının birleştirilmesi, demokratikleştirilmesi için önemli girişimlerimiz oldu.

Maalesef, İş Güvenliğiyle ilgili olarak, eski Cumhurbaşkanımızın veto ettiği yasa, istediğimiz sonucun alınmasını engellemiştir.

şimdi, bunun tekrar grupların ortak kararıyla çıkarılması bence TBMM'nin önünde bulunan en önemli görevlerden birisidir.

Sayın Başbakan ifade etti, ILO sözleşmesi anlamında söylüyorum, Çalışma yaşamının demokratikleştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla Hükümette önemli çalışmaları yapıldı. Memurlarımızın yalnızca sendikal olanaklara, sendikal örgütlenme olanaklarına kavuşması değil, onun ötesinde, grevli toplu sözleşmeli olanaklara kavuşmasını sağlamak amacıyla hükümette yapılan çalışma çok ileri aşamalara gelmiş bulunmaktadır.

İçinde bulunduğumuz hafta, ya da bu amaçla kurulmuş olan komisyonun çalışmalarını tamamlamasına göre, bir sonraki hafta bu konu Bakanlar Kurulunda karara bağlanacaktır.

Ayrıca, İşsizlik Sigortasıyla ilgili paralel bir çalışma yürütölmektedir. Memur sendikaları konusunun ele alındığı aşamada, Bakanlar Kurulunca kurulmuş olan komisyondun çalışmalarının sonuçlanmasına göre, bu da, İşsizlik sigortası konusu da ele alınacaktır. İktisadi ve Sosyal Konseyin kurulması, bu bağlamda yine ele alınarak devreye sokulacaktır.

Sayın konuklar;

Vergi Yasasını ve 49 uncu ve 50 nci Hükümetin, işçilerimizin milli gelirden, işçilerimizin, memurlarımızın ve tüm çalışanlarımızın milli gelirden almış oldukları payın yükseltilmesini sağlamak amacıyla devreye soktuğu öteki önlemlerin sonuçlarını çok kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum.

1993 yılı sonu itibarıyla, 1980'lerde yüzde 15'lere düşmüş olan pay, 1989'dan başlayarak, 1990'dan başlayarak artma eğilimine girmiş olan pay, 1992 ve 1993 yıllarında alınan önlemlerle yüzde 36 düzeyine çekilmiştir. Yüzde 35.95'lik bir oran elde edilmiştir. 1993 yılı sonunda elde edilen oran budur. 1993 yılı sonu itibarıyla çalışanlar milli gelirden yüzde 95.95 oranında, yüzde 35.95 oranında yüzde 36 oranında pay alır noktaya gelmişlerdir.

Aslında bunun kendi içinde çok ciddi dengesizlikleri bulunmaktadır. Özellikle memurlar için bu dengesizlik büyük bir önem taşımaktadır. Buna işaret etmeliyim.

Sonuç olarak, 1993 yılı sonunda böyle bir değerin elde edilmesinde hep birlikte önemseme durumunda olduğumuz kanısındayım.

Öte yandan, Vergi Yasasında işçilerimizin, çalışanlarımızın, bordro mahkumlarımızın vergi yükünün azalması için gerçekten çok önemli bir kazanım elde edilmiştir, çok önemli bir sonuç ortaya konulmuştur.

Sayın konuklar;

Türkiye'de vergi yükü hangi kesimde olursa olsun, hangi sıfatla ekonomide ve toplumsal yaşamımızda yer almış olursa olsunlar, bir yurttaşımız 100 lirasının, 19 lirasını vergi olarak vermektedir. Bu ortamda işçilerimizin ve memurlarımızın vergi yükü yüzde 22, yüzde 23 dolaylarındaydı. Ortalama bir yurttaşımız 100 lirasının, 19 lirasını vergi olarak verirken, işçilerimiz 100 liralrının, 22-23 lirasını vergi olarak vermektedirler.

Vergi Yasasıyla birlikte bu oran da ters doğrultuda bir gelişme elde edilmiştir. Ortalama bir yurttaşımızın çıkan Vergi Yasasıyla, vergi yükü yüzde 19'dan, yüzde 24'e çekilirken, işçilerimizin vergi yükü, işçilerimizin ve memurlarımızın vergi yükü yüzde 22'den, yüzde 23'ten ortalama yüzde 15'e indirilmiştir. Bu oran, asgari ücret sahibi olan çalışanlarımız için ortalama yüzde 11 dolaylarındadır.

Sayın konuklar;

Vergide ve çalışanlarımızın yaşam koşullarını etkileyecek öteki politikalarda alınması gereken daha çok önlem vardır, ortaya konulması gereken daha çok politika vardır. Bunların tek tek, sizlerle birlikte tartışarak, devreye sokulmasında, uygulamaya yansıtılmasında kararlıyız.

Ancak, TÜRK-İŞ'in, bu toplantı için seçmiş olduğu konu bağlamında, bence 14 yıl öncesini değerlendirmenin yanı sıra, ele almamız gereken başka konular da bulunmaktadır. 14 yıl öncesinin bugün değerlendirilmesinin çok anlamlı, çok gerekli olduğunu sanmıyorum. Bunun bize kazandıracığı en önemli yarar, yeni 24 Ocakların önlenmesi olacaktır. O nedenle bu kararları tartışmalıyız. Ama Sayın Cumhurbaşkanı'nın da ifade ettiği gibi, önümüzde, özellikle işçi önderleri için, işçi temsilcileri için enine boyuna tartışılması gereken başka sorunlar bulunmaktadır ve bu sorunlar çok kısa bir süre sonra, çok açık bir biçimde ortaya çıkacaktır. Bugün bunların yeterince değerlendirilmesi siz konusu olmayabilir.

Tüm toplum kesimlerinin birkaç yıl sonra açık bir biçimde önümüze çıkacak bu sorunları incelediğini, değerlendirdiğini, tartıştığını söylememiz olanaklı değildir.

Sayın konuklar;

Sayın Cumhurbaşkanı, dünyalaşma sürecinden bahsetti. Dünyalaşma süreci gerçekten bizim için, gelişmiş ülkeler için, aslında tüm ülkeler için özel bir önem taşımaktadır. Ekonomide bugüne kadar bildiğimiz, işçilerimizin de çok iyi bildikleri, değerlendirdikleri kavramlarda çok önemli değişiklikler olmakta.

Rekabet koşulları, rekabet fiyatıyla üretim, yalnızca bir konu; ama bence, biraz önce arz etmiş olduğum gerçeklerle, bu konuyu hemen tartışmaya başlamalıyız. Bununla ilgili önlemleri hemen tanımlamalı ve ortaya koymalıyız.

Türkiye'nin Gümrük Birliğine doğru ilerlediği bu aylarda, bu yıllarda, kendisinin hangi ölçülerde Gümrük Birliğine hazır olduğu da tartışılmakta. Çok ilginç, değişik sektör temsilcileri 1995 yılındaki Gümrük Birliği için çok fazla alarm vermiyorlar. Tam tersine bir otomotivde olumsuz işaretler var, ama otomotivin dışındaki sektörlerde, sektör temsilcileri genel olarak bütünlüğün, bütünleşmenin Gümrük Birliği içinde yer almanın kuşkusuz bazı koşulların devreye sokulmasıyla, çok olumsuz sonuçlar getirmeyeceği görüşündeler.

Otomotiv sanayiın temsilcileri bile, birkaç yıllık bir gecikmeyle bu sorunların aşılabileceği kınısındalar.

Sayın konuklar;

Eğer bu böyle ise, eğer gerçekten bir, iki sektörün dışında, Türkiye'deki sektör temsilcileri, Gümrük Birlikteliği açısından çok ciddi bir sıkınca görmüyörlarsa, o zaman, şimdiye kadar, hatta bugün çok kuramsal bir olay diye yaklaştığımız, çok kuramsal çerçevede değerlendirdiğimiz bu olgu, birdenbire bütün çıplaklığıyla ve bütün gücüyle önümüze gelecektir.

Ben, 1994 yılı başında Türkiye işçi sınıfı için en önemli sorunun bu olduğu kanısındayım. Gündemde iki sorun var, hem 24 Ocak'ın tahribatının giderilmesi, hem de bu değişimin ortaya çıkarabileceği sorunların aşılması.

Sayın Yılmaz'ın, Sayın Mesut Yılmaz'ın işaret ettikleri gibi, ekonomimizde sorunlar var. Ekonomimiz hâlâ önemli sorunlarla karşı karşıya bulunmakta, bunları biliyoruz, bunları ifade ediyoruz.

Başkasının, Türkiye ekonomisi için kredi notu vermesine gerek yok. Bu zaten Türkiye'nin siyasetçileri tarafından, Türkiye'nin uzmanları tarafından bilinmekte, değerlendirilmekte. Bizzat Sayın Başbakan söylemekte, ben söylemekteyim, bakanlarımız ifade etmekte. Gerçekten dış ticaret açığı önemli bir sorun, gerçekten enflasyon hâlâ çok ciddi bir sorun olarak önümüzde bulunmakta. Ancak, 1993 yılında elde edilmiş olan gelişmelerin, 1994 yılında daha olumlu yöneticilerinin, hükümet yöneticilerinin, ya da işverenlerin sorunu değil, işçilerin de sorunu haline gelmiş bulunmaktadır.

Dünyalaşma süreci hemen kapımızda, dünyadaki üç önemli iktisadi kümede birine Türkiye 1995 yılında gümrük duvarlarını kaldırarak, iktisadi yönüyle üye olacak, o grupla bütünleşecek.

Öte yandan, Batı bizim için 3-5 yıl sonra da olsa benzer bir gelişmeyi ortaya koyacağını gözardı edemeyiz.

Türkiye'de bir süredir kuramsal nitelikte tartıştığımız konular, GAT Olayı ile ve Avrupa Birliğiyle 1995 yılında gerçekleştirilecek Gümrük Birli-

ği olayı ile somutlaşmıştır. Çok ciddi bir sorun olarak önümüze gelmiş bulunmaktadır.

Türkiye'nin işçilerinin, dünyada artık son on yıldır gittikçe etkili olmaya başlayan yeni üretim fonksiyonunu, yeni üretim sistemini, kimilerinin "Esnek üretim sistemi" diye adlandırdıkları bu gelişmeyi enine boyuna değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu yaşamsal bir zorluktur. Neoklasik modelin dışında bir gelişme olayı ile karşı karşıyayız.

Sendikaların uzmanları bugüne kadar hep neoklasik model çerçevesinde değerlendirmelerini yapmışlardır. Artık önümüzde bunun dışında bir başka tablo var, bir başka gelişme var. Yeni üretim fonksiyonunda, ya da esnek üretim sistemi içinde, üretim artışı için giderlerde artış gerekemeyebiliyor. Üretimin artması için, emek kullanımında, hammadde kullanımında, enerji kullanımında çok büyük artışlar sözkonusu olmuyor, hatta çok gelişmiş ekonomilerde, bunlarda, bu sektörlerde, emek sektöründe, ya da öteki sektörlerde artış olmadan da üretim artabiliyor. Bu bizim için, sol bir parti için, sosyaldemokratlar için, emek için siyaset yapan siyasi partiler için yaşamsal derecede önemli bir gelişme. Ama içtenlikle inanıyorum ki, işçi sendikalarımız için aynı derecede önem taşıyan bir gelişme olarak değerlendirilmelidir bu.

Bu, Türkiye'yi ne kadar etkiler?

Türkiye bu gelişmelerden ne ölçüde etkilenecektir?

Türkiye'nin işçileri, Türkiye'nin çalışanları, memurları bu gelişmeler karşısında hangi koşullarla yüz yüze, karşı karşıya kalacaklardır?

Kimileri için bu, belki akademik düzeyde tartışılması gereken bir biçimde yaklaşmamıza, bakmamıza olanak sağladığı görüşündeyim.

1993 yılındaki olumsuzluklara karşın, 1993 yılında elde edilen yüzde 7'lik büyüme hızı, bence son derecede önemsememiz gereken bir gelişmedir. O ortamda böyle bir sonuç elde edilmiştir.

Türkiye 1992 ve 1993 yıllarında 14 milyar kilovat/saat daha çok enerji tüketmeye başlamıştır. 73-74 milyar kilovat/saat enerji tüketimi düzeyine gelmiştir.

1991 yılında yüzde 73 olan sanayi kesimindeki kapasite kullanım oranı 1993 yılında yüzde 81 düzeyine çıkarılmıştır.

Borç ödemeleri nedeniyle kamu kesiminden kaynaklanacak yatırımların istenilen düzeyde olması olanaklı olmasa dahi, olanaklı görünmese dahi, kapasite kullanım oranlarının yükseltilmesi yoluyla elde edilen bu gelişme, 1994 yılında da sürecektir.

1995 yılında kamu kesimi borçlanma gereksinmesi, borçlanma ihtiyacı yüzde 10'un altına düşürülecektir. 1996 yılında bu oranın yüzde 5 dolaylarına çekilebileceği umudunu taşıymaktayız.

1994 ve 1995 yıllarında elde edilecek gelişmelerin, başta işçi kesimi olmak üzere, sağlıklı sonuçlar verebilmesi, 1994 yılında işçisiyle, işvereniyle, Devletiyle, Hükümetiyle işleteceğimiz İktisadi ve Sosyal Konseyin

çalışmalarına çok büyük ölçüde bağlı olacaktır. Her kararda, her aşamada konfederasyonlarımızla, sendikalarımızla, tüm çalışan kesimlerle işbirliği yapma kararında olduğumuz ifade etmek istiyorum.

Türkiye'de işçilere danışılmadan, ilgili toplum kesimleriyle tartışılmadan alınan ve Türkiye'nin temel sorunlarını, yalnızca para politikaları çerçevesinde gören 24 Ocak ve benzeri kararların, önümüzdeki günlerde bırakın devereğe girmesini, tartışma noktasına bile getirilmemesini diliyorum ve hepinize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

SUNUCU — *Refah Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Sayın Necmettin Erbakan'da.*

Buyurun Sayın Hocam.

NECMETTİN ERBAKAN (Refah Partisi Genel Başkanı) — Muhterem Başkan, siyasi partilerimizin kıymetli genel başkanları, TÜRK-İŞ'in kıymetli Genel Başkanı, yöneticileri, muhterem dinleyiciler ve kıymetli basın mensupları;

Hepinizi hürmetle, muhabbetle selamlıyorum. Bu güzel toplantının ülkemiz ve milletimiz için hayırlı olmasını diliyorum.

Sözlerime başlarken, TÜRK-İŞ'in 24 Ocak 1980 yılında alınmış olan kararların, arkasından 14 yıl geçtikten sonra, bugün yeni bir 24 Ocak'ı idrak ettiğimiz sırada, bu kararlara bir genel bakış yapılmasını ele almış olmasını çok faydalı bir faaliyet olarak görüyorum. Kendilerini, bu faydalı çalışmalarından dolayı tebrik ediyorum. Bu imkanları, bu fırsatı hazırladıkları için TÜRK-İŞ'e teşekkürler ediyorum.

Konumuz nedir? 24 Ocak Kararları, aradan 14 sene geçti, acaba bu kararlar hakikaten Türkiye'nin ekonomik meselelerini çözmek bakımından gerçek bir çözüm mü olmuştu, faydaları nedir, zararları nedir?

Bugün şimdi Türkiye yeniden bir ekonomik çıkmazın içindedir, yenisinden bir 24 Ocak kararları almak suretiyle acaba, bugün içine düşülen felaketten kurtulmak mümkün müdür, değil midir? Bu konuyu aydınlatmak için konuşuyoruz.

Bu konu üzerinde Sayın Cumhurbaşkanı, Sayın Başbakan geldiler, görüşlerini açıkladılar. bu görüşleri hep beraber dinledik.

Sayın Başbakanın konuşmalarında, önce bir defa 1980'le, 1994 arasındaki dönemi üçe, dörde bölerek, bunları ayrı ayrı değerlendirmeye heves eden bir davranış gördük. Bundan maksat nedir? Bir fırsatını bulup, ANAP dönemini kötülemek.

24 Ocak Kararları acaba faydalı mı, zararlı mı? O mühim değil, sadece bölümlere ayırayım, bu kısmı tenkit edeyim hevesinden ibaret bir konuşma yaptılar, "Bu alanda tabii 24 Ocak Kararları, işçiyi, köylüyü, memuru, esnafı ezmek phasına tedbirleri almaya çalışmıştır" dediler.

Elbette bundan Sayın Demirel son derece alındı, o da konuşmasını bunun üzerine bina ederek, sayın Çiller'e cevap vermeye çalıştı ve 24

Ocak Kararlarının bu çeşit açılardan tenkit edilmemesi icap ettiğini belirtti. Konuşmalarının özü kanaatimce budur.

Sayın Demirel, 24 Ocak Kararlarının bu açıdan tenkit edilmemesi icap ettiğini ortaya koyarken, kısa bir tarihçe yıptılar. Tarihçe, madalyanın sadece bir yüzüdür, aynı tarihi onunla beraber biz de yaşadık. Onun için, şimdi meselenin bütünüyle ortaya konması için, bir de madalyanın öbür tarafının burada konuşulmasında büyük fayda vardır, zaruret vardır.

Madalyanın öbür tarafında ne var?

Ben, müsaade ederseniz, 1978'den sonrasına değil, 1974'ten kısaca birkaç cümleyle bahsetmek istiyorum.

1974-1978 arasında Türkiye'de bir dönem yaşadı. bu dönemin içinde biz de varız, Hükümet ortağı olarak bulunduk ve bu dönemin ekonomik bakımından hususiyetleri neler oldu? Geriye bakarken, buna bakmakta fayda var.

Huzurlarınızda belirtiyorum ki, 1974-1978 yılları arasındaki bu hükümetler bizim kendi hükümetimiz değildir, ortaklarla beraber kurduğumuz bir hükümettir. ama bütün bunlara rağmen, ülkenin imkanlarının en iyi bir şekilde kullanılmasına, geliştirilmesine gayret edilmiştir.

1974-1978 yılları arasında Türkiye'de buğday üretimi 10 milyon tondan, 18 milyon tona çıkartılmıştır. et üretimi 1256 bin tondan, 625 bin tona çıkartılmıştır. Büyük ağır sanayi hamlesi yapılmıştır; yani genel karakteri itibariyle üretime ağırlık veren bir politika uygulanmıştır.

Bu esnada bir tek yeni vergi kanunu çıkartılmamıştır, fakir fukarayı ezmekten başka mana taşımayan KDV vergilerinin mali uzmanları her getirdiklerinde, elimizin tersiyle reddetmişizdir ve hiçbir zaman fakir fukarayı ezmeye maruf bu kanunları çıkarmamışızdır. Hiç bir yeni vergi kanunu çıkarmadık, dışarıdan hiçbir yeni borç almadık ve de TL'nı ortalama 16.6 lirada sabit tuttuk. Ortalama yüzde 7 kalkınma hızıyla enflasyon en son yılda dahi yüzde 10, yüzde 12 ve yüzde 15 mertebesinde kalmıştır.

İşte böyle bir dönem yürürken, bilhassa Türkiye'de yapılmakta olan ağır sanayi hamlesini önlemek için dış güçler var, çeşitli yollara başvurarak seçimi erkene aldılar. Bir partiden, öbür partiye birtakım milletvekillerini geçirdiler ve bunun sonunda, Sayın Ecevit Hükümete geldi, 1978 dönemine böyle girildi.

Ancak ne var ki, demin Sayın Demirel'in söyledikleri doğrudur, 1978-1979, iki yıl esnasında Türkiye'de ekonomik durum hakikaten gittikçe kötüleşti.

Bizim zamanımızda IMF, bendeniz Ekonomik Kurul Başkanı olarak olayı çok yakinen biliyorum, bir defacık olsun bizden randevu bile istemeye cesaret edememiştir. ama bizim arkamızdan Sayın Ecevit iş başına gelir gelmez, hemen daha şubat ayında IMF heyetleri geldi, birtakım müzakereler yapıldı. Derhal TL yavaş yavaş, büyük oranlarda devalüe edilmeye başlandı. Arkasından IMF'nin tavsiyelerine uyularak atılan adımlar sonucunda

iki yıl içinde Türkiye hakikaten- Sayın Demirel'in demin ifade ettikleri gibi bir yoklar ülkesi haline döndü, mazot kuyrukları, yağ kuyrukları ülkenin her tarafını sardı ve bunların sonucu olarak da 1979 yılında yapılmış olan ara seçimlerde o zamanki Halk Partisi, 1977'de kazandığı oyların yarısını kaybetti ve arkasından Sayın Ecevit istifa etmeye mecbur kaldı.

Sayın Demirel demin buyurdular ki, "Diğer partiler bizi dışarıdan desteklediler ve halk bize teveccüh etti, ondan dolayı biz, yeni hükümeti kurduk, ama yoklarla karşı karşıya kaldık" Şimdi bu, madalyanın bir yüzüdür. madalyanın öbür yüzünde, aynı 25 Kasım tarihinde bizim, televizyondan aziz milletimize yaptığımız bir konuşmamız vardır. biz ne dedik o tarihte?

"Ey millet bakınız, solcu zihniyetli bir CHP geldi, iki yılda Türkiye'yi mazot ve yağ kuyruklarıyla perişan etti" Yapılan seçimlerde oylarının yarısını kaybetti. ama siz hâlâ iki manken oyununa aldanıyorsunuz. "Bu başaramadı" diye bu sefer gittiniz yine o zamanki Adalet Partisine oy verdiniz.

Bu gidiş gelişlerle meselenin köküne inmeden dertlerinizi çözemezsiniz.

"Şimdi bak, bize bir vazife düşüyor" aynen böyle konuştum. Sayın Demirel'in kendi kendine hükümet olacak gücü yok, biz onu destekleyeceğiz ve hükümet yapacağız. Niçin, bu işleri çözeceğine inandığımız için mi? Hayır. siz oraya çok oy verdiniz, bir büyük seçime gitsek, yine aynı şekilde yanılacaksınız. bu sefer beş sene canınız yanacak. Beş sene canınızın yanacağına, gelin altı ayda bir ders alın. sayın Demirel'in de bu meseleleri çözmeyeceğini biz size fiilen göstermeyi, size hizmet bakımından daha uygun gördük. Yapacağı için değil, yapamayacağını göstermek için kendisini dışarıdan destekleyeceğiz. Hiçbir işine karışmayacağız ve ne yapacak göreceksiniz ve de dediğimizi yaptık. Sayın Demirel'i dışarıdan destekledik, hükümet oldu.

Geldi, bizim daha önceden reddettiğimiz 24 Ocak Kararlarına tek çare olarak, cankurtaran simidi olarak yapıştı yokları ortadan kaldırmak için.

Şimdi kendisi itiraf ediyor, ne diyor? "Denize düşüyorduk, yılana sarılsak bile hareketimizi tenkit edemezsiniz, yoklar vardı, Merkez Bankası kitlenmişti, ekonomik bakımdan devlet çalışmıyordu. Mecbur kaldık bunu yaptık."

Demin o konuşurken, ben Damat Ferid Paşayı hatırladım. O da Sevr Anlaşmasını imzaladığı zaman böyle savunuyordu, duyordu ki, "O kadar yıl harp yapmışız, bitap kalmışız, asker yok, silah yok, cephane yok, Sevr Anlaşmasını yapmayalım da ne yapalım" Aynen ekonomide bir Sevr Anlaşmasıdır 24 Ocak Kararları.

Bizim milletimiz bu Sevr Anlaşmasının arkasından, unutmayalım ki İstiklal Savaşını yaptık. İşte bizim 14 yıldır çektiğimiz sıkıntı, hatta farzedelim ki, mecbur kalarak bir Sevr Anlaşması yapmıştır. Arkadan ekonomik istiklal savaşının yapmamış almasının sakıntısını çekiyoruz. O Sevr Anlaşması 14 yıldır yürürlüktedir ve bu anlaşmanın yüzünden o gelmiş, bu gitmiyor. Temelde zihniyetler değişmediği için, görüyorsunuz ki, dertler büyüyor, hiçbir şey çözülüyor.

Onun için, asıl temelde yatan sebeblere inmek mecburiyetindeyiz. Yok bilmem, o faizi kadar indirdi, bu kadar kullandı, hepsi çocuk konuşması, teferruattır, hiçbir şey ifade etmez, bu konuşmalarla da hiçbir şey çözülmez.

Şimdi bakın, ben size gerçeği söyleyeyim. 1980 senesi nasıl bir yıl?

İran'da inkılap olmuş; Afganistan'da olaylar başlamış; Batı, bu ülkelerdeki uyanışa karşı son derece hassas; onlar kontrol dışına çıkması karşısında, "Aman şu Türkiye'yi kendi kontrolü almış.

Demin sayın Demirel geldi buraya, "24 Ocak Kararlarının asıl sahibi benim" dedi. Hayır, 24 Ocak kararlarının asıl sahibi IMF'dir, asıl sahibi Dünya Bankasıdır, asıl rejisör dış güçlerdir. Sayın Demirel sadece, onların dikte ettiği maddeleri kabul etmekten başka çare görmemiştir ve onların maddelerini millete kabul ettirmek için, onların avukatlığını yapmaya mecbur kalmıştır. Çünkü, bütün bu şartları onlar koştı ve bir an için kendinizi onların yerine koyun, Türkiye'yi ekonomik bakımdan kontrolünüz altına almak istiyorsunuz, borç vereceksiniz. Bu borcunuza karşı, mutlaka borcun ödeneceğini, gittikçe artan faizlerle bunlara ödettirme yaptırma arzumuzu gerçekleştirmek için ne yapacaksınız? Onlar geldiler, "Hemen bak size borç veriyoruz, ama birinci madde, bu ağır sanayi hamlenizi durduracaksınız. Üretime ağırlık vermeyeceksiniz, tüketime ağırlık vereceksiniz ve böylece önce doların değerini 70 liraya çıkaracaksınız" ve hatırlarsınız o zamanki konuşmaları. "Efendim, aslında 70 liraya çıkartmaya mecbur değildir, bunu 45-50'de tutabilirdik, ama bir defada çıkartalım, bir daha çıkartmayalım diye çıkartıyoruz" dedikleri zaman, biz daha Şubat 1980'de TBMM'nde yine tarihi bir konuşma yapmıştık ve dedik ki, "Şimdi siz 70 liraya çıkacaksınız" ve hatırlarsınız o zamanki konuşmaları. "Efendim, aslında 70 liraya çıkartmaya mecbur değildir, bunu 45-50'de de tutabilirdik, ama bir defada çıkartalım, bir daha çıkartmayalım diye çıkartıyoruz" dedikleri zaman, biz daha Şubat 1980'de TBMM'nde yine tarihi bir konuşma yapmıştık ve dedik ki, "Şimdi siz 70 liraya çıkarttınız, yakında 100 olacak. Dolar yakında 100 liraya çıkacak" dediğim zaman, Mecliste arkadaşlarımızın hayret çehrelerini hâlâ hatırlıyorum.

Halbuki, 14 sene sonra şimdi gelmiş dolar sözde 16.500 lira, hemen bir anda 25.000 liraya fırlamamasının hiç ehemmiyeti yok. Ekonomik terörün içindeyiz ve böylece Türkiye uçurumun içerisine yuvarlanmıştır. Sözde 70 liradan sonra, artık istikrar olacaktı ve bizim paramız tabii bir para olacaktı, uçurumdan aşağıya yuvarlandık.

Şimdi bakınız, onlar böylece bizim paramızın değerini adım adım düşürmeye başladılar. Faiz nispetlerini yüksettiler, "Yatırım yapmayacaksınız, bizim borçlarımızı, teminat altına alacaksınız" dediler. Kendi rejisörleri, kendi senaryolarını tatbik mevkiine koydular ve demin Sayın Demirel ne diyor, "Bu çalışmalardan birisi. İkincisi, dünyaya açılmadır"

"Dünyaya açılma" sözünün gerçek tefsirini söyleyeyim. Aynı IMF, "Siz üretim yapmayacaksınız, bizim pazarımız olacaksınız, liberalleşin, açın

kapılarınızı, bizim mallarımız Türkiye'ye daha rahat girsin". Politika, onların politikası ve asıl maksat da budur. Bundan dolayıdır ki, çikita muzundan, viskisine kadar, Türkiye'nin ekonomisini onlar tanzim ettiği için, o gün, bugündür, 14 yıldır hep bunlar geliyor. İşte acı gerçek bir kere daha özetleyerek ifade ediyorum, 24 Ocak Kararları, ekonomide bir sevr anlaşmasıdır. Perişan olmuş bir ekonomi, hakikaten çalışmıyor, yoklar içerisinde mahfolmuş, bunun karşısında teslim olmuş, şartları kabul etmiş. onlar da Türkiye'de gerçek kalkınmayı önlemişler, kendi pazarı haline getirmişler. Gittikçe daha fazla borç, daha fazla faizle bizi bugünkü hale getirmişlerdir. Genel politikada hiçbir şey değişmemiştir. Politikayı onlar yürütüyorlar.

Yanlış politikalar, 24 Ocakta araba uçurum aşağıya yuvarlanacak yola sapmıştı, bugün de uçurumun dibine yuvarlanmıştı.

Şimdi, demin arkadaşlarımız bahsettiler, işsizlik oranı azalıyor. Buna çocuklar güler. Ne cesaretle bu konuşmalar burada yapılıyor, insan hayret ediyor. Türkiye'nin neresine gitsek 50 tane insan bizden iş istiyor, kendileri de öyle. Ama iş vermeyeceklerini bildikleri için artık gelip, bir şey istemiyorlar. belki de azalıyor zannediyorlar.

Hesap ortada, kendi hesaplarına göre 5 milyon işsiz var. Peki, bizim köydeki gizli işsizler nerede? Bugün nüfusun yarısı köyde. Türkiye'nin köyde yapmış olduğu üretimi nüfusunun yarısıyla değil, Amerika yüzde 2'siyle yapıyor, Almanya yüzde 4'üyle yapıyor. biz yüzde 15-20'siyle yapsak nüfusumuzun, 6 milyon gizli işsiz var köylerde. 5 şehirde, 6 da köyde 11 milyon.

Bizim işgücü arzımız ne kadar? 22 milyon. Bir ülke düşünün, 22 milyon işgücü arzi var, 11 milyon işsiz. Buraya geliyorlar, "İşsizliği önledik" tamamen bitirdik sayılmazmış ama, çok önemli ilerlemeler yapılmış. Allah aşkına, bu nasıl edebiyat, bir insan gerçeğe bu kadar gözünü kapatıp, nasıl konuşabiliyor, hayret. Dünyada böyle bir ülke var mı? 22 milyon işgücü arzi, 11 milyon açık olacak, siz bu kelimeleri gelip, rahatlıkla konuşacaksınız, hayret.

Peki, geriye kalan 11 milyon çalışıyor. Bu 11 milyonun yarısı asgari ücretle çalışıyor işçisi, memuru. "Asgari ücret" dediğiniz nedir? İşçinin parası artırılmış, bugün 2.5 milyondur brüt, 1.5 milyondur net. ben geçenlerde mecliste bunun hesabını yapmadım mı, 1.5 milyon lira alan bir işçi, bir memur üç tane çocuğuna bakacak. İşte fiyatlar ortada, ne düşüyor bir memur üç tane çocuğuna bakacak. İşte fiyatlar ortada, ne düşüyor bir öğünde bir çocuğa? yarım simit, yarım bardak çay düşüyor. Çayı bir bardak içemez, yarım bardak içecek.

Bu hale getirmiş, hâlâ asgari ücretten vergi alıyor. Vergiyi aldıktan sonra da, çok hayret ettiğimiz bir şey, yeni çıkarttığı vergi kanunuyla da işçiyi, memuru ve dar gelirliyi korumuş. Hayret, bu sözü nasıl söylüyor.

Bir vergi iadesi vardı, gelecek seneye kaydırınız. Hâlâ asgari ücretten vergi alıyorsunuz. Bu dilimlerde yaptığınız değişiklikler, enflasyonun

meydana getirmiş olduğu değişiklikleri bile karşılamıyor ve de siz şimdi, eninde sonunda yine işçiyi, yine memuru eziyorsunuz. Sayın Karayalçın, memurun asgari ücret oranı yüzde 11'e indiğini söylediler. Bunlar hesap da bilmiyor.

Neden hesap bilmiyor? Çünkü, muhasebeye gittim, muhasebede vergi ve sigorta diye 1/3'ünü kestiler. Vergi bununla bitmiyor ki, gideceksin bununla ekmek alacaksın, o ekmeğin içinde de 1/3 vergi ödüyorsun. Çünkü vergi gelirden ödeniyor. Un fabrikasının maliyeye ödediği vergi, un fiyatının içinde yine işçiye ve memura ödettiriliyor. Bunlar hesap bilmiyor, benim ömrümün yarısı konferans vermekle geçiyor. Ben hesapla gösteriyorum ki, bu memleketteki bir işçi, bir memur kazancının yüzde 88'i elinden haksız olarak alınıyor.

Efendim, vergiyi yaymış. Hayır, nereye yayarsan yay, senin yaptığın halkı aldatmaktan ibaret, "Yaydım" dediğin, yine işçinin, yine memurun sırtına gidiyor. Çünkü vergiyi gelirden alıyor, çünkü gelir kârdan, çünkü kâr, fakir fukaraya satılan mallardan temin ediliyormuş. Senin sistemin bu. Bu faizci kapitalist sistem, zaten geniş halk yığınlarını ezip, bir avuç sermaye sahibini daha zengin yapmak için kurulmuş bir sistemdir. Sistemin özü bu.

Şimdi siz, bu sistemin içinde kalacaksınız, bütün bu hikayelerle al basacaksınız. sayın Demirel buraya geldiler, "Efendim, tabii fedakarlık lazım" dediler. İyi, güzel de, kendisine soruyorum; "Ben işçiyim, niye fedakarlık yapacağım? Çünkü sen, elin adamına faiz ödeyeceksin. bunun için ben aç kalacağım.

İkincisi, ne vakte kadar fedakarlık yapacağız? Söyle bakalım, ne yapacaksın da benim durumumu iyileştireceksin?

Böyle bir şey yok, fedakarlık, fedakarlık, sonu gelmiyor, 14 sene böyle geçti. Hep fedakarlık.

Bu kadar dış borç alınıyor, bu borçlar nereyle verildi? Hepsi uçtu gitti, sadece sırtımızda faiz, sadece sırtımızda yük. Aldığı borçlar, işsizliği ortadan kaldıracaktı, akıllı üretim yapacaktı, ekonominin dertlerini çözecek bir yöne dönmüş mü? Hayır, hepsi uçmuş gitmiş. Sadece sırtımızda faizi var. Geçen gün hesabı yaptık üzerimizdeki yük taşınmaz hale gelmiştir. Bunlar nasıl böyle rahat doşalıyorlar, emin olun şahiden şaşıyorum.

Yıl sonlu itibariyle 70 milyar dolardır dış borç. Hâlâ 30 Eylül tarihindeki dış borcu ilan edemediler. Saklıyor. Ama uzmanlar biliyor ki, 1993 sonu itibariyle dış borç 70 milyar doları bulmuştur. Bu 70 milyar dolar, dünyanın şimdi, sene başında 1 dolar 15 bin lira idi, şimdi kaç çıkacağı belli değil, sene sonunda farzediniz ki, hayali bir şekilde 25 bin dolardan durdurabilseler dahi, bu borcu ödeyecek değilsiniz, sırtınızda durduğu için, bir yılda size getirdiği ilave yük 700 trilyon liradır.

İç borç ne kadar? Bu da yıl sonu itibariyle 330 trilyondur. Bu da yüzde 80 faizle alınmış olduğu için, bunun da faizini üstüne koyduğunuz za-

man 1.5 katrilyondan fazlaya maloluyor. Bu borç sırtımızda durduğu için, faizin durması suretiyle üzerimize getirdiği ilave yük.

Şimdi geldik, vergi kanunu çıkarttık, bu yükleri ödeyeceğiz. Söyleyemedi nasıl olduysa, bilmiyorum "Özelleştirme yapacağız" diyecekti, artık ortağından mı korktu, ne oldu. Onu dile getirmede. Farzet ki yapsın, bütün devletin nesi var, fabrikasını, her şeyini satsa, kendi ifadelerine göre "37 milyar dolar, 500 trilyon yapar" diyor. Halbuki, dış borcun bir senelik yükü 1.5 trilyon.

Kaldı ki, üzerimizdeki yük sadece dış borcun faizinden ibaret değil, korkunç bütçe açıkları -daha önceki konuşmamda da belirttiğim gibi- ana dinazor, altı tane de yavrusu ağzını açmış bekliyor. Bütçenin açıkları, KİT'lerin açıkları, belediyelerin ihtiyaçlarını aldığınız zaman, bugün en aşağı 2 katrilyondur.

Bütün bunların karşısında etkisi de 1995'den sonra gözükecekmiş. Şimdi ne var ortada? Hiçbir şey yok. Şu hallerine bakın, sözde 7 tane adam gelip, birdenbire borsada senetleri alıp, fiyatları artırıyorlar, artırdıktan sonra satıyorlar. Arkasından geliyorlar, serbest piyasada bu sefer döviz depoluyorlar. Dövizin fiyatı atınca, yine dövizini satıyor, gidip senet alıyor ve üç gün içinde elindeki bütün borsa senetlerini önceden satıyor, sonra yine yerine koydu. Artı 4 trilyon fakir fukarayı soydu. Bu esnada da Devlet yetkililerinden hiçbiri, hiçbir şey yapmıyor. Bekliyor ki, bunlar operasyonu tamamlasın.

İşte "Ekonomik terör yapıyoruz" diye gazetelere ilan verdiler. Kendi ilanlarıyla sabit olan gerçek budur. Acaba bu hafta yine aynı şey olacak mı? Türkiye'de nasıl can emniyeti yoksa, aynı şekilde Türkiye'de mal emniyeti de yok.

Onun için, bu zihniyetlerin eline Türkiye daha fazla terkedilemez. Şu gerçeği her şeyden önce görmemiz lazım. Bak, 14 yıl geçti, daha kötü, daha kötü ve daha kötü. İşte işsizlik, işte dış ticaret hacmi, hani biz döviz ihtiyacını karşılayacaktık? "Efendim, bizim dövizimiz var" bunların hepsi sıcak döviz, nerede var? Şu hesabı beraberce yapalım.

Senin ithalatın bu sene 30 milyar dolara geldi, ihracatın 15 milyar dolar. yuvarlak hesaplarla konuşuyorum. 15 milyar dolara dış ticaret açığın var. Farzet ki, turizimden şunu aldın, işçilerden bunu aldın, 1993 için en aşağı açığın 5 milyar dolar. 1994 için en aşağı açığın 6-7 milyar dolardır. Hesap bu.

Ayrıca, senede 8.5 milyar dolar borç servisi yapmaya mecbursun. Peki, ödemeler dengesinde 5-6 milyar dolar açığın var, 8.5 milyar dolar da bunu yapacaksın, eksi 13.5 milyar dolar. Nasıl oluyor da senin dövizin bol oluyor? Bu bolluk nerede? Dışarıdan getiriyor sıcak döviz, dolar olarak yüzde 15-20 faiz götüreceksin ve bunlara vereceksin. Ama piyasada küçük bir hareket olduğu zaman hepsi birden kaçıyor. Böyle ekonomi olmaz, böyle istikrar olmaz, böyle yönetilen bir ülkede huzur olmaz.

İşte, 24 Ocak Kararlarıyla makas açılmıştır uçurumdan aşağıya, biz o gün de bunu söyledik. Ne yazık ki maalesef, söylediklerimizin hepsi doğru

çıktı. 14 yıl sonra bizim dediklerimizin doğru olduğu gözüküyor. Bu işleri böyle çözemezsiniz. Açınız, 12 Şubat 1980 tarihinde TBMM'nde bütçe görüşülürken, demin konuşan Sayın Demirel'e neler söyledim kürsüden; söylediklerim, aynen şimdi söylediklerimdir.

"Siz, böylece bu ekonomiyi düzeltemezsiniz. Siz, asıl meseleyi halletmiyorsunuz. Tamamen dış güçlerin reçetelerine teslim olursunuz. Gittikçe Türkiye'yi daha büyük felaketlere götürüyorsunuz" Aynen bunları ifade ettim.

Siz bu meseleleri sahiden çözmek mi istiyorsunuz, öyle ise, akıllı üretime döneceksiniz. Bizim 11 milyon işsiz insanımız var, bundan daha kıymetli bir ülkede varlığı olabilir mi? İşte ormanlar, işte madenler, işte tarım, işte Cenab-ı Allah'ın verdiği sayısız nimetler. Zengin mi olmak istiyorsunuz? Bu nimetleri servete çevireceksiniz. Yoksa borçla abat olunmaz. Yoksa, masa başında oturacaksınız, faiz oranlarının rakamlarını değiştireceksiniz, birdenbire zengin olacaksınız.

Bunlar daha Revazya Prensibini öğrenmemişler. Bakın, Revazye Prensibine göre hiçbir şey yoktan varolamaz, vardan yok olamaz. Sen zenginlik istiyorsan, bu zenginliği Cenab-ı Allah'ın verdiği nimetleri servete çevirmek suretiyle bu kaynaklardan istifade edebilirsin.

Sayın Demirel demin konuşurken, "Efendim, kaynağımız yetmiyor" dedi. Bu insan gücü, bu tabii zenginlikler, bizdeki kaynaklar kimde var; ama benim söylediğimi yapabilmek için, inançlı kadrolarımız olacak, üretme önem vereceksiniz, IMF'nin güdümünden çıkacaksınız ve ülkede tam bir proje seferberliği yapacaksınız. Cenab-ı Allah'ın verdiği nimetleri en akıllı şekilde servete çevirecek projeleri tatbika koyacaksınız, Allah'ın verdiği nimetlerden zengin olacaksınız. Benim bu söylediğimi yapmak için, IMF'nin kontrolünden çıkmanız lazım, buna "Milli görüş" derler. Taklitçi zihniyetle olmaz. Bu işin kökü sakat, her şeyi onlara bırakmışlar, onların reçetesinin avukatlığını yapıyor. O kararları Demirel almadı, o kararları IMF dikte ettirdi, o, onun sadece avukatlığını yaptı. Dış güçlerin aksiyonu, onlar yapıyor ve bizi, onlar bu hale getiriyor. Onlar sadece Türkiye'yi bu hale getirmede, işte Somali. Somali on sene kendisine ziraat bakımından yeterli olan 7 ülkeden birisi, "Size yardım edeceğiz" dediler, bir Müslüman ülke olduğu için, bize oynadıkları oyunu onlara da oynadılar. Çünkü orası, Afrika'da stratejik bir merkez, "bunun kontrol altına almalıyız" dediler.

Sayın Demirel demin, "Ekonomiyle siyaset ayrılmaz" dedi. Evet, dış güçler siyasetleriyle ekonomilerini ayırmıyor. Kendi siyasetlerinin gereği olarak on senede Somali'yi aç hale getirdiler. Bize de aynısı uygulanıyor. Çok şükür, bünyemiz sağlam olduğu için 14 senedir yarım simite, çeyrek simite kaldık ama, ölmedik. Aramızdaki fark budur. Yoksa metot, aynı metottur, strateji, aynı stratejidir, rejisör yanındır, tiyatro aynıdır, piyes aynıdır, tatbikat yanındır.

Onun için bundan kurtulmak için önce milli görüş. Arkasından, bütün bu yatırımların gelişmesi için, nedir bu haksız vergiler, faizler, bunların hepsi yanlış politika, hepsi yatırımı önlüyor, hepsi üretimi önlüyor, hepsi işsizliğe sebep oluyor.

Yeni vergi kanunları getiriyor, incelediğiniz zaman bakıyorsunuz, yine üretimi engelliyor yine yatırımı engelliyor. Hep yaptıkları iş, iyileştirme değil, kötüleştirmedir. asprinle kanser tedavi etmeye kalkıyor, bünyede sakatlık var. Bu sakatlığın düzeltilmesi mecburiyeti vardır.

Bundan dolayıdır ki, elbette en önemli görev çalışanlara düşüyor. TÜRK-İŞ ve bütün sendikalar bu geçeklere sahip olmalıdır. Bugün çalışan işçi neden yarım simitle açlık çekiyor? Çünkü, 1991 seçimlerinde bu işçinin büyük kısmı bu partilere oy verdi de onun için. Sen oy verirken, "Ya-rabbi, ben belamı istiyorum" diye oy verirken, Cenab-ı Allah da, "Al kulum" der. İşte böylece çeyrek simite kalırsınız. Sen çeyrek simiti elinle, faizciler yüzde 80 oy verilmedi mi? Sonu tabii böyle olacak. Aradan 14 sene geçmiş, ne zaman ayılacağız.

Muhterem arkadaşlarım;

Hakikaten 14 yıl ders alınacak bir husustur. Sayın Başbakan demin, "Efendim, Türkiye'ye gıpta ediyorlar, Türkiye'yi herkes örnek alıyor" demez mi, hayret. Evet, Türkiye örnektir, niçin? Bir ülke yanlış yola saparsa, insanları çalışkan da olsa, ülkesi de zengin olsa, nasıl kısa zamanda kan gönülüne döner, gözyaşında boğulur. Bunun örneğidir Türkiye. Bak, kan gövdeyi götürüyor, 11 milyon işsiz, asgari ücretli 5 milyon insan karnını doyuramıyor. Niçin? Dışarıya teslim oldular, faizci zihniyetlerin arkasına düştüler, onların yazdığı reçetelerle ülkeyi perişan hale getirdiler.

İşte, 14 yıl sonra almamız lazım gelen ders budur. Allah'a şükürler olsun ki, bu ders alınıyor. Nereden biliyoruz? İşte, parayla yaptırılan anketler dahi, istedikleri kadar saklamaya kalkışsınlar, RP en büyük parti değil, tek parti olmaya gidiyor ve işte 27 Mart geliyor. Allah'ın izniyle kurtulacağız, başka çare yok.

Bu faizcilerin arkasına düşerseniz, haliniz bu olur. Allah kurtarsın, Allah bir daha 24 Mart, 24 Ocak felaketlerinin içine düşürmesin.

Hepinizi hürmetle, muhabbetle, saygıyla selamlıyorum.

SUNUCU— Sayın Hocamıza teşekkürlerimizi arz ediyoruz.

Efendim, Sempozyumun son konuşmacısı, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın Deniz Baykal.

Buyrunuz efendim.

DENİZ BAYKAL (CHP Genel Başkanı)— Ana Muhalefet Partisinin Sayın Genel Başkanı, Sayın Genel Başkan, TÜRK-İŞ'in çok saygıdeğer yöneticileri ve değerli konuklar;

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

24 Ocak 1980'de alınmaya başlayan kararların, 14 yıl sonra, bugün ülkemizin içinde bulunduğu bu pencereden bir geriye bakışla yeniden değerlendirilmesinde büyük yarar olduğuna ben de inanıyorum. Bu konuyu değerlendirdiği için TÜRK-İŞ'in yönetimini kutluyorum. Bana da sizlere hitap etme fırsatını verdiği için kendilerine teşekkür ediyorum.

Gerçekten çok yararlı bir çalışma, sadece yararlı değil, çok da eğlenceli bir çalışma. Bugün sabahtan beri dinlediğimiz konuşmalar, 24 Ocak olayına değişik pencerelerden bakan siyaset adamlarının bu konuyla ilgili değerlendirmelerinin hiç kuşkusuz öğretici, uyarıcı, aydınlatıcı yanlarının yanı sıra, çok da eğlendirici, neşelendirici tarafları olduğunu ortaya koymuştur.

Bu konunun konuşulması gerektiğine inanıyorum. Ama bu değerlendirmeyi yaparken, bir kişisel savunma duygusunu, bir kişisel hesaplaşma inancını kesinlikle hissetmeyecek bir panel çerçevesi içinde bu konuyu ele almanın çok daha yararlı olacağını düşünüyorum.

Dinlediğimiz konuşmaların önemli bir kısmı, herkesin kendi siyasal konumunu haklı gösterme, savunma açısından konuya yaklaştığını ortaya koydu.

Bu, hiç kuşkusuz saygıyla karşılanması gereken bir duygudur siyasette. Ama bizim, bunu aşan bir ihtiyacımız var. Türkiye, 24 Ocak 1980'de belli kararlar almak durumunda kaldı, bir uygulamanın içine girdi. Bu uygulamayı, değişik siyasi heyetler yaptılar. Aradan 14 yıl geçti, bugün yeni bir konumdayız. 14 yıl önce neyi hatırlıyoruz? Referans noktası diye orayı düşünüyoruz hükümet gelmiş geçmiş, başbakanlar gelmiş geçmiş, siyaset anlayışları iktidara gelmiş, ama içinde bulunduğumuz sorunları değerlendirme gereğini duyarken, çıkış noktası, rötör noktası olarak, 24 Ocak 1980'i alma gereğini duyuyoruz. Bir anlamı olmak gerekir. Elbette bir anlamı da vardır.

Savunma, suçlama anlayışını bir tarafa bırakarak bakmaya çalışıyorum. Görünen şudur, Türkiye ekonomisi 24 Ocak 1980'de çıkmaza girmiştir. Bu çıkmazın nedenleri, kaynakları değerlendirildi ve ona dönük bir program uygulandı. çıkmaz, kendisini çok somut bir biçimde ortaya koydu. Kıtliklar, yokluklar, olağanüstü fiyat artışları, ekonominin çıkmaza girdiğini somut kanıtlarıdır. Peki, niye çıkmaza girmiş? 70 yıllık ekonomi, giderek de milli gelir artıyor, ekonomi kendi içinde gelişiyor, altyapı ilerliyor, Niçin daha önce çıkmaza girmedi de, bu noktada ekonomi çıkmaza girdi?

İç açığa bakıldığı zaman görülen şu olmuştur:

Türkiye ekonomisi, ithal ikamesi anlayışına dayalı, içe dönük, kendisi için bir özel dünya yaratmayı amaçlayan ekonomi politilakalarıyla yıllarca yönetilmiştir. Bu ekonomi politikalarının bir temel dayanağı, dövizin Türk Lirasıyla ilişkisinde, Türk Lirasının gerekenin üzerinde değerlendirilmesi.

Türk Lirası, gerçek ekonomik değerinin üzerinde resmi olarak ifade ediliyordu. O nedenle, döviz kullanan bir rant sahibi oluyordu. Döviz kumanda eden bir ekonomik zenginliğin anahtarını eline almış bulunuyordu. Döviz de kıt kaynaktı, resmi kontrol altındaydı. Döviz, sanayiye tahsis ediyordunuz, ticarete tahsis ediyordunuz, o tahsis ister istemez bir zenginleşmeyi de beraberinde getiriyordu.

Türkiye'de döviz, Türkiye ekonomisiyle, dünya ekonomisinin en kritik bir rantı, temas noktasıdır. Bu temas noktası gerçekçi değildir. Birinci temel nokta bu.

İçeriden Türk ekonomisinin bir başka göstergesi olan Türk Lirasının faizle ilişkisi, Türk Lirasının değeri belirlenirken, bir hayal dünyasının gerçekçi olmayan bir dünyanın ölçüleri kullanılıyordu ve Türkiye'de enflasyonun altında bir faiz, Türk Lirasına uygulanıyordu; yani reel faiz yoktu, negatif faiz sözkonusuydu. Türk Lirasına kumanda eden de, Türk Lirası kullabilen de, yine haksız bir avantajla çabalama durumundaydı.

Tabii "Türk ekonomisi" dedim, dünya ekonomisi arasındaki ilişkiler, dövizdeki ve faizdeki makul, kabul edilebilir ölçüdeki farklılıklarla ve ithal ikamesini amaçlayan, yani ithalata azaltılmasını öngören, zaman içinde ithal edilen malların yerli üretilmesini öngören bir teşvik politikası demetiy-le desteklenerek, Türkiye ekonomisi kalkındırmak isteniyor. Bu uzun bir geçmiş olan politikadır. Çok değişik hükümetler bunu uygulamaya gelmişlerdir. Ama bu politikanın kopma noktası 1973 sonrasında ortaya çıkmaya başlamıştır. 1973'te iki önemli gelişme olmuştur:

1- 1971'de dolar-altın bağı kopmuştur. Böylece doların anlamı değişmeye başlamıştır.

2- 1973'le birlikte OPEC kararlarıyla dünya hammadde fiyat dengesi çok köklü bir biçimde değişmiştir. Petrol, 1 doların altında varil başına fiyatlandırılırken, birdenbire 14 katı, 15 katı ve 20 katı artışlar kaydederek hale gelmiştir. Dünya ticaret dengesi büyük bir sarsıntının içine girmiştir.

Bu sarsıntı dünya ekonomisinde de kendisini gösterirken, Türkiye ekonomisi gibi, zaten kırılgan bir altyapısı olan ve gerçekçi olmayan varsayımlarla döviz ve lira değerlendirmesi uygulayan bir ekonominin ayakta kalması kesinlikle mümkün değildi. Bu çıkmaz kendisinin zorladı ve Türk ekonomisi yeni bir anlayışın içine yönelme gereğini hissetti ve bir dizi önemli kararlar aldı.

Bu kararlar uygulandı, kadrolar değişti, anlayış değişti, rejim değişti, sivil politikacılar gitti, askeri yönetim geldi, başka siyasi partiler geldi, ama bu mantığa dönük bir uygulama süregeldi. Nedir bu uygulamanın temeli? Gerçekçi kur politikası; Türk lirasının gerçek değerini ortaya koyan bir döviz kalitesiyle hareket edelim. Öyle varsayımlarla gerçekçi olmayan, Türk Lirasını değerlendirmeye dönük fiyatlandırmayla sonuç almamız mümkün değildir. Tabii bunun sonucu, önce 24 Ocakta 70 liraya gelen dolar, ederek bugün 15-16 bir lira düzeyine doğru hızlı bir şekilde geldi.

Bu geliş içinde gün oldu Türk Lirası, gerçek değerinin belli bir ölçüde üzerinde, belli bir ölçüde altında fiyatlandırıldı. Kur makası, bazan açıldı, bazan daraldı; ama bunların hepsi konjunktüel politiklardır. İşin temeli, daima Türk Lirasının dövizle ilişkisini gerçekçi düzeyde ortaya çıkmasını amaçlandı.

İkinci temel nokta:

Türkiye'de faiz, reel faize dönük olarak planlandı, düşürüldü, ona dönük uygulandı. Reel faiz marjı bazan açıldı, bazan iyice kapandı, hatta zaman zaman negatif faiz uygulaması gerçekleştirildi. Ekonomik politikası

da, ithal ikamesi anlayışını bıraktı, ihracata dönük, dışa dönük dünya ekonomisiyle bütünlemeye dönük bir yaklaşımla yönlendirildi.

Bunun sonucu olarak Türkiye'de ihracat hızlı bir artış gösterdi. Türkiye, dış dünya ile mali ilişkilerinde rahatladı. Borç alışverişi şansı giderek arttı. Dünya ekonomisiyle böyle bütünleşme fırsatı elde edildi. Türkiye'nin lobisi dışa açılmaya başladı.

Değerli arkadaşlarım;

Aradan 14 yıl geçti, şimdi yepyeni bir noktadayız. Bu gün geldiğimiz nokta, 1980'in başında Türkiye ekonomisinin karşı karşıya bulunduğu sorunları ne yazık ki, köklü bir biçimde çözüldüğünü bize gösteren bir tablo değildir. Bugün de yine, çok temel yapısal sorunlarla karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz. Tük ekonomisinin dengesi bir türlü kuralamıştır.

Enflasyon, bu ayarsızlıkların, bu tutarsızlıkların yansıması olarak yüksek düzeyde ortaya çıkıyordu 1980'de, şimdi yine yanı, ya da başka denge-sizliklerin, ayarsızlıkların yansıması olarak enflasyon olağanüstü yüksek bir düzeyde çıkmaya devam ediyor; yani 1980 öncesinde Türk ekonomisi yüzde 70'ler düzeyinde bir enflasyon devralmıştır. Yüzde 107'ye çıkması 1980 yılında izlenen politikanın devalüasyon kararının doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yüzde 70 civarında bir enflasyon devralmıştı, şimdi yine yüzde 70 civarında bir enflasyonla 14 yıl sonra karşı karşıyayız.

Ödemeler dengesi sorunu temel kaygı idi 1980'in Ocağında, onun çözmeye çalışıyorduk. Gerçekçi kur politikasıyla, gerçekçi faiz politikasıyla, ekonomiyi dışa açarak bunu çözmeye çalışıyorduk. bunun çözüldüğü izleniminin yaşandığı, verildiği dönemler de olmuştur bu 14 yıl içinde. Tam, ödemeler darboğazı sorunu artık geride kaldı, bu sorun aşıldı, çözüldü duygusu yer yer yaşanmıştır. Ama bugün geldiğiniz noktada, bu sorunun da çözülmediği, Türkiye'nin ödemeler dengesi sorununun çok ciddi boyutlarda karşımızda durduğu artık inkar edilmez bir biçimde görülmeye başlamıştır.

Bugün dış ticaret açığı, ihracat düzeyine yaklaşmıştır; yani yaptığımız ihracat kadar 15 milyar dolara yakın bir ihracat ve 13.6 bir ihracat, 14 milyar dolara yakın bir dış ticaret açığı sözkonusudur. Sadece dış ticaret açığı dengeleri açısından değil, ekonominin bütün dışa dönük mali ilişkileri açısından kritik faktör olan cari açığı değerlendirince, gördüğünüz şudur;

1993 yılının sonunda Türkiye ekonomisi, tarihinde rekor düzeyde ödemeler dengesi cari açığı vermektedir. Cari açığımız, ödediğiniz dış borç ana parasından fazladır. Dikkatinizi çekiyorum. 1993 yılı sonu itibarıyla Türkiye'nin verdiği ödemeler dengesi cari açığı, 1993 yılında ödediğimiz dış borç ana parasının üzerindedir; yani kanayan bir ekonomi vardır, dövi-ze kanayan, dışa kanayan bir ekonomidir. Bu noktaya gelmiştir. Ne oldu, hani ödemeler dengesini çezecektik 24 Ocak Kararları? Temel konu o idi, kuyrukların, yoklukların yansıması idi ve dengesizlikler oradan kaynaklanı-yordu, enflasyon onun bir parçası idi, dışarıdan ithal ediliyordu. Ne oldu? 14 yıl bunca çekilen acı, sıkıntı, acı ilaçlar, ameliyatlar, sonunda geldiğimiz nokta ne yazık ki, dış ödemeler dengesi sorununun ağır, önemli, güçlü bir sorun haline geldiği bir noktayı işaret ediyor.

Bu arada, Türkiye ekonomisinin içi finansman modeli de çığırından çıkmıştır. Kamu finansmanı, kamu maliyesi ne kadar yumuşak bir biçimde değerlendirmeye çalışırsak çalışalım, söylemek zorundayuz, iflas noktasındayız. kamu maliyesi iflas etmiş bir ekonomi söz konusudur.

Şimdi, burada hükümet sözcüleri umut verici açıklamalar yapmaya gayret ediyorlar. İyimserliği, ekonomik sorunlar dahil, bütün sorunların çözümünde temel çıkış noktası olduğu anlayışıyla herhalde bunu yapıyorlar. Ama bunun inandırıcı bir çaba olduğu kabul etmek ne yazık ki mümkün değildir.

Şimdi, kamu maliyesini düzeltmek çabasındaymış, neyle bu çaba yürütülüyormuş? bir vergi yasası, iki özelleştirme girişimleri, bunu sağlayacakmış.

İnsaf ediniz, bu getirilen vergi yasasının Türkiye'de kamu finansman iflasını ortadan kaldıracı bir yönü, bir boyutu olduğunu, bu konuyu ciddiye alan bir tek kişinin söylemesi şansı var mıdır?

Kamu maliyesi açısından içinde bulunduğumuz sıkıntıyı, bunalımı aşıcı bir önemli adım olduğu, çıkmış olan vergi yasasını söylemek mümkün mü?

Daha şimdiden bu vergi yasası delik deşik olmaya başlamıştır. Götürü vergiye dönük uygulamalar, yerel seçim korkusuyla bir seçim ekonomisi anlayışı içinde akıya alınmıştır.

Gübre zammı, aynı korkuyla askıya alınmıştır. Kamu maliyesini bu anlayışla mı düzelterekler? Bu konuda güven verici bir anlayışın en küçük bir işaretinin dahi olmadığını, tamamen teslimiyetçi, populist, seçim ekonomisine dönük, alışılmış, iflas etmiş yöntemlerin, bugünkü açık tabloyu düzeltme iddiasıyla işbaşına gelen Hükümetin de egemen olduğunu görmezlikten gelmek mümkün değildir.

Bir ekonomik ciddiyet, bir ekonomik sorumluluk anlayışının ne yazık ki, bu Hükümette de olmadığını açıkça görüyoruz.

Vergi yasasında kamu iflasını ortadan kaldıracak ciddi bir unsur yok, onun uygulanışında yok, ertelenmesi gösteriyor. Zaman içerisinde ortaya çıkacak, yaşayarak göreceğiz bunları da.

Özelleştirme, Türkiye'deki kamu finansman açığı, krizini ortadan kaldıracak bir çözüm olarak düşünülebilir mi? Niye özelleştiriliyorlar?

*Kamu harcamalarını minimize edecek, kamunun üzerindeki yükü ortadan kaldıracak bir özelleştirme politikası mı izlenecek?

Satmaya çalıştıkları kuruluşlar, kamu sırtında yok olan kuruluşlar değil, kamuya güç veren, güç getiren kuruluşlar, onları satmaya çalışıyorlar; yani PTT'nin T'si satılırsa, kamu finansmanında hangi yapısal düzenleme gelecek, bunu anlamakta benim müşkülüm var. Belki bugünkü Hükümete hemen harcıyabileceği ek, taze para, ek bir mali kaynak gelecek, ama bu yapsal sorunun çözümüne yardımcı olmaz ki. Sonuç sıcak para bulmak, taze para bulmak sorunu değil ki.

Sorun; yanlış işleyen ekonomiye, israfçı, kamu harcamalarını gereksiz yere yüksek düzeyde gerçekleştiren ekonomiyi kontrol altına almak, kamu gelirini artırıcı mekanizmaları devreye sokabilmiştir, ne kamu harcamalarını rasyonilize etmek, ne de kamu finansmanına öylece katkı getirmek anlamında bir ciddi adım planlanmıştır, uygulanmıştır. Kendi kendimizi aldatıyoruz, kendi kendimizle oyalanıyoruz, değişen hiçbir şey yoktur.

Değerli arkadaşlarım;

Türkiye'de bugün içine geldiğimiz nokta, Türk ekonomisinin 24 Ocakta hazırlanan reçeteye sorunlarının çözülemediği ortadadır. Ekonomik sorunları çözememiştir, moral sorunların çözülmesi bir yana, olmayan belki moral sorunlar bile toplumumuzun önüne getirilmiştir, dayatılmıştır.

O nedenle Türkiye'nin ciddi bir yönetime ihtiyacı vardır. 24 Ocak bizim için ciddi bir değerlendirme fırsatı olarak ele alınmalıdır. Bu yönüyle çok açıcı tarafı olduğuna inanıyorum. 24 Ocak sadece bir ekonomik önlemler paketi çerçevesi içinde ele alınacak olsa dahi, 14 yıllık uygulamanın bizi ne yazık ki, uygun bir noktaya getirmediğini görme durumundayız.

Bununla ben, 24 Ocak önlemlerinin hazırlayan kadroyu, ne onun şu aşamada uygulayan kadroyu hedef alan bir siyasal tartışma içine girmek istemiyorum, bu anlayışla bunu söylemiyorum. O kadar önemli değil, ama bir şey önemli.

Türkiye 14 yıl bir yeni anlayışın içine girdi. Bu yeni anlayışla geldiğimiz nokta, başlangıçtaki noktayı çağrıştıran aynı düzeyde değilse de, onun ima eden bir noktadır ve oradan vites değiştirecek, hat değiştirecek, ekonomiyi farklı bir hedefe taşıyacak önemli yaklaşım uygulanamamıştır ve aynı şekilde dönmüş dönmüş, aşağı yukarı aynı noktaya gelinmiştir.

Şimdi bugün geldiğimiz noktanın daha farklı olduğunu ifade etmek için bize, büyüme oranının yüksek olduğunu, 1980 öncesinde bu düzeyde büyümenin bulunmadığını ifade ediyorlar. Böyle, doğal tabii.

Şimdi, dış ödeme bunalımı içinde değilsiniz. Dış ödeme sorunu çözülmedi; ama şu aşamada, bu konjonktürde harcayacak dövizimiz var. Bu döviz, kazanılmış döviz değil, çoğu borçlanılmış döviz; ama var kullanılabilir döviz ve siz var diye kullanıyorsunuz. Olağanüstü hızlı bir ithalat yükselişi yaşanıyor ve ithalat 15 milyar dolar düzeyinde bir ithalat çok doğal olarak buna yol açacak.

Türkiye'de izlenen ekonomi politikası, Türkiye'de izlenen enflasyonist politikalarla enflasyon yüzde 70'e gelmiş dayanmış. Yüzde 70'lik bir enflasyon ortamında, eğer o enflasyonun 15 milyar dolar düzeyinde bir ithalatla da besleyebiliyorsanız, fırsatı varsa, onu yapabiliyorsanız, elbette yüzde 6, 7, 8 kalkınma yaşanabilir; ama bu sürdürülebilir, idame ettirilebilir bir kalkınma değildir. Bu değirmenin suyu kesilir, bu değirmenin döndüremezseniz. Onun işaretleri çıkmaya başlar, nitekim çıkmaya başlamıştır. Önemli olan yapısal düzenlemedir.

Şimdi burada arkadaşlarımız anlatıyorlar; işçinin milli gelirden payını artırmak için şu düzenlemeleri yaptık. Daha önce yüzde 14.3'tü, şimdi 15.7'ye çıktı.

Değerli arkadaşlarım;

Önce Türkiye'deki bu alandaki istatistikleri, bu onbirlik, ondabeşlik, ondasekizlik farklılıkları ölçecek bir güvenilirlikte olduğunu iddia etmek ne yazık ki mümkün değildir; yani böyle bir hassas terazi, Türkiye'nin istatistiklerinde, gelir dağılımı istatistiklerinde yoktur. Dünyanın başka ülkelerinde bu kadar hassas var mıdır, onun da tam bilmiyoruz; ama "yüzde 15.8'e çıkardık, yüzde 14.9'dan devraldık" iddiaları, ciddi iddialar değildir.

Türkiye'de bu ciddi olsa dahi, anlatmak istediğim bir temel nokta şu:

Bu tip gelir düzeltmeye dönük uygulamalar, buz üzerinde yazı yazmaya benzer, güneş çıktığı an, o kaybolur gider. O güneş de, enflasyondur, o ortada varolmaya devam ediyor. Siz başlangıçta öyle yazdık zannedersiniz, bir süre sonra onun ortadan kalktığını görürsünüz.

Ekonominin temel çarpıklığını, mekanizmasındaki tıkanıklığı aşamadan Türkiye'de, ne gelir dağılımını düzeltmek mümkündür, na Türkiye'deki sosyal adalet sonunu çözmek mümkündür. Önce ekonomiyi kendi kendine ayakta durabilir, kendi kendine işleyebilir bir noktaya getirmek lazımdır. Daha önce dış ödeme gücüğü var, o nedenle bu olmuyor diyorduk. Onun çözdüğümüzü zannettik, çözmediğimiz ortaya çıktı. Şimdi, hem dış ödeme güçlüğü geliyor, hem de kamu finansman açığı ekonomimizi sıkıştırma durumundadır. Bu durumu aşmaya ihtiyacımız var.

Değerli arkadaşlarım;

24 Ocak, sadece Ekonomik Önlemler Paketi olarak ele alınıp değerlendirilirse, çok yetersiz bir yaklaşım içine girilmiş olur. Onun bir siyasal boyutu vardır. Başlangıçta, 24 Ocakta bu ekonomik model yürürlüğe konulmaya başladığı anda, bunun Güney Amerika modeli olacağı ve bir süre sonrasında siyasal rejim açısından, o pakatin beraberinde kaçınılmaz olarak bir demokrasi dışı oluşumu da getireceği, daha 12 Eylül yaşanmadan ifade edilmiştir, söylenmiştir. Nitekim öyle oldu, Ocak, Eylül, çok kısa bir süre sonra Türkiye, askeri müdahale dönemine girdi.

Türkiye sadece ekonomik sorunlarını değil, ne yazık ki, siyasal sorunlarını da, 24 Ocakta başlayan bu sürecin içinde çözme durumuna gelemmiştir. O dönemde Türkiye'de terör vardı, şimdi terör ortadan kalktı mı? Çok daha tehlikeli, çok daha ağır, çok daha yoğun bir nitelik kazanmaya başladı. Bugün ulusal bütünlüğümüz tartışma konusu oluyor. Büyük kentlerdeki birtakım fraksiyonların, vurkaç eylemlerinin yarattığı terör sorunu karşısında alarm olan Türkiye, 14 yıldır olağanüstü bir uygulamaların sonucunda bugün çok daha derin, çok daha çırpıcı, çok daha ağır bir terör sorunuyla karşı karşıya gelmiş durumdadır.

Ne oldu siyasal çerçeve, Anayasa, sendikaların hakları ellerinden alındı, demokratik kitle örgütleri susturuldu, Türkiye'deki siyasal yaşam yeni bir şablona göre yönlendirilmek istenmiştir. Türkiye'de bunu sağlayacak bir büyük dinamizmin ve büyük birikimin olduğunu hepimiz biliyoruz. Bütün bu olumsuzluklara karşı her yerde kendisini gösteriyor. Bu dinamizmin yönlendirilmek istenmiştir. Türkiye'de bunun sağlayacak bir büyük di-

namizminin yönlendirilmesi lazım. Ne yazık ki, siyasal yapılanmamız, bunu yönlendirici biçimde işlemiyor. Bununla ben sadece istikrarsızlığı kasdetmek istemiyorum. İtalya'da da siyasal istikrarsızlıklar egemendi; ama o siyasal istikrarsızlık dönemleri İtalya'nın çok büyük bir ekonomik dönüşünü gerçekleştirmesini engellemedi. Ne yazık ki, Türkiye'de bu sağlanmamıştır, önümüzdeki dönemde siyasal belirsizlikler yaşansa dahi, Türkiye'nin ekonomik verimliliğini, etkinliğini artıracak uygulamaları aynı zamanda eş anlamlı olarak uygulamaların bir yolunu bulması gerektiğine inanıyorum.

Değerli arkadaşlarım;

24 Ocak, eğer böylesine bir içi muhasebesine ve bire yeni arayışa yol açar ise bir anlamı olur. Bu tartışmanın da, bu açıdan bir yararı olur.

Ben tekrar Sayın Başkana, TÜRK-İŞ yönetimine bu güzel girişimleri için teşekkür ediyorum ve hepinize sabrınız için teşekkür ediyorum, sevgiler saygılar sunuyorum.

SUNUCU — Sayın Baykal'a teşekkür ediyoruz.

Efendim, programımızın bu bölümü, değerli konuşmacılarımızın görüşlerini açıklamalarıyla tamamlanmış bulunuyor. Kendilerine bir kez daha teşekkür ediyoruz.

Saat 14.30'da da panelimizin olduğunu hatırlatmak istiyoruz.

SUNUCU — Değerli konuklar, panel çalışmalarımıza geçmeden önce, toplantıya davet edilip, katılma imkanı bulunamayanlardan telgraf gönderenleri sadece isimleriyle takdim edeceğim.

TBMM Başkanı Sayın Hüsamettin CİNDORUK,

Devlet Bakanları Sayın Yıldırım AKTUNA, Sayın Necmettin CEVHERİ, Sayın Ali Şevki EREK, Sayın Mehmet Ali YILMAZ, Sayın Cemil ERHAN, Sayın İbrahim TEZ, Sayın Şükrü ERDEM, Sayın Burhan TEKİNEL,

Adalet Bakanı Sayın Seyfi OKTAY,

Milli Savunma Bakanı Sayın Mehmet GÖLHAN,

Maliye Bakanı Sayın İsmet ATILLA,

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Veysel ATASOY,

Ulaştırma Bakanı Sayın Mehmet GÖZTEPEN,

Çevre Bakanı Sayın Rıza AKÇALI,

Milli Eğitim Bakanı Sayın Nevzat AYAZ,

Turizm Bakanı Sayın Abdülkadir ATEŞ,

Kültür Bakanı Sayın Fikri SAĞLAR,

DYP Grubu Başvekili sayın Nevzat ERCAN,

Anavatan Partisi Grubu Başvekili Sayın Eyüp AŞIK,

RP Grup Başkanvekili Sayın Abdullatif ŞENER,
Kültür Bakanlığı Müsteşarı Sayın Emre KONGAR.
Kendilerine teşekkür ediyoruz.

Efendim, panel çalışmalarımıza başlamak üzere Milliyet Gazetesi Yazarı ve Panel Yöneticisi sayın Taha AKYOL'u davet ediyorum.

Buyrunuz efendim.

14.30 PANEL

Yönetmen	: Taha AKYOL (Milliyet Gazetesi Yazarı)
Panelistler	: Kubilay ATASAYAR (TİSK Genel sekreteri) Prof. Dr. İzzettin ÖNDER (İ.Ü. Fak. Öğretim Üyesi) Prof. Dr. Kamil TURAN (Gazi Üni. İ.İ.B.F. Çalışma Ekon. ve Endüst. İlişk. Böl. Bşk.) Burhan ŞENATALAR (İ.Ü. SBF. Öğretim Üyesi) Hasan DENİZKURDU (TOBB)

TAHA AKYOL— Değerli Dinleyenlerim, hepinize saygılar sunuyorum.

Ben de, bu panelde konuşacak olan değerli uzmanları ve ilgili kuruluş temsilcilerini buraya davet ediyorum.

Sayın Refik Baydur, mazereti olduğu için katılamadı. onun yerine TİSK Genel Sekreteri Kubilay Atasayar katıldılar.

Sayın Yalım Erez yurt dışından dönemediği için tabii katılamadı. Onun yerine Başkan Yardımcısı Sayın Hasan Denizkurdu katıldılar.

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Burhan Şenatalar.

Gazi Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel ilişkiler Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Kamil Turan.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. İzzettin Önder.

Değerli dinleyenler;

Bildiğiniz gibi, 24 Ocak, Türk tarihine iki önemli olay sebebiyle geçmiştir. Bunlardan birisi, en yakını, geçen yıl bugün basında araştırmacı gazetecilik çıkışı açan ve bütün ömrü boyunca Türkiye Cumhuriyetini, Cumhuriyetin nitelikleriyle birlikte savunmak için kalemini silah olarak kullanan aziz meslaktaşım Uğur Mumcu'nun, barbarlık bile denelemeyecek, barbarlıktan öte, vahşet diyebileceğimiz bir terör eylemiyle katledilmiş olmasıdır. Kendisinin aziz hatırasını ve savunduğu Türkiye Cumhuriyetinin, cumhuriyetin temel nitelikleriyle birlikte ilelebet yaşayarak, ilelebet payidar olarak kalacağına inandığımız, hepimizin müşterek inancını teyid ederek, kendisinin aziz hatırası önünde saygıyla eğiliyorum. Ve rahmet diliyorum.

İkinci olay, bundan 14 sene önce Türkiye Cumhuriyetinin tarihinde, olumlu, ya da olumsuz ama mutlaka bir dönüm noktası teşkil eden 24 Ocak Kararlarının alınmış olmasıdır.

Bu kararlarla birlikte Türkiye'nin iç dengeleri yeni yapılanmaya yönelmiş, olumlu veya olumsuz, ihracat önceliğine dayanan dış talep önceliğine dayanan, uluslararası ekonomiyle entegre olmayı amaçlayan bir yapılanma dönemine girmiş ve bu yapılanmanın içeride, kimisi için olumlu, kimisi için olumsuz yankıları meydana gelmiştir.

Ekonomik hayatın, çalışma hayatının ayrılmaz bir parçası olan sendikaların bu konuya büyük bir önem vererek, 24 Ocak kararlarını tartışma gündemine alan TÜRK-İŞ yönetimini, yeni bir hadiseyi tartışmıyor. 14 yıldır devam eden ekonomik politikaların irdelenmesi ve daha da mühim - bana göre- bu 14 yıllık tecrübeden, olumlu, ya da olumsuz, yandaş olduğumuz veya karşı olduğumuz, bu 14 yıllık tecrübeden alacağımız dersler de, bundan sonra ne yapmamız gerektiği konusunda bir panel düzenlemiş bulunuyor. Zaten bu Panelin adı da, sadece 14 sene önceki 24 Ocak Kararlarının o günkü şartlar içerisinde karşılamak değil, bundan alacağımız ders de, yeni dünya ekonomik düzeninde; yani teknoloji nitelikli, rekabet öncelikli sınırlarının ekonomik anlamda kalktığı bir dünyada, bu 14 yıllık tecrübeden olumlu veya olumsuz olarak alacağımız derslerle geleceğe nasıl bakacağımızdır.

Panelde değerli uzmanlar konuşacağı için, ben uzun bir konuşma yapma gereğini duymuyorum.

Panelimizi iki tur olarak yapacağız. Birinci turda her konuşmacı 15 dakika konuşacak ve bana verilen davetiyedeki isim sırasına göre söz vereceğim. İlk tur bittikten sonra 10 dakikalık bir çay molası var. Ondan sonraki ikinci turda, konuşmacıların birinci turda söyleyemediklerini veya dinledikleri görüşlerden eleştirmek istediklerini yahut yeni bir görüş getirmek istedikleri konular varsa, onlardan oluşan ikinci tur konuşmasını 10 dakika içerisinde anlatacaklar.

17.30'da salonu boşaltmak durumundayız. İkinci turdan sonra kalan zaman içerisinde ve zamanla sınırlı olarak görevlilerin sizlere dağıtacağı yazılı, yani soruları yazılı olarak alacağız. Sayın konuşmacı da cevap verecek. Kağıtlara yazarak tevcih edeceğiniz soruların hangi konuşmacı tarafından cevaplandırmasını isterseniz, onu da belirtirsiniz.

Şimdi ilk konuşma, TİSK Genel Sekreteri Sayın Kubilay Atasayar.

Buyurun Sayın Atasayar.

KUBİLAY ATASAYAR (TİSK Genel Sekreteri)— Teşekkür ederim sayın başkan.

TÜRK-İŞ'in tertiplelediği bu panelde, programda da gördüğünüz gibi, konuşmacı olarak Sayın Başkanım Refik Baydur severek görev kabul etmiş ve katılacağını bildirmiş idi programın yapıldığı zamanda. Ancak, ondan sonra gelişen bazı olaylar dolayısıyla, yurt dışına gitmek mecburiyetinde olduğunda, bendeniz bu toplantıya, Konfederasyonumuzun bu konuyla ilgili görüş ve düşüncelerini sizlere arz etmeye çalışacağım. Bu vesileyle de seçkin topluluğunuza görüşlerimi ifade etmek fırsatını bulduğum için en derin şükralarımı sunuyorum.

Hiç şüphe yok ki, değişen dünya düzeni içinde Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı incelenirken, 24 Ocak Kararlarının 14 yıl geçmesine rağmen, bu kararların gündeme gelmesi, taşıdığı yeni ve değişik felsefenin bugün de kaybolmadığını göstermektedir. Hatta bu felsefe veya anlayışın 2000'li yıllara giderken, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı içindeki mevcut yerini iyi değerlendirmenin şart olduğu gerçeğini de ortaya çıkardığını kabul etmek lazımdır.

Bu bakımdan, TÜRK-İŞ'in çok isabetli ve güncelliğini kaybetmemiş bir konuyu, böyle seçkin bir topluluk önünde tartışmaya açmasındaki isabeti takdir duygularımızla belirtmek isterim.

Kısaca tekrarlamak gerekirse, 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlar, serbest piyasa ekonomisine geçilmesini ve liberal bir politika izlenmesinin ilk adımını oluşturmuştur. Bu, alınan kararların bir yönüdür. Alınan kararların, sabah da siyasi açıdan değerlendirilmesi yapılırken, ikinci yönünün, ülkede mevcut olan kısıtlığa, kuyruğa müdehale etmek, yoklukları ortadan kaldırmak olduğu görülmüştür.

Demek ki, çok basit olarak söylemek gerekirse, 24 Ocak Kararlarının iki hedefi vardı. Bunlardan biri, kuyrukları kırmak. Diğeri, Türkiye'yi asrın yeni bir fırtınası karşısında kendi kaderi içinde değil, onunla birlikte nasıl yaşarsınız tedbirlerini aldı. O da, "Globeleşme" denen, gelişmenin, "Küreselleşme" denen olayın Türkiye açısından bir değerlendirmesi ve buna uygun yeni politikaların seçilmesi idi.

Konunun siyasi yönü üzerinde sabahleyin uzun boylu durulduğu için, ben çalışma hayatı açısından ve endüstri ilişkileri açısından meseleye yaklaşmak ve kısa bir değerlendirme sunmak istiyorum.

Hangi açıdan bakarsanız bakınız, iki hedefin de yapısı itibariyle dinamik kararlara ihtiyaç gösterdiği, her zaman değişebilir, hareketli ve şartların icabettirdiği yeni kararlarla takviye edilmesinin zaruri olduğu bir politikanın varlığı ortadadır.

24 Ocak Kararlarının, bugün geriye dönüp, 14 yıl sonra bir değerlendirmesini yaparsak, üç yönlü sistemi takviye etmesi gereken kararların, yalnız iki yönlü alındığını görürsünüz; yani 24 Ocak Kararlarının ekonomik politikaları vardır, ekonomik gerekler vardır, onlar yerine getirilmiştir. Ne olmuştur? Kuyruklar kırılmıştır, ülkedeki yokluklar şöyle veya böyle siyasi sonuçları ne olursa olsun ortadan kaldırılmıştır ve Türkiye, yokluk ülkesi olmaktan çıkarılmıştır.

24 Ocak kararlarının ikinci yönü, bu da mali yöndür. Mali kararlar alınmıştır ve Türk insanının, Türk toplumunun boğazını sıkıyan pek çok kanda çok cesaretli kararlar alınmak suretiyle, onların içinde Türk Parasının Kıymetinin Korunmasıyla ilgili tedbirler dahil, çok ciddi, çok önemli mali tedbirler alınabilmiştir ve bana göre sistem, bu iki çeşit tedbirle yürütülmeye çalışılmıştır; yani 24 Ocak Kararlarından beklenen ikinci hedef, globalleşmeye dönük Türkiye'nin uyumu meselesi, bir noktada alınmayan kararlarla noksan bırakılmıştır. Nedir o nokta?

Sosyal konudaki düzenlemeler, ekonomik ve mali konudaki düzenlemelere ayak uyduramamıştır.

Türkiye'nin 1980 sonrasında geçtiği liberal ekonominin gereği, ekonomik kararlar isabetle alınırken, sosyal konuda 1960'lı yılların devletçi zihniyetinin hakim olduğu sosyal politika kararları muhafaza edilmiş, sosyal kanunlar muhafaza edilmiştir.

Nitekim, sosyal mevzuatla takviye edilmeyen 24 Ocak Kararları, içinde bulunduğumuz o günlerde şöyle veya böyle, kim ne derse desin, bu felsefe artık Türkiye tarafından benimsenmiştir ve 14 yıldır adı "24 Ocak Kararları" olmakla beraber, artık bu felsefenin devamı olarak uygulanması sürdürülmüştür; ama içinde bulunduğumuz son birkaç yıl içinde artık bu felsefenin yavaş yavaş tıkanıdığı, ayak sürüdüğü görülmeye başlanmıştır.

Bize göre bunun temelindeki neden, sosyal mevzuatın ekonomik gidişata ayak uydurabilecek biçimde yenilenememiş, değiştirilememiş ve buna paralel kılınmamış olmasıdır.

Tabii bundan 24 Ocak Kararlarının felsefesi açısından sendikalara düşen görevlerin de varlığını ifade etmeden geçmeyeceğiz. Türkiye'de, gerek işçi sendikaları olsun, gerek işveren sendikaları olsun artık toplum içinde yerini almışlardır. Bunlar, toplumun vazgeçemeyeceği ekonomik kurumlardır, kuruluşlardır. Bu ekonomik kurum ve kuruluşları, 24 Ocak kararlarının felsefesine eğer yanlış bakılmıyorsa, bu felsefe Türk insanını refaha götürmek, globalleşen dünyada Türkiye'nin yerini bulmak ve bu refahın unsurları olarak neler yapılması gerektiğini tespit etmek ve çözmek ise, sosyal partnerler olarak işçi kuruluşlarına ve işveren kuruluşlarına da çok önemli görevlerin düştüğünü kabul etmek lazım.

Ancak ne var ki, Türkiye'de işçi ve işveren kuruluşlarının, sistemin gelişinden bugüne kadarki konumunu gözönüne alırsanız, globalleşen dünyada yan yana gelerek, el ele tutarak çare bulmaları gereken pek çok konuda karşı karşıya getirildiklerini görürsünüz. Sistem adeta, menfaat birliği esasına değil, menfaat zıtlığı esasına oturtulmuştur ve onun içindir ki, bugüne kadar işçi kesimiyle bütün düstlük ilişkilerimize rağmen, işveren kesimi olarak, meseleleri çözecek olumlu yaklaşımlara maalesef ulaşabildiğimizi söylemek durumunda değilim. Bunu itiraf etmek mecburiyetindeyim. Neden?

Bunun kabahati, sistemin getirilişindeki yanlış değerlendirme ve yanlış düzenlemeden kaynaklanmaktadır. çünkü, kesimler olarak biz, sistem içinde birbirine zıt, birbirinin menfaatlarıyla yaşayabilen kurumlar olarak yerleştirilmişiz, adeta bize bu rol verilmiş. Dolayısıyla bu menfaat zıtlığı pek çok konuda bizim menfaat birliğimizin varlığını ikinci plana itmiştir.

Peki, 24 Ocak Kararlarının sosyal mevzuat açısından noksan bıraktığı hususlar nelerdir? Sorusuna benim kişisel cevabım şudur:

Sosyal mevzuat açısından iki önemli noksanlık yapılmıştır.

1. Batının globalleşme anlayışı ve düzenlemesi çerçevesinde sosyal mevzuatta başvurduğu esneklik politikasına Türkiye'de gidilmemiştir. Bu-

gün artık Batı, sosyal mevzuatta esnekliği, esnekleşmeyi, yeni iş sahalarının açılması, yeni yatırımların yapılması ve yeni yabancı sermayenin yurt içine çekilmesi bakımından kaçınılmaz bir faktör olarak uygulanmaktadır. Hatta geçmişte düzenlediği bazı sosyal mevzuatın ona engel yönleri varsa şöyle veya böyle, bunları mutlaka yumuşatmanın, gevşetmenin, onların tabiriyle esnekleştirmenin yolunu aramaktadır. Türkiye'de malesef, esnekleşme ve esnekleştirme anlayışı sistemimize bugün dahi girmiş değildir. Hâlâ bazı konularda, gerek hazırlanan tasarılar, gerek ortaya sürülen fikirlerin esnekleşmeden çok, katılaşmaya götürdüğü, 1960'ların artık bugün modası geçmiş bazı felsefelerini ilke olarak hâlâ taşıdığını bize göstermektedir.

Eğer Türkiye globalleşme açısından zamanı yakalamak isityorsa, ekonomik tedbirlerin yanında mutlaka sosyal tedbirleri de yine bu globalleşmenin gerektirdiği paralelde ve sistem içinde uygulamaya sokmak mecburiyetindedir.

Sosyal açıdan yapılan ikinci noksanlık bize göre, tarifleri bir araya getirecek bir üst kurul, bir müşterek düşünme oranı bugüne kadar yaratılmamış olmasıdır.

Bugün globalleşme anlayışı içinde ve pazar ekonomisi anlayışı içinde yaşayan ülkelerin hemen hemen hepsinde, bunun istisnasını Avrupa örneğinde göremiyorum, bir kesimler arası, menfaati birbirine zıt görünen kesimlerin temsilcilerinden oluşmuş kurullar vardır. Buna "Sosyal diyalog" dedikleri bir anlayış içinde yaklaşmaktalar. Türkiye'ye de bu "Sosyal diyalog" kavramı sıkça söylendiği, Ekonomik Sosyal Konsey anlayışı içinde gelmiştir. Ancak ne var ki, 1980'li yıllarda başlaması gereken Ekonomik Sosyal Konsey anlayışı veya uygulamaları, bugüne kadar malesef gerçekleştirilebilmiş değildir.

Sabah Sayın Başbakanımızın da buradaki ifadesinden aldığımı göre, bu kanuda bazı çalışmalar vardır. Neden? Çünkü, oyunun kuralları tıkanmaya başlayınca, bu tıkanıklığı açacak bazı formülleri yaratmak gerekir. İşte o formüllerden biri olan Ekonomik ve Sosyal Konsey anlayışı, bu tıkanıklık ortaya çıkıncaya kadar görülmemiştir. Halbuki, bu müessese bundan 10 sene önce Türkiye'nin sistemine dahil edilebilseydi, bugüne kadar hiç şüphem yok ki, çok büyük mesafeler katetmek şansına sahip olabilirdik.

Yine sosyal açıdan meseleye baktığımızda, geçmişin değerlendirmesini bir tarafa bırakıp ve biraz ileriye dönük bir perspektif içinde olayı değerlendirsek, işçi ve işverenler olarak el ele tutuşmamızı zaruri kılan, birbirimizle omuz omuza olmamızı gerektiren, kol kola olmamızı gerektiren çok önemli bir ekonomik gelişmenin içinde bulunuyoruz. O da, Gümrük Birliği konusudur.

Türkiye ekonomik açıdan, siyasi açıdan, demokratik açıdan gerekli tercihini bize göre yapmıştır. Bu tercih, Gümrük Birliği içinde olmak ve Avrupalı olduğumuzu bu vasileyle tescil ettirmektir. İşverenler olarak çok iyi biyoruz ki, Gümrük Birliğinin Türk ekonomisine bazı ciddi sorunları olacak,

bu sorunları bugünden görmek ve bugünden tedbirlerimizi almak mecburiyetindeyiz. bu sorunları biz bugünden görmezsek, 1995 yılının sonunda bütün ağırlığıyla Türkiye'nin üzerine gelecek olan Batı ekonomisinin tazyikinden kurtulmamız mümkün değildir, ya bu ekonomiye ayak uydurmak mecburiyetinde kalacağız veya bu ekonomiye teslim olacağız.

İşte, bu ekonomiye teslim olmak istemiyorsak, Türk ekonomisini bu seviyede mücadele edebilir, bu seviyede rekabet edebilir güce kavuşturmamız lazımdır. Buna kavuşturmak için de, Türk ekonomisinde sosyal bir barışa ihtiyaç vardır. Türk ekonomisinin kavgaya tahammülü yoktur. Türk ekonomisi, uzun süren değerlere bile tahammül edememektedir ve onun faturasını toplum olarak hepimiz çekmek durumunda kalacağız. O zaman, şapkamızı önümüze koyup, yaklaşan Gümrük Birliği çerçevesinde, hangi sektörlerde ne gibi tehlikeler mevcuttur? Bu tehlikelere karşı ne gibi tedbirler almak mecburiyetindeyiz? Bu tedbirleri alırken de hangi fedakarlıklar hangi tarafa ait olmalıdır? Konusunu işçiler ve işverenler olarak biz oturup, bugünden görmez isek, geleceğin ekonomik tehlikesinin altından kalmayız. Çünkü bu yük çok büyük olacaktır.

Sayın Başkan, vaktim varsa, bir iki hususa daha temas etmek istiyorum?

TAHA AKYOL— birkaç dakika içinde lütfen.

KUBİLAY ATASAYAR (Devamla)— Birkaç dakika içinde sabahki konuşmalara da atıf yapmak ve özellikle TÜRK-İŞ'in sabah giderken dağıttığı broşürdeki değerlendirmeye ilgili, işveren kesiminin düşüncelerini de bilginize sunmak istiyorum.

Efendim, kim ne derse desin, 1980 sonrasında Türk ekonomisi şöyle veya böyle, çok ciddi bir canlanma göstermiştir ve bu canlanma içinde Türkiye bugün bir yoklar ülkesi olmaktan çıkmakla kalmamış, hakikaten dünyada pekçok ülkenin kalkınmada örnek aldığı, kalkınmayı yüzde 7'lerin altına düşürmeyen, Avrupa'da yüzde 1'den, bazan eksilerin yaşadığı bir kalkınma ortamında Türkiye'nin, yüzde 7, yüzde 8 oranında kalkındığı ölçülere ulaşmıştır.

Peki, bu ölçüler içinde acaba işçilerimizin yeri nedir?

Müsaadenizle size bir fotoğraf sunmak istiyoruz. Bugün Türkiye'de çok yuvarlak rakamlarla sigortalı sayısı 4 milyon civarındadır, 3.782.000'dir, yuvarlak 4 milyondur. Bu 4 milyon sigortalı işçinin yaklaşık 2.5 milyonu sendikalıdır. Sendika üyesi bu 2.5 milyon işçinin, bir rakama göre 1.2'si, diğer rakama göre 1.5'u toplu iş sözleşmesi yapıyor. Bunu da 1.5 milyon kabul ediniz. 1.5 milyon toplu iş sözleşmesi yapan işçinin bugünkü ücreti nedir, tabii işgücü maliyeti açısından hesap ediyoruz; yani biz işverenler olarak cebinizden çıkan parayı bildiğimiz için, ona göre bir değerlendirme yaptığımızda görülen tablo şudur:

1 yıl itibariyle toplu iş sözleşmesi yeni yapmamış, yeni yıl itibariyle ücret zammını almamış sektörlerde tamamen organize sanayi sektörünü kastediyorum, yanlış anlaşılmasın, 1.5 milyon toplu iş sözleşmesi yapan

işçilerin genellikle çalıştığı alan budur.

Yıllık işgücü maliyeti 330 milyon TL/yıldır. Buna yılbaşı itibariyle de en basit olarak yüzde 50 zam yapılacağını düşünürseniz, sektörde -en yüksek oranı ifade ediyorum- toplu sözleşme yapanlarda yıllık işgücü maliyeti 170 milyon lira civarındadır. Buna mukabil Türkiye'de 1.5 milyon dışında kalan 2.5 milyon civarındaki toplu iş sözleşmesi yapmayan sigortalının aldığı ücret yıllık 30 milyon TL ile 60 milyon TL arasında değişir. Bu tabloya, sabahki rakamlara göre 6.5 milyon, genel olarak söylenen 5 milyon Türkiye'de işsiz olduğunu da ilave ettiğiniz zaman, çarpık tablonun nasıl renklerinin birbirine karıştığını görürsünüz.

Şimdi o zaman kimse diyemez ki, "Türkiye'de 1980 sonrası sistem işçilerin zararına işlemiştir" ben iddia ediyorum ki, toplu iş sözleşmeyi sektör açısından en azından, Türkiye'nin zararına işlememiştir, Türk işçisinin zararına işlememiştir. Nitekim, OECD rakamlarına bakıyoruz, reel ücret açısından 1980 yılı 100 kabul edildiği takdirde, OECD ortalaması 1992 yılında 110'a çıkmıştır; yani reel ücret yüzde 10 artmıştır. Ama Türkiye açısından baktığımızda, enflasyondan arınmış reel ücret artışını ifade ediyorum, bunun kaynağını da size söyleyebilirim, "OECD'nin Main Ekonomik İnter Castes, Ekonomik Altaç" isimli kitabından alınmıştır.

Genel olarak Türkiye'de reel ücret artışı 143'e çıkmıştır 1980'den bu tarafa, yüzde 43 artmıştır. Yalnız Konfederasyonumuza üye kuruluşlar bakımından yaptığımız bir incelemede bu artışın yüzde 90 arttığını görürüz. O zaman 1980'den sonra uygulanan politikalar, özellikle sendikaların temsil ettiği kesim açısından, tersine işleyen bir sistem değil, akisine, onlara reel artışları sağlayan fevkalade iyi sonuçlar elde edilmiş bir sistem olduğunu ortaya çıkarmak lazım.

Teşekkür ederim.

TAHA AKYOL— Teşekkür ederiz.

Sayın Hasan Denizkurdu, buyurunuz efendim.

HASAN DENİZKURDU (TOBB)— Sayın Başkan, değerli konuklar; TÜRK-İŞ tarafından düzenlenen panelin konusu hepimizce malum, "Değişen Dünya Düzeninde Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı, 24 Ocak Kararlarının etkileri, Sonuçları ve Yeni Arayışlar" Tabiatıyla, gerek yapılan konuşmalar ve gerekse de sabahleyin sempozyuma gelirken bizi dağıtılan bu kitapçıkta, "24 Ocak Kararları ve kayıplarımız" başlığı sanıyorum ki toplantının amacını en iyi bir şekilde ifade ediyor; yani Türk çalışanlarının, 24 Ocak Kararlarının uygulama süreci içindeki 14 yıllık uygulamanın neticelerini tartışmak, ardından da, herhalde bunu ikinci bölümde konuşacağız, "Yeni Arayışlar" Ancak ben, sabahtan bu panele kadar, "Yeni Arayışlar" konusunda doğrusu, ne TÜRK-İŞ'ten, ne siyasi liderlerden bir yeni model mi öneriliyor, cevabını alamadığım gibi, bu konuda herhangi bir şey duymadım.

Dolayısıyla biz şimdi yine geçmişe dönük, işte 24 Ocak Kararlarının alındığı, zaten siyasi liderler değişmiyor 30 seneden beri, Erbakan burada,

Demirel burada, biz geçmişe dönük, şimdi 24 Ocak Kararlarının neden alındığını; nasıl alındığını ve bugüne kadar geleceğiz.

Ben arzu ederdim ki, burada biz, geçmişten ziyade, değişen dünya koşullarında bunda sonrasını konuşmamız gerekir gibi geliyor bana. Nitekim, dağıtılan kitapta çok ilginç pasajlar. Dağıtılan kitabın 11 inci sayfasında, "24 Ocak Kararları denen kararların arkasından 12 Eylül dönemi gelmemiş olsaydı, o tedbirlerin fiyaskoyla sonuçlanacağından hiç şüphem yoktu. Böyle sıkı bir askeri rejim sayesinde o tedbirler meyvesini vermiştir." (Milliyet Gazetesi 7.1.1991) Sayın Kenan Evren'in bir demeci alınmış ve hemen altınada "O tedbirlerin verdiği meyve neydi?" sorularak, "Rahmetli Turgut Özal, o meyveyi 1985 yılında Japon işadamlarına yaptığı konuşmada şöyle anlatıyordu.

Çok geniş bir ülkeyiz, nereyi uygun görüyorsanız oraya gelirsiniz. Bütün Japon işadamlarını Türkiye'de yatırım yapmaya davet ediyoruz. Türkiye'de ucuz işgücü vardır. Bunu değerlendirebilirsiniz" görüşünden alıyor ve sonlara doğru geldikçe ezcümle, 24 Ocak Kararlarının reel olarak gelir dağılımını bozduğunu ve özellikle çalışan kesimin gayri safi milli hasıladan aldığı payı azaldığını söyleyerek, yeni arayışlara yönelmek isteniyor. Ama bu kitapta da bir arayış bulamadım. Dünyadaki durumu özetliyor, ama yeni arayıştan kasıt nedir? Nasıl bir netici alınması lazım, nasıl bir ekonomik politika olması lazım? Bunların cevabını bulamadım.

Bence, toplatının düzenleniş şekline uygun olarak, 24 Ocak Kararlarına 14 sene sonra bir bakış atarak günümüze geleceğim. Ama bizim, Odalar Birliği olarak, nasıl bir düzen arayışı içerisinde olması gerektiği konusunda görüşlerimiz vardır. Sayın Başkan izin verirse, onları da ikinci bölümde Türk özel sektörü adına ifade etmeye çalışırım.

Değerli konuklar;

Ekonominin ve ekonomik sistemlerin varoluş nedeni; sınırlı kaynak, sınırsız ihtiyaç ikilemi içerisinde toplumu oluşturan insanlara, akılcı bir biçimde mal ve hizmet sunmaktır; başka bir deyişle ekonomik politikalar insanların fasit bir çember içerisinde tutarak tahakküm altına almak değildir.

Bu açıdan baktığımızda, genelde bir ekonomik sistemin, özelde bir ekonomik ilkenin başarısı ve etkinliği, hizmet etmek zorunda olduğu insanların doğasına uygunluğuna bağlıdır.

İşte, günümüzde sınırlı kaynakların, akılcı kullanımını sağlayarak, ekonomik etkinliği artırdığı, genel kabul görmüş olan Piyasa Ekonomisinin evrenselleşmesi ve dünya çapında bu yönde bir eğilim olması, piyasa mekanizmasının insan doğasına uygun olmasından kaynaklandığı kanaatindeyim. Çünkü, bireye dayalı, mülkiyete dayalı girişimcilik ve yaratımcılığa dayalı piyasa mekanizması, insanın öze dönük, akılcılık ve toplumsallık özelliklerini temeline dayalı olarak kurulmuştur. Gerekli tüm kurum ve kuruluşları oluşturmuştur piyasa ekonomisi düzeninde, akıllı bir insanın, kendisini çevreleyen toplumun ve piyasa mekanizmasının kuralları çerçevesinde, kendi yararını düşünerek elindeki kaynak ve imkanları rasyonel kullanacağı ve ihtiyaçları temin edeceği varsayımına dayalıdır.

Bu noktada hemen belirteyim ki, piyasa ekonomisinin, insanın doğasına uygunluk gösteren bir düzen olmasına rağmen, piyasa ekonomisi modeli, doğal bir mekanizma değildir; yani insanın doğuşu, gelişimi gibi kendiliğinden işleyen bir mekanizma değildir. Başta mülkiyet hakkını sağlayan düzenlemeler olmak üzere, pekçok kural ve kurumu kapsayan, tam rekabetin sağlandığı, başka bir deyişle, tekeli piyasaların ortadan kalktığı, geniş bir yelpazenin içinde değişiklik gösteren ve de toplum tarafından; yani toplumu oluşturan kitleler tarafından kuralların tespit edildiği bir sistemdir.

Onun için, serbest piyasa modeliyle demokrasi içi içedir. Bu piyasa mekanizmasının işletilmesinde, bu politikanın uygulamasındaki başarı, ancak toplumun örgütleşmiş gücü olan devletin müdahale derecesiyle ters orantılıdır; yani devletin müdahalesi serbest piyasa modelinde ne kadar fazlaysa, başarısı da o kadar az olmaktadır. Nitekim, eski Sovyet Bloku ekonomilerinin çöküşü, piyasa mekanizmasının olmayışı, devletçi bir ekonomik sistemin iflasına ilişkin çok tipik bir örnektir.

Yine benzer biçimde, 24 Ocak 1980 İstikrar Tedbirleri öncesi, Türkiye ekonomisinin içine girdiği, o tarihlerde liderlerin anlattığı, bizim de vatandaş olarak yaşadığımız çıkmaz, piyasa ekonomisine aşırı devlet müdahalesinin yol açabileceği versiyonuna ilişkin bir başka örnektir. Nitekim, bir sayın lider sabahki konuşmasında, "Ben doları 5 yıl 15 lira tuttum" diyerek övünmektedir. Serbest piyasa koşulları içerisinde dünya pazarlarında dolaşacak olan değeri "Ben tuttum" demek, işte bu siyasi güç, başka bir deyişle, devletin piyasalara müdahalesidir.

Nitekim, 24 Ocak 1980 Kararları yakından incelendiğinde, bu kararların radikal ve ekonomik sistem değişikliğinde çok, temelde piyasa mekanizması kurallarının devreye sokularak, piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmaya yönelik olduğu; yani bir başka deyişle, yoklukların kaldırılmasından önce bir tercihin ortaya konulduğu bir modeldir.

O tarihten bugüne kadar kararların oluşturduğu felsefeyle yapılacak olan uygulamalara göz attığımızda, devletin ekonomik faaliyetlere aşırı müdahalelerine yol açan engellerin ve koşulların ortadan kaldırılmasının temelden başladığı, ama 14 yıllık süre içerisinde, bırakınız bu amaca ulaşmayı, daha da devletin müdahalesini ve kamu payının giderek arttığını görüyoruz.

24 Ocak Kararlarının alınmasından önceki petrol krizini, o tarihteki yoklukların üzerinde durmayacağım, enflasyonun üzerinde durmayacağım.

Değerli konuklar;

Türk ekonomisinin 1979 yılı sonundaki bu acı tablosunu değiştirmek için hazırlanan 24 Ocak 1980 İstikrar Tedbirleri, büyük boyutlara ulaşan ekonomik sorunların ancak piyasa ekonomisinin genel kuralları doğrultusunda çözülebileceği ortaya koymuş olmasına rağmen, bir yandan fiyat, bir yandan faiz oranları ve döviz kurlarının belirlenmesinde -daha önce de belirttiğim gibi- devlet müdahalesi asgari düzeye indirilirken, öte yandan,

ithalat ve ihracat rejimi serbestleştirerek, ihracat destekleriyle ihracata dayalı bir büyüme modeli öngörölmüştür.

Ayrıca, kamu yatırımlarındaki azalış engellenip, yeni teknoloji transferini hızlandırmak için yabancı sermayenin teşvik edilmesi amaçlanmış idi ve böylece oluşacak piyasa ekonomisi de, sıkı bir para ve kredi politikasıyla yüksek enflasyonun kontrol altına alınarak, tahammöl edilebilir bir yere indirilmesi de 24 Ocak Kararlarının ana felsefesidir.

Yine aynı kararlarda, ihracat hamlesiyle, döviz darboğazının giderilmesi hedeflenmişti. Yine aynı kararlarda KİT'leri asgari düzeyde sübvansiyone ederek, piyasa mekanizması içinde faaliyette bulunmalarını sağlayarak, kamuya olan yüklerinin hafifletilmesi amaçlanmıştı. Yatırımları teşvik ederek, piyasa ekonomisine ayak uydurmak için, bugün içinde bulunduğumuz ekonomimize çok büyük etkili sonuçları olduğu hepimizce malumdur. Nedir bugün içinde bulunduğumuz koşullarda 24 Ocak Kararlarının bugüne yansıyan tesirleri?

Birincisi, her şeyden önce bugün genel kabul görmüş ve dünyada uygulamaya konuşmuş bireysel birleşimciliğe ve yaratıcılığa dayalı piyasa ekonomisinin etkinliği resmen kabul edilmiş ve artık geri dönülemez bir ekonomik düşünce biçimi olarak Türk siyaset hayatının hobisi haline gelmiştir. başka bir deyişle her türlü mal ve hizmetin, bedelin ve formölün kurallarına uyarak piyasada devletin müdahalesinin dışında belirleme olmuştur.

İkincisi, dış ticarete liberazisyon ile ekonomimiz dışı açılmış ve dünya ekonomileriyle rekabet eder olmuştur. Nitekim, 1979'da 2.4 milyar dolar olan ihracat, 1990'da 12 Martta 900 milyar dolara, bugün ise 15 milyar dolara kadar ulaşmıştır.

Ayrıca, Türkiye geleneksel tarım ürünleri ihracatçısı bir ülke konumundan çıkmış, ihracat malı çeşiti sağlamış ve sanayi ürünlerinin toplam ihracat içerisindeki payı da artmıştır.

Üçüncü yaşadığımız ve sonuçlarından bir tanesi, üretimde zorunlu bir döviz sıkıntısı giderilmiş ve bugün döviz rezervimiz 18 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır.

Bir başka sonuç, İstikrar Tedbirleri öncesi; yani 1980 öncesi, sürekli gerileyen sabit sermaye yatırımları ve yüzde 50'lerin altına kadar düşen kapasite kullanımı, 24 Ocak Kararlarından sonra, 1991 yılı hariç, reel anlamda artmıştır. Şu an sanayideki kapasite kullanım oranı yüzde 80'ler civarındadır.

Bütün bu gelişmeler sonucu 1979 ve 1980 yıllarında giderek küçülen ekonomi, 24 Ocak Kararlarının uygulanmaya konmasını izleyen yıllarda sürekli reel olarak büyümüş ve 1993 yılında büyüme hızı yüzde 7 oranında gerçekleşmiştir.

Bu müsbet etkilerin yanında, 24 Ocak Kararlarının günümüze yansıyan ve kararların felsefesinde yer alıp gerçekleşmeyen sonuçlara baktığımızda en büyük sorun, enflasyonun -bir yıl hariç- hiçbir zaman istenilen

seviyeye düşmemesi ve bugün bu toplantının yapıldığı gün yüzde 70'ler civarında olması; bir başka deyişle 24 Ocak Kararları Türkiye'de enflasyonla mücadelede maalesef başarılı olamamıştır.

Bunun da sebebi, devletin özellikle KİT'ler ve sonra da -hepinizin bildiği gibi- belediyelerin işletmelerin BİT'lerin aracılığıyla yürüttüğü kamu işletmeciliği belli bir temele oturtulmadan, kamu sektörünü önlemek amacıyla verilen sübvansiyonlar gibi uygulamalarla, kamu harcamaları her gün, her geçen gün atarken, tavanın bir türlü genişletilmeyen yetersiz vergi geliri veya tahsil edilemeyen vergi kaçağıyla kamu açıkları sürekli büyümüştür.

Kuşkusuz kamu açıkları finansman açıklarının iç ve dış borçlarda artış, dolayısıyla faiz ve enflasyon oranının yükselmesi de kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmıştır.

Değerli konuklar;

Sanıyorum süremin sonuna geliyorum. sonuç itibariyle, 24 Ocak Kararlarının müspet ve menfi durumu ortadadır. Acak bizim buradaki görüşümüz, 24 Ocak Kararlarıyla dünyanın evrensel rüzgarları Türkiye'deki Türk toplumu tarafından on yıl öncesine algılanmıştır; yani Türkiye daha 1980'li yıllarda serbest piyasanın eline geçerek, bugün Bulgaristan, Romanya ve Sovyetler, hatta Çekoslovakya ve Macaristan'a nazaran bu periyot içerisinde dünyada esebilecek olan bu rüzgarı kavramıştır. Acak, 24 Ocak Kararlarının bugün getirdiği ana sebebi, serbest piyasa modeli içerisinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin; yani kamunun küçülmesi gerektiği yerde, 14 yıllık süre içerisinde bırakınız küçülmeyi, devletin kamu içerisindeki payının artmasını, bugün ortaya çıkan olumsuz neticelerin bir sebebi olarak görüyoruz. Başka bir deyişle, bugün eğer tartışılacaksa, bugün yeni arayışlara girilecekse, bizim Odalar Birliği olarak görüşümüz, daha küçülen, ekonomiye daha az müdahale eden bir devlete sahip olmaktır.

Teşekkür ederim.

TAHA AKYOL— Teşekkür ederiz.

Şimdi söz sırası, Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Turhan Şenatalar'da.

Buyurunuz efendim.

PROF. DR. BURHAN ŞENATALAR (Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi— Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli Dinleyiciler;

Sözlerime başlarken hepinizi saygıyla ve sevgiyle selamlıyorum.

Bu toplantıyı düzenleyerek, bizlere de konuşma fırsatı veren sayın yöneticilere teşekkür ediyorum.

Şimdi, 24 Ocak üzerinde fazla durmamaya çalışacağım. Çünkü, uzunca bir süredir konuşuldu ve sanıyorum herkes de kendi zihnine göre bir bilanço çıkartmış durumdadır. Bundan sonra eğer, çok ayrıntılı, derinlemesine tahliller getireceksek, çok iyi veriler ortaya koyacaksak yararlı olabilir; ama ben de en azından birinci turda, bu başlıkta gördüğünüz birinci ve sonuncu bölüm üzerinde konuşmak istiyorum; yani "Değişen Dünya Düzeni ve Yeni Arayışlar" meseleleri üzerinde konuşmak istiyorum. Yeni arayışlar meselesini bir miktar belki ikinci tura bırakacağım, "Yeni Düzeni" denen konu üzerinde konuşmak istiyorum.

Şimdi "Yeni Dünya Düzeni" denen şeyin, iki şekilde algılanması, tahlil edilmesi mümkün.

1. Siyasal düzeyde, uluslararası ilişkiler düzeyinde, bu konuda ortaya çıkan tablo çok nettir. Esas olarak Batı Bloku, Doğu Blokunu mağlup etmiştir, Doğu Bloku çözülmüştür ve dolayısıyla dengeler açısından tek merkezli bir dünyaya yönelmişizdir. Bu tek merkez şüphesiz homojen, tümdeş değildir. "Tek Merkez" deyince, ilk akla gelen tabii ki Amerika'dır. Amerika'nın yandaşı olarak Avrupa bloku, Japonya, zaman zaman kendi iç ilişkileri olmakla birlikte genel olarak dünya genelinde egemen olduklarını söylemek mümkündür.

Benim önemsedğim, bu siyasal düzeydeki değişmeyi, siyasal düzeydeki değişmeyi biraz ayrıntılandırabiliriz. Milli çatışmaların arttığını görüyoruz, dinsel köktencilik arttığını görüyoruz, dinsel çatışmaların arttığını görüyoruz. Bazı düşünürlere göre, önümüzdeki yıllarda dinsel çatışmalar ve milli çatışmalar daha da artabilecek. Böyle bir tahmin de ileri sürülüyor.

Şimdi bunu bir kenara bırakmak istiyorum. Ekonomik mesele üzerinde durmak istiyorum.

Şimdi, son gelişmeler birçok şeyi kanıtladı. Kanıtladığı şeylerden bir tanesi de şu; dünya genelinde ortaya çıkan değişimleri belirleyen en önemli değişkenlerden biri, teknoloji ve maddi gelişmelerdir. Maddi gelişmeler de, teknolojik gelişmelerdir ve değişimler o kadar belirleyicidir ki, Türkiye'yi de, Kanada'yı da, Endonezya'yı da, Japonya'yı da zaman farkıyla, derece farkıyla olsa da mutlaka etkilemektedir; yani Türkiye'nin eskiden çok popüler olan "Biz bize benzeriz" yorumlarla kendini ayrı bir yere koyması imkanı yoktur. Türkiye'de, bu dünya küre içinde yer almaktadır. Dünya küre içinde cereyan eden birtakım teknolojik gelişmelerden mutlaka etkilenmektedir.

Şimdi, bu etkilenmenin bir kere nasıl olduğunu anlamamız lazım ki, beğenip beğenmediğimizi sonra tahlil edelim, beğenmiyorsak, ne kadar değiştireceğiz, nasıl geliştireceğiz, onu tartışalım. Tabii hemen altını çizmek istediğim bir husus var.

Beğenip, beğenmemek de, değer yargılarına bağlıdır, dünya görüşüne bağlıdır. Adalet anlayışına bağlıdır, siyasi tercihlere bağlıdır, sınıfsal durumlara bağlıdır, sınıflar tercihlere, kökenlere bağlıdır. Dolayısıyla, ne bu salonda, ne Türkiye genelinde hepimizin mutabık olacağımız değerlendirmeler ve çözümler beklemek de doğru olmaz.

Şimdi, dünya genelinde cereyan eden hadiseler, bir kere günümüzde çok net olarak ön planda gözüken iki tane süreç var. Bir tanesi, teknolojik, değişme. İkincisi, globalizasyon, küreselleşme. Bunlar Türkiye'yi de etkiliyor, bütün dünya ülkelerini de etkiliyor, Türkiye'nin bütün sıkıntılarını da etkiliyor. Dolayısıyla öncelikle bu süreci aydınlatmamız lazım.

Şimdi, çok açık birkaç tane örnek vereyim. Türkiye'de bilgisayar kullanımı hızla yaygınlaşıyor, birçok eve girmekte, bizlerin evinde bugün veya sizlerin evinde bugün olmasa da, yüzde 100 eminiz ki çocuklarımızın evinde mutlaka bilgisayar olacak. Yüksek olasılıkla başka aletler olacak. Çocuklarımız belki bizim yaşımıza geldiklerinde evlerinde görüntülü telefon olacak. Yüksek olasılıkla başka bir alet daha alınacak. Telefon, bilgisayar, televizyon, hepsinin kombine edildiği yeni araçlar çıkıyor; yani aynı zamanda televizyon kanallarından bilgisayar bilgileri alabiliyoruz. Dolayısıyla kendimiz bilgisayara gireceğiz, bu filmi seyretmeye başlayacağız.

Türkiye'de televizyon kanallarımız 10 yıl evvel tecti, bugün 25-30' u buldu, 10 sene sonra 100'lerce ifade edileceğine eminiz. Faks cihazı her eve girecek. Bundan birkaç yıl önce... Meydanında gençler öldürölürken, Amerika'da öğrenim gören Çinli öğrenciler protestolarını faksla gönderiyorlardı Çin'e.

Dolayısıyla bütün bu teknolojik gelişme, üretim sürecini muazzam etkiliyor. Üretim sürecini muazzam etkiliyor da ne oluyor? Bir yandan üretkenliğini yükseltiyor. Bir yandan da tabii emekten tasarruf sağlıyor. Emekten tasarruf sağlamak, birtakım insanları fazlalık haline getiriyor, işsiz haline getiriyor, emek vericinin dışına itiyor.

Bir önemli saptamamız şu;

Bugün Avrupa'da, birçok ülkede işsizlik yüzde 10'un üzerinde ve yıllardır yüzde 10'un üzerinde ve düne kadar işsizliğin o kadar ciddi olmadığı ülkelerde de işsizlik giderek ciddiyet kazanıyor. Oran yükselmekle kalmıyor, işsizlik süresi uzuyor. İkinci problem bu; yani 10 yıl evvel, 20 yıl evvel işsizlik şu oranda olsa bile, işsizlik süresi 5 ay, 6 ay, 10 ay gibi değişebiliyordu. Şimdi, sürekli işsizlik, uzun süreli işsizlik kalıcı bir problem olmaya başladı.

Üçüncü problem;

Gençlerin işsizlik oranı, ortalama işsizlik oranının çok üstünde.

Şimdi bu ülkelerin hepsi, hatırlayınız ki, bizim gibi yüzde 2.2 artan ülkeler değil, yüzde 1 bile artmıyor, bazıları binde 1 bile artmıyor. O ülkelerde işsizlik yüzde 10'da seyrediyorsa, arka arkaya yıllarca ve gençler için yüzde 18-20'ye çıkabiliyorsa, burada tehlike çanları çalıyor demektir.

Bu kadar büyük bir işsiz kitleniz varsa, tabii bunun beraberinde getireceği şey nedir? Sendikacılık zayıflıyor, sendikali işçi sayısı düşüyor, sendikaların toplumdaki gücü zayıflıyor, etki derecesi geriliyor.

Dolayısıyla sendikal hareketin bütün kazanımları bir anlamda tehdit altına giriyor. Emek sürecine yeni çalışma biçimleri giriyor, part time çalışma artıyor. İngiltere'de, Amerika'da part time çalışanların oranı yüzde 25'e çıkmış durumda. Proje bazında örgütlenme ve çalışma artıyor; yani sadece bir proje için istihdam ediliyor insanlar, sonra çıkartılıyorlar; yani işgücü açısından dezavantajlı diyebileceğimiz kalıcı ve güvenceli yöntemler yerine, geçici yöntemler de uygulanıyor, full timeler de farklı.

Bu tespiti yapalım, bu tespit, Türkiye gibi ülkeleri etkilemez mi? Tabii ki etkileyecek. Bankacılık sektöründen biliyoruz, bir yandan bankamatikler, kredi kartları hızla yaygınlaşıyor. Bir yandan bilgisayar yaygınlaşırken, orada istihdam edilen emekgücünün sayısı düşüyor. Şimdi bu yavaş yavaş bütün sektörlerde bu şekilde, az veya çok, geç veya erken yaşanmakta veya yaşanacaktır.

İkinci saptamamızı yapalım, liberalizasyon meselesi, iletişim, haberleşme muazzam bir sıçrama gösterdi. Bunun sonucunda, piyasalar iç içe geçiyor. Bir Güney Afrika firmasının sahibi olan Alman sermayedar hissesini Japonya'da sattığı zaman, bir Amerikalı 15 dakika içinde bunu satın alabiliyor. Bütün piyasalar iç içe geçmiş durumda. Bunun getirdiği bir artan rekabet şiddeti var. Bu rekabet şiddeti altındaki firmalar maliyet düşürme kaygısı ve mücadelesine, savaşına giriyorlar. Düşürebilecekleri maliyetin başında gördükleri, ücret maliyeti, işçilik maliyeti. İşçilik maliyetin bastırarak için ellerinden ne gelirse yapmaya çaba gösteriyorlar. Bunun için, bir şekilde mevzuatı değiştirmeye, devleti bir şekilde yanlarına almaya ellerinden geldiği kadar çaba gösteriyorlar.

Dolayısıyla burada ücretlilere baskı, sendikalara baskı, işten çıkarılmalar, Avrupa'da son zamanlarda çok görülen zamsız sözleşmeler; yani sıfır artışlı sözleşmeler, hatta bazı durumlarda zamsız sözleşme artı iş süresinin uzatılması; yani 36 saat çalışılıyormuş, iki saat daha ilave ediliyor 38 saat aynı ücret devam etmek kaydıyla. Bu ne demektir? Reel ücret düşüyor demektir.

Şimdi bütün bunların arkasında zaten 1970'lerden beri, 1970'lerde Batı dünyasında yeni bir krizin etkisiyle dönüşüm başlamıştı. Bu krizde Batı dünyası birikimini yenileyemiyordu. Ne oluyordu? Bir yandan işsizlik problemi vardı, bir yandan bunalımdan çıkmak için genişletici politikalar uygulanıyordu, enflasyon vardı. Dolayısıyla spertilasyon karşısında Batı dünyası bize göre daha gelişmiş olduğu için, tabii ki birtakım çözümleri daha kolay hayata geçirebiliyor. Bizim gibi bıdı bıdıyla yıllarını kayıp etmiyor, dolayısıyla bir şeyler getirmek için iki taraf çekişti, sonunda sermaye kesiminin daha tercih ettiği bir model empoze edildi. Ne oldu? Reel ücretler düştü, ABD'nde ortalama ücret reel olarak aşağı yukarı 73-74 düzeyindedir, 20 yıl aynı kalmış durumdadır. İngiltere'de belli bir kesimin, mesela İngiltere'nin en fakir yüzde 10'unun gelirden aldığı payı da düşmüştür, ortalama geliri de düşmüştür; yani bir şekilde fakiri, daha fakir yapan, öbür ta-

raftan sermaye kesimini rahatlatan birtakım politikalar uygulamaya konmuştur.

Tabii bunların dayandığı birtakım mantıklar da var; yani bu teknolojik baskı, bu teknolojik saldırı karşısında, ne yapacaksınız dediğiniz zaman, ortada beş tane alternatif de yoktu.

Dolayısıyla burada ciddi birtakım maliyetlerin paylaşılması sorunu var. Sıfır maliyetli bir çözüm mümkün değil. Bu maliyetler nasıl paylaşılır? Maliyetlerin nasıl paylaşılacağı, politik dengelere bağlı olarak belirlenir, politik sürece bağlı olarak belirlenir. İngiltere'de ve Amerika'da bu çok ağır biçimde çalışan kesim üzerine yüklendi, özellikle İngiltere'de, Almanya'da böyle olmadı, İskandinav ülkelerinde böyle olmadı. Türkiye'de böyle oldu, buna biraz sonra değineceğim. Türkiye'de açıkça böyle oldu.

Şimdi, bu süreç içinde benim çok önemseydiğim bir hadise cereyan etti; dünya zihniyet ve ideoloji düzeyinde bir değişim yaşadı, değerlerde bir değişme yaşandı; yani "Teknoloji böyle geliyor, devlet büyüktür, piyasa mekanizması önemlidir" derken, Batı dünyasında çok önemli bir gelişme yaşandı, Türkiye'de de önemli bir değişme yaşandı. Bunu tartışmadan, istatistik konuşmanın bir yararını görmüyorum.

Bireycilik muazzam bir güç kazandı. Bireyselleşme farklı bir şeydir, bilinçlilik farklı bir şeydir, bireyselleşmesi insanların iyi bir şeydir. Toplumun gerçekten sağlam, barışçı olabilmesi, bireylerin birey olarak ortaya çıkabilmesine bağlıdır. Ama bireycilik ve çıkarıcılık bir dereceyi aşınca, toplumun kökleri kemirmeye başlar. Bir ben kuşağından söz edilmeye başlandı; yani kendini düşünüyor, başka bir kimseyi düşünmüyor. Ege Üniversitesinde bir sosyolog arkadaşımızın araştırması gazetelerde yayınlandı. "Gençliğin çok önemli bir bölümü depotilize ediliyor, politikayla ilgilenmiyor, sadece kendi geleceğini düşünüyor". Bunu, gençleri eleştirmek için söylemiyorum. Her dönemin gençliği, kendi döneminin ürünü sayılır. Dolayısıyla gençleri eleştirmek hiç aklımdan geçmiyor.

Bütün Batı toplumlarında ikili toplum yapısı egemen olmaya başladı. Bazı dillerde buna "Dirsek toplumu" denir; yani kimse kimsenin dirseğinden daha yakınına yaklaştırmıyor. Bazı ülkelerde buna "Üçteiki toplumu" deniyor, 2/3'ü iyi yaşıyor, 1/3'ünün sürünmesine göz yumuyorlar.

Şimdi sizlere, bana çok anlamlı gelen, böyle örnekler her zaman anlamlı değildir ama, bazen de anlamlıdır. İki gün önce Hürriyet Gazetesinde çıkan bir haberden pasaj okumak istiyorum.

ABD'de —biliyorsunuz— büyük bir deprem yaşandı. Bizim ölçülerimize göre binlerce insanı götürebilirdi. Depremde pek bir ölüm olmadı; ama soğuktan çok fazla ölüm oldu, şu anda Amerika'da soğuktan daha fazla ölüm oldu. Nasıl olduğunu merak etmiyor musunuz? Bu kadar gelişmiş bir ülke, soğuktan insanlar nasıl ölüyor, niye ölüyor? Acaba bizim 1980'den önce çektiğimiz akaryakıt sıkıntısı mı çekiyorlar? Hayır. Hürriyeti okumayanlara ben buradan aktarmak istiyorum:

"Amerika'nın bir eyaletinin kentinde bir kadın komşusunu içeriye al-

mayarak ölümüne neden oldu. 69 yaşındaki kadının kapısının kilidi donduğu için içeri giremiyordu. 66 yaşındaki Doris Herman'dan kendisini içeri almasını istedi. Doris Helman, polise de söyledim, 10 yıl önce olsaydı kapıyı açardım, bugün böyle bir seçme hakkım yok dedi. Komşuyu eve almıyor, komşu dışarda donuyor.

Newyork'un Petersan Kentinde de yardım isteyen ve reddedilen 35 yaşındaki bir adam tipide donarak öldü. Arabası kara saplanan adam, bir evin kapısını çalarak yardım istedi. Ancak ev sahibi, gitmesini, yoksa polis çağıracağını söyledi. Adam ertesi gün bir avcı tarafından odunlukta bulundu. Yardım isteğini reddeden ev sahibi ise, kendisinin verdiği ifadesinde, adamın sarhoş olduğunu söyledi. Adamın arabasıyla geldiğini okumuş oluyoruz, yani arabayı sürebildiğine göre, o kadar korkunç bir sarhoşluk söz konusu değil.

Şimdi, bunları söylediğim zaman, "İki tane olay seçmişsin onu söylüyorsun" Hayır, Time Dergisinin Aralıkta yayınlanan istatistik, Amerika'da şu anda evsiz barksız insan sayısı 2 milyon, Amerika'nın toplam nüfusu 260 milyon. Clinton'un en önemli projesi, Sağlık Sigortası Projesidir. Bu sağlık sigortasının neden bu kadar önemli olduğunun gerekçesi şu; 260 milyon nüfusunun 35 milyonun sağlık sigortası yok Amerika'da. "Türkiye'de sağlık sektörü özelleştirilsin" diyenlere verilebilecek en güzel örnek, ABD dünyanın en gelişmiş sağlık hizmeti verilen bir ülkede 35 milyon kişi sağlık sektörünün sigortaya dayanması sebebiyle sigortasız olduğu için, eğer ölümcül değilse insan, hastaneye girme şansına sahip değil. 1994 senesinde Clinton bunu düzeltmeye çalışıyor.

Şimdi, dünyanın bazı ülkelerinde bu değerlerdeki değişme, bence çok ciddi bir tehlike. Türkiye'de de bir ölçüde bunun savunulduğunu görmekteyiz. Bu konuda bir Fransız yazardan alıntı yapmak istiyorum. "Kapitalizme Karşı Kapitalizm" adlı kitabı Türkiye'de yayınlandı. Şiddetle tavsiye ederim. "Doğu-Batı çatışmasının sonu sadece bir sistemin diğerine karşı zafelerini belirlemekle kalmadı, dev bir hortum gibi her şeye rağmen tümünden yok olmayı hak etmemiş bir sürü düşünce, tepki, duyarlılık ve tahlili de peşinden sürükledi. Tarih, uzun vadede elbette ayıklayıcı rolünü oynayacaktır".

Sayın Başkan, müsaade ederseniz bir, iki dakika içinde bitireceğim.

Türkiye'nin 1980'lerdeki tablosunu da, 1990'lardaki tablosunu da düşünürken, ekonomi, politika, ideoloji, sosyal dengelerin hepsini bir arada düşünmek zorundayız. İkinci turda biraz daha açmaya çalışacağım.

Türkiye'nin 1980'li yıllarında siyasal olarak anti-demokratik bir dönem geçirdiği, yoğun baskılar altında yaşadığı ve bugün de hâlâ demokratikleşmesi önünde ciddi engeller olduğunu söylemeden, tartışmadan hiçbir ekonomik politika saptayamayız.

İki, 1980'li yıllarda eğer "Türkiye'de reel ücret düşmedi" deniyorsa, bunun tartışmasını yapmaya hiç gerek görmüyorum. 1980'den 1992'ye OECD istatistiği artmış gibi gösterebilir, 1989'dan sonra dönmeye başladı tablo. Türkiye'de yapılmış 100'lerce araştırma var, 1987, 1988'e geldiğiniz

zaman, 1977'deki reel ücretin yarısı alınıyordu Türkiye'de. Biz bunu tartışmazsak, bunda mutabakat sağlayamazsak, hangi sosyal barıştan söz edeceğiz. Bunu çözmeden sosyal barışı nasıl ortaya koyacağız, sosyal barışı kurmamız lazım. Başka türlü ekonomik değişmeyi sağlayamayız. Demokratikleşmeyi geliştirmek zorundayız, özgürlükleri genişletmek zorundayız. Sosyal dengeleri çok bozuk olan Türkiye'nin gelir dağılımı ve servet dağılımını ciddi olarak ortaya koymak zorundayız.

Bu turda bu kadarla yetiniyorum.

Teşekkür ederim.

TAHA AKYOL — Şimdi, Gazi Üniversitesinden Sayın Prof. Dr. Kamil Turan, buyurunuz.

PROF. DR. KAMİL TURAN (Gazi Üni. İ.İ.B.F. Çalışma Ekon. ve Endüst. İlişk. Böl. Bşk.) — Sayın Başkan, işçi ve işveren kuruluşlarının değerli temsilcileri ve kıymetli misafirler;

Bana tanınan 15 dakikalık süre içerisinde, 24 Ocak kararlarından fazla, "Yeni Dünya Düzeni" konusundaki görüşlerimi arz etmek istiyorum.

24 Ocak Kararları konusunda sabahdan beri çok değerli konuşmalar yapıldı. Hepsı aynı istikamette olmasa da, konunun birçok cephesini aydınlığa çıkardılar.

Kanaatime göre, 24 Ocak kararlarının iki ana noktada belirlememiz lazım. Birisi, yakın çözüm, yakın sonuç. Diğeri ise, uzak sonuç diye adlandırılabilir.

Yakın sonuç olarak 24 Ocak kararları, yokluklar içerisinde bulunan Türkiye'nin, o güne kadar takip ettiği iktisadi ve sosyal politikalardan ayrılıp, liberal anlayışlı birtakım yeni politikalar uygulamasını göstermektedir ki, kanaatime göre, bu "Yakın sonuç" dediğimiz hedef kısmen de olsa gerçekleştirilmiş. Kısa bir zaman içerisinde, birkaç ay içinde yaşadığımız zorluklar hakikaten varlıklara dönüştürülmüştür.

Kanaatime göre, en önemlisi ise, 24 Ocak Kararlarıyla Türkiye'nin itihak ikamesi politikasından, Devletin koruyucu politikasından saparak, geniş bir platform içerisinde liberal ekonominin mekanizmalarıyla tanışmasıdır. Bu uzak sonuç, işte içinde bulunduğumuz bugünlerde Türkiye'nin yeni dünya istikametinde atacağı adımlara, adımlarda Türkiye çok büyük tecrübeler sağlamıştır. Nedir bu yeni dünyadaki gelişmeler!

Özet olarak, önce bu dünya düzeyinin doğmasına sebebiyet veren birkaç tarihi olaya temas ettikten sonra, bu yeni dünya düzenini, ilkelerini sayarak, o ilkeleri aydınlığa kavuşturmaya çalışıyorum.

Üç önemli tarihi olay 20. yüzyılın son çeyreğinin içerisinde dünya tarihini derinden etkilemiş ve bugün yeni dünya düzeni, devletin globalleşme, yani küreselleşme ve daha birçok kavramlarla ve daha birçok kavramlarla düşünürlerin ifade ettiği tarihi sürece girmiş bulunmaktadır.

Bu üç tarihi olaydan birincisi, ABD'nde Reagin'ın ve İngiltere'de Thatcher'ın iktidara gelmesidir. Her ikisi de, her iki Angolo Sakson son ülkesin-

de muhafazakar ekonominin temsilcileridir ve iktidarda kaldıkları süre boyunca birtakım ilkeleri, ülkelerinin ekonomik hayatına hakim kılmakla kalmayıp, ülkelerinde uyguladıkları modelleri, dünya ülkelerini adeta beklentisi, ideali haline getirmeyi başarmışlardır.

Ne yapmışlardır? İlk önce devlet anlayışında, hangi alanda olursa olsun, devlet korumacılığını ortadan silmeye çalışmışlardır. Devlet artık, ne siyasette, ne sosyal hayatta, ne ekonomik hayatta koruyuculuk rolünü oynamayacaktır ve bu politika uygulamaya sokulmuştur. O kadar ki, İngiltere'nin medarı iftihar olan sosyal güvenlik sistemini dahi Theacır ortadan kaldırmayı denemiş, fakat İngiliz kamuoyunun çok şiddetli reaksiyonundan ötürü bu amacını gerçekleştirememiştir.

İkinci önemli politikaları;

Devletin rolünün her alanda asgariyeye indirilmesidir. "Devalüamantasyon" dedikleri, kanunlar, yazılı belgeler tespit edilmeyen, piyasanın elastikiyetine göre şekil bulan, politika değiştiren, amaç değiştiren, esnek bir ekonomik sistemi ülkelerinde yaygınlaştırmak istemişlerdir ve icraatlarını bu doğrultuda yapmışlardır.

Üçüncüsü, büyümeyi ve kalkınmayı hızlandırmanın en önemli yollarından birisi, yüksek oranda vergi almamaktır prensipleri. Daha önceleri ABD'nde gelirlerinin yüzde 75'ine kadar, İngiltere'de gelirlerinin İşçi Partisi'nin iktidarı zamanında, İngilizler gelirlerinin yüzde 98'ine kadar vergi verirken, bu iki devlet adaminin yönetiminde ABD'nde bu rakam yüzde 33'e, İngiltere'de yüzde 40'a indirilmiştir. Genel felsefe, az vergi alalım ki, zengin elinde bulunan sermaye, yatırımlara gitsin. Bu da ülkenin kalkınması için en garanti yollardan birisidir.

İkinci tarihi olay, Kasım 1989 tarihinde cereyan gitmiştir. Bu tarihte bir yığın Doğu Almanyalı genç, iki devrimi birbirinden ayıran duvara yürüyerek, hiçbir müdahaleyle karşılaşmadan, Batı Berlin'e geçmeleri, daha sonra meşhur 1961 tarihinde inşa edilen Berlin Duvarının yıkılması ve parçalar halinde pazarlanması olayıdır. Bu olay iki önemli sonuç doğurmuştur.

Birincisi, Marksizmin yamacın ucundan yavaş yavaş kaymasının başlangıç noktası olmuştur.

İkincisi, hürriyeti ve piyasa ekonomisini özleyen 300 milyon insanın altında bulundukları otorite rejimleri yönetiminden kurtulmaları sonucunun başlangıcı olmuştur.

Üçüncü önemli tarihi olay ise, hepinizin bildiğiniz, Körfez Savaşıdır. Irak'ın, Kuveyt'i işgali bahane edilerek, çok daha önceleri hazırlandığı kuvvetle zannedilen bir senaryonun düşmesine basılmıştır. Dünyanın, aralarında sekiz Müslüman ülkenin de bulunduğu 28 ülke bir koalisyon yapmış, Çin ve Sovyetler Birliği, BM Güvenlik konseyinde veto haklarını kullanmak bir tarafa, bu hareketi desteklemiş ve Irak, çaydınılarak, Kuveyt, Irak askerlerinden tahliye edilmiştir.

Bu üç olay dünya tarihinin çehresini değiştirmiş, işte "yeni dünya düzeni" dediğimiz bu düzen, bu üç tarihi olayın sonucunda kurulmuştur.

Peki, genellikle "Küreselleşmiş dünya" dediğimiz bu dünyanın acaba bu yeni ilkeleriyle mi, hangi ilkelerle, hangi vasıflarla biz bu yeni düzeni tanıyabiliriz, karakterize edebiliriz?

Her şeyden önce, küreselleşen dünya, eski dünyadan anlayışı ve felsefesi itibarıyla farklıdır. Eskiden bütün değerler en zirve noktalarında milletlerarası karakter taşırdı. Milletlerarası işçi sevki, uluslararası sermaye, çok uluslu şirketler, bütün bunlar, milletlerarası hukuki ilişkilerin sonucuydu.

Halbuki, küreselleşen dünyada ise, ilişkiler milletlerarası ilişki olmaktan çıkmış, milletlerüstü ilişkiler haline gelmiştir. Küresel sermaye, bütün dünya pazarlarının sermayesidir. Küresel işgücü, bütün dünya iş piyasalarının nimeti veyahutta bir konusudur. Küresel işadamları, küresel marka, küresel pazarlama gibi birtakım yeni kavramlar doğmuştur. Artık bu kavramlar, milletlerarası ilişkilerin ürünü değil, milletlerüstü birtakım hukuk, ekonomik kuralları haline gelmiştir. Çok basitleştirilmiş bir benzetmeyle, dünya büyük bir pazardır, her ülke, her işveren, her işçi, her insan o pazarın müşterisidir. Dünya çapında bir tek pazarlama olayıyla karşı karşıyayız.

Bu çok önemli, çünkü ikinci konuşmamda "Arayışlar" konusunda yine buraya geleceğim.

Bir başka önemli gelişme, artık Batı ülkelerinde Japonya'nın petrol korkusu bitmiştir. Bu petrol, Ortadoğudaki petrol kaynakları tükenene kadar, Batı ülkeleri kendilerini enerji tüketimi açısından büyük bir ferahlık içinde hissetmektedirler. Zaten Körfez Savaşı'nın en önemli sonuçlarından birisi de budur.

Üçüncü bir konu, dünya iki kutuplu iken, tek kutuplu dünya haline geldi.

Üçüncü dünya kavramı artık kaybolmuştur. Bildiğiniz gibi, iktisadi sınıflamalarda, kalkınma konusundaki sınıflamalarda, Batı demokratik ülkeleri, Marksist ülkeler ve üçüncü dünya ülkeleri diye bir sınıflandırma yapılıyor. Marksizmin peçesi yere düşünce, iktisadi durumlar anlaşıncaya, Marksist ülkeler, kalkınmakta olan ülkeler; yani fakir ülkeler grubuna girmiş, böylelikle dünyada zengin ülkeler ve fakir ülkeler kavramı yine küreselleşen bir kavram haline gelmiştir.

Hemen konu gelmişken söyleyeyim ki, zengin ülkeler dünyanın nüfusunun yüzde 20'sini temsil ettikleri halde, gelirlerinin yüzde 80'ine sahip bulunmaktadır. Diğerleri ise, fakir ülkelerin payları düşmektedir.

Hemen bitiriyorum Sayın Başkanım.

Bir dördüncü konu, dış pazar anlayışıdır. Artık ülkelerin oligarşik bir anlayış içerisinde, kendi ülkelerinin hudutları içinde, kendi yağlarıyla kavrulmalarının dönemi bitmiştir. Varolabilmek için herkesin geniş bir pazar içerisinde yer alması düşüncesi yaygınlaşmaktadır. NAFTA'nın kuruluşu, Ortak Pazarın geliştirilme projeleri, Pasifik bölgesinde yeni geniş pazar arayışları, Rusya'nın eski cumhuriyetleriyle bir Bağımsız Devletler Topluluğu gayreti ve son olarak, Türkiye'nin Ortak Pazara üye olmadan, Gümrük Birliğini 1995 yılı sonunda gerçekleştirmeyi taahhüt etmesi, bu geniş pazar

bütün dünyayı sardığının işaretleridir.

Bir diğer nokta, çok önemli bir nokta, bu dünyanın geniş pazarları içerisinde ekonominin hakim kuralı rekabettir. Ne kadar üretiminizi arttırırsanız, verimliliğinizi ne kadar arttırırsanız, maliyetleri ne kadar düşürürseniz, kaliteyi ne kadar mükemmeleştirirseniz, o derecede yaşama şansınız vardır. Bunları gerçekleştiremediğiniz zaman F. Fukuyama "Tarihin Sonu" adlı eserinde ifade ettiği gibi, tarihin çamurlarında boğulup, yok olmaya mahkumsunuz.

Bütün bu yeni dünya düzenini, tabii sonuçlarının, ilkelerinin düğümlediği bir nokta var. Bu da, liberalizmin tarihinde ilk defa kayıtsız şartsız olarak, bütün alemde zaferini ilan etmesidir.

Şimdi bu yapı içerisinde güçlü bir Türkiye olmak istiyorsak, adil bir devlet düzenine kavuşmak istiyorsak, müreffeh ve barış içinde yaşamak istiyorsak, acaba hangi yolları denememiz lazım?

Müsaade ederseniz ikinci konuşmamda arz etmeye çalışayım.

Teşekkür ederim.

TAHA AKYOL—Teşekkür ederiz.

Buyurunuz Sayın İzzettin Önder.

PROF. DR. İZZETTİN ÖNDER (İ. Ü. İkt. Fak. Öğ. Üyesi) —Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Çok değerli izleyiciler, hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

Sayın Başkanın titizliğine uyacağım ve tam 15 dakikalık süremi kullanacağım.

Ben izninizle, şuradan başlamak istiyorum. Biz Türkiye'de Türkler olarak Türkiye'yi çok fazla büyütüyoruz gibi geliyor bana. Çünkü Türkiye'nin ihracat artışını veya bazı ufak değişiklikleri dünya çapında bulup, hissedilir gibi değil, büyük değil, bazen başarılı, bazen de başarısızlık diye algılıyoruz, bazen seviniyoruz, bazen de üzülüyoruz.

İsterseniz bunlardan biraz kurtulalım, hatta yeni dünya düzeninin konuşulmaya başlandığı bir ortama artık girmiş bulunuyoruz. Ben biraz daha büyük bir şeyi söylemek istiyorum.

Bir kere 24 Ocak Kararlarını biz almış değiliz. Burada bir karara varmak mecburiyetindeyiz. Bu kararlar, dünyadan bize empoze edilmiş kararlardır şimdi özelleştirmede olduğu gibi, yabancılaştırma kavramında olduğu gibi. Peki, bize bunlar nasıl empoze edildi?

Kapitalist sistemin 1970'lerden itibaren girmiş olduğu bunalımı bakılım nasıl aştı kapitalist sistem, bir de buna bakalım.

"Serbest Piyasa" denen rejimde, piyasa serbest falan olmadı. Amerika'da da, İngiltere'de de zenginin yanında oldu ve bunu uluslararası düzeye yansıtması nasıl oldu?

Bakın, Latin Amerika ülkelerinin geliri 1970'lerin ortalarından,

1980'in ortalarına kadar yüzde 30 azaldı derim. Afrika'nın geliri yüzde 25 azaldı reel olarak.

Dünya Bankası kaynaklarından söz ediyorum, 1988'de 38 milyar dolar net transfer yapmışlar kalkınmakta olan ülkeler, aldıkları borçların üzerine para ödeyerek. Bu 1989'da 40 milyar dolara çıkmış. 1984'lerden sonra Dünya Bankası söylüyor zaten, kendi içlerinde de karar aldılar. Nasıl karar aldılar? Bir meslektaşımın söyledikleri gibi, İngiltere hakikaten sosyal güvenlik sistemini yıkmaya çalıştı. Yıkmaya çalıştığı o güvenlik sistemi, o kapitalist sistem kendi hayatını sürdürmek için İkinci Dünya Harbinden sonra yine kendisi kurmuştu; yani Sovyetlere karşı bir tedbir olarak, bir sigorta olarak kurmuştur aslında. Üretim güçlerinin en önemli üretim gücü olana emekçiyi, diğer üretim araçları olan sermayeye sokmamak için tüketici haline getirmiştir gerçekten. Bu bir şemsiye idi. Kapitalist sistem sıkışmaya başladığı esnada, bu eti kesmeye başladı. Hakikaten 1982'de Theacır ile Reagin'ın aldığı karar, tersi şeklinde cereyan etti, ama onlar da denediler. Bunlar, ne sosyal güvenlik sistemlerini finanse edebiliyorlar, ne işsizliklerini finanse edebiliyorlar ve buradan başka bir düzene gitmek durumundayız gibi geliyor bana. "Liberalizm" derken, bugün öyle bir teknolojiye doğru gidiyoruz ki, hakikaten bugün bir ülkenin fabrikaları bir iki hafta çalıştığı zaman bütün ülkenin ihtiyacını karşılayacak. Peki, sonra ne yapacağız? 60 gün çalışacak, 300 günde ne yapacağız?

O zaman bu iki sistemin içinde ne yapacağız? O zaman, bu sermayenin, mülkiyetin bölüşülmesi, sermayenin mülkiyet üzerindeki üzerinde kimlerin hak sahibi olduğunu konuşmamız lazım.

Şimdi bizde ve dünyadaki olay, dünyada sistemlerin çöktüğü, sistemlerin kaldırıldığı olaylar ki, bunlar tehlikeli şeyler, bunlar yanlış şeyler, en azından tehlikeli şeyler.

Şimdi buradan 24 Ocağa nasıl geldiğimize bakarsak, diğer politikalar da bizim politikalarımız değildir. Onlar da yeryüzündeki kalkınmakta olan ülkelerin üretim süreçlerinde paylaşılmaz mekanizmalarındandı ve bütün bu ülkeler, yani Singapur'dan tutun, Güneydoğu Asya, hepsi aynı süreçlerden geçti. Bu bir sosyolojik süreçtir, bir ekonomik süreçtir. Bu süreç sonucunda ithal ikame edecek politikalar, tıkanma noktasına gelmiştir. O tıkanma noktasında, işte biz de geldik o tıkanma noktasına, o tıkanma noktasından dış yardımlarla aştık tıkanma noktasını. Aştık da ne oldu? İhracatımızın, borçlarımızın... Pardon. İhracatımızın yıllık yüzde 34'ü civarını ortalamama olarak borçlarımızı karşılamak için mücadele ediyoruz. İhracatımız, ithalatımızı karşılama oranına bakarsak, bununla ilgili bazı rakamlar vereyim.

Bunlar önce bir yükseldi gerçekten, 1980'lerde yüzde 37 civarındadır ihracatın, ithalatı karşılama oranı, 1988'lerde yüzde 81'e kadar çıkmıştır. 1990'da yüzde 63'e çıkmıştır, şu anda da yüzde 51'dir. Bu, plansız, programsız, sadece birtakım zikzakların hareket ettirilmesiyle gündeme getirilmiştir. Nerede bunun yansımaları görüyoruz? İç tasarrufa bakalım.

Değişik bir sürü aktarım yaptık 24 Ocak Kararlarıyla, iç tasarruf

oranlarımız ne oldu diye bakarsak. 1974-1977'de yüzde 18 olmuş iç tasarruf oranı, 1979'da yüzde 10 idi. Bu da ekonomimizin 70 sente muhtaç olduğu dönemdi. 1980'de yüzde 21, 1983'te yüzde 17, 1992'de yüzde 15 imiş. Şu anda yüzde 15'dir. Arjantin yüzde 10 tasarruf ediyor ve bu ülke duvara çarpmak durumunda. Böyle bir ekonomi olmaz.

Peki, bu esnada ne yapıyoruz? Çünkü dışarıya kalıyoruz. Önce iç üretici zannettiğimiz insanları tanıyoruz, ikinci aşamada da dışarıya yöneliyoruz. İşte bunun sonucu, özelleştirme ve hepsi aynı sürecin, aynı mekanizmaların sonuçlarıdır.

Şimdi, bu genelde "Monoterist" diye algıladığımız global bir isim, bütün unsurları uymuyor ama, Monoterist diye aldığımız bu süreç, girdiği ekonomide neye yol açar?

Bunu İngiltere'de görürüz, sadece Türkiye'yi bırakın, İngiltere'nin yaşadığı bir tanesi 1920-1931 dönemleri arasındır, birisi de 1970-1981 dönemleri arasındır, ikisi de çökmüştür. İkincisi de Theacır'ı dönemidir.

Ne yapardınız bu monoterist olaylar karşısında? Bir kere monoterist olayların 1980 uygulamasıyla, bizdeki biraz da yanlış zamanlamalarımızla ortaya çıkan sonucuyla, arz yanlı maliye politikasıyla vergilerimizi azalttık. Çünkü, anormal derecede azaltınca, şimdi nereye kadar gidecek, kamu kesimini nasıl çöktük?

1980'de devletin hacmi yüzde 28'miş, 1989'da yüzde 21'miş. Borç faizleri büyüdü yüzde 6'ya gelmiş 1989 yılında. Şu anda da biz milli gelirin yüzde 10'u civarında borç faizi ödüyoruz. Birinci aşama, monoterist politikaların devleti çöktürme mekanizması, beşeri sermayenin oluşumunu çöktürme mekanizmasıdır.

Şimdi, devlet Batıda da küçülmüyor, sermaye çevreleri küçültmek istiyor, devletin küçülmesi, kamu kesimi küçülmesi, mantık şudur:

Bir özelleştirme seminerinde, özel bir fabrikanın temsilcisi "Süt, çok değerli bir mamuldür, ama bu değerli mamul Türkiye'de biradan ve coco coladan daha ucuz satılıyor" dedi. Süt madem bu kadar değerli, pahalı satılması lazım. Neden pahalı satılmasını istiyoruz? Sütü ucuz satmak ne demektir? Aldığımız vergiyle bunu finanse etmek demektir. Bu işte nereden kaynaklanıyor? Sermayenin tıkanması, sermayenin sıkışması sonucunda ortaya çıkıyor.

Şimdi, dolayısıyla birinci aşamada bu nasıl cereyan etmiştir? İkinci aşamada ne cereyan etti?

Türkiye'de 1987'lerden sonra geldi, o da şudur: Reel yatırımlar gerilemeye başlamıştır, nispi olarak, mutlak olarak değil. Neden? Çünkü bunu hepimiz biliyoruz, çok açık bir biçimde o da şudur;

Türkiye'de faizler bu kadar artmaya başlayınca, hakikaten rant kesimi para kazanmaya başladı, insanlar rantıye olmaya başladılar; yani müteşebbislikten rantıye sınıfına geçmeye başladılar. Bu da içeride yatırımlar aleyhine cereyan eden bir süreçti.

İkinci süreç ise, Türkiye dışarıdan para bulmaya başladı ki, içeride faizin yükselmesinden dolayı, dışarıdan para bulmaya başladıkça, 1985'lerden, 1986'lardan sonra başladı Türkiye'de, dışarıdan kaynak aktarımı yapmaya başlamıştır. Bunların hesabını yapmak zordur. Ama biz, durmadan dışarıya iç bazda ve dış bazda yüksek olduğu için dışarıdan durmadan kaynak aktarımı yapıyoruz.

Şimdi bunun akabinde biz, Türkiye'de içeride fiyatların düşmesini bekliyoruz, yatırımların hızlanmasını bekliyoruz, ekonominin bir yerlere gelmesini bekliyoruz. Bu bana yanlış gibi geliyor.

Peki, biz neden böyle davranıyoruz diye baktığımızda, hatalara baktığımızda, biz diğer ülkelerden bir globalleşme ve serbest piyasa rejimi aldığımızdan dolayıdır. Bizim piyasamız 1980'den önce serbest değildi tabii ki, bazı bölümleri itibariyle serbestti, ama 1980'den sonra serbest olmadı; yani işçi pazarlıklarına baktığınızda, faizlerin belirlenmesine baktığınızda, kurlara baktığınızda bunlar serbest değildi, bunlar piyasada belirlenmedi. O kesime durmadan rant aktarıldı. Rant aktarılan bu kesimin vergilerine baktığımızda beşeri sermayeyi çökertecek düzeyde gerçekten çökertildi. Hakkaten bakıyoruz vergilerimize, esnek örnekler vereyim, bakın mesela, bir yatırım indirimi mekanizması var. Biz 1995 yılında eğer bu Gümrük Birliği'ne gireceksek, ciddi olarak sermaye birikimi yapmamız ve sermaye yoğun üretime geçmek mecburiyetindeyiz.

Bu yatırım indirimi ilk çıktığı anda, yeni makina ve teçhizat gündemde idi. Bu sonra değiştirildi, "Eski makina da olabilir" dendi. Yeni tasarıda, yine yeni makina getirildi, yine değiştirildi baskı gruplarının etkisiyle. Bugün ücretlerden şikayet eden insanlar, Ortak Pazara gireceğiz, Gümrük Birliğine gireceğiz, dolayısıyla ücretleri biraz denetim altına almak, işte bir arada koalisyon yapalım mantıklarını ileri sürenler buna biraz dikkatlerini versinler.

Biz hâlâ eski Hazine Müsteşarlığının rızası alınması koşuluyla, o bir göstermelik maddedir, biz eski makinaları Avrupa'dan alıp getireceğiz ve bunlarla yatırım yapacağız ve bunlarla Gümrük Birliğine gireceğiz. Peki, bunu kim yaptı?

Türkiye'deki politikacılar da yapmadı, Türkiye'de emekçiler de yapmadı bunu. Türkiye'de sermaye çevreleri bütün bu haklardan yararlanıyor, niye hâlâ bu hakları istiyorlar.

İkincisi, bugün geldiğimiz bu borsa ve döviz krizinde de bunun etkilerini görülebiliyorum ben doğrusu, o da şu:

1986'ya kadar enteresan bir hüküm vardı, Gelir ve Kurumlar Vergisi'ne bir arada bakıldığında, eğer siz kurumlar kârınızı çekerseniz, gayrimenkul sermayeler vergilendiriliyordu ve bu durumda kâr bırakmaya yol açıyordu. Japon kalkınmasına baktığınız zaman, bunların hepsi doğru ama, bir mekanizma da budur, kurumda kâr bırakma mekanizması; yani tasarrufları artırma mekanizması, Japonya kalkınmasının çok yükseldiği dönemlerde yüzde 30-33'lere varan tasarruf oranları görülmüştür Japonya'da.

198'da biz ne yaptık? Kurumlar Vergisini çıkarttık ve kağıt üzerinde çıkartılmıştır. Bu hususu biraz sonra anlatacağım.

Sonra kâr dağıtımı üzerinde hiçbir vergi koymadık. Ne oldu? İşte, borsaya para akacak mekanizmalarıyla biz, kurumda bırakılmış kârları, yani ekonomik hayata bırakılmış kârları, işte bugünkü tasarruf oranının yüzde 15'i düşülen mekanizmaların içine sürükledik.

Şimdi, tutarsızlık çerçevesine baktığımızda veya malzemesine baktığımızda, o zaman şunu sormak lazım;

Türkiye'de bu kurallara kimler hakim oluyor? Türkiye'de bu kurallara, bizim görebildiğimiz kadarıyla, yani iç ekonomide, iç siyaset alanına baktığımızda, iç çıkar grupları hakim oluyor, etkin gruplar; yani elinde sermayesini tutar durumda. Fakat iş onunla bitmiyor, dıştan büyük baskı var Türkiye'ye; yani Türkiye, bir orbitte "İthalat ve İhracat geliştii" diyoruz; fakat ben size yine bir kaynaktan Türkiye'nin sanayi ihracatıyla ilgili bilgi vereyim.

Türkiye'nin sanayi ihracaatı; yani üçüncü dünya arasındaki endüstri ürünlerinin dış satımında Türkiye en alttaki sırada yer alıyor. Türkiye'nin altında Arap ülkeleri gözükmüyor. Bütün üçüncü dünya ülkeleri Türkiye'nin üzerinde. Biz zaten çok ufak bir yerden, bir yerlere gelmişiz, 1990'a geldikimizde onu da geriletmışiz, sonra bunu bir başarı diye gösteriyoruz. Tabii bu iyi bir politika değil. O zaman ne yapmak lazım?

Ben hakikaten Sayın Şenatalar'ın fikrine katılıyorum; yani iktisatçı olarak öyle düşünüyorum. İktisat, tıp gibi değildir, kimya gibi değildir, hepimizin anlayabileceği konu yoktur iktisatta. İktisada nasıl bakacağımız, nereden baktığımız son derece önemlidir. Hepimiz aynı yere bakıyoruz ama, oraya nasıl bakıyoruz, hangi aşamada bakıyoruz, bu son derece önemlidir. Dolayısıyla bunun kararını biz veremeyiz. Ne ben verebilirim, ne sanayici verebilir, ne de tek başına işçi verebilir; ama Türkiye'nin ciddi bir demokratikleşmeye ihtiyacı var.

Bugün çalışanların söz hakkı yoktur. Çalışanların söz hakkını başka birisi koruduğunu zannediyor iktidara yaklaşmasın diye. Bugün çalışanların söz hakları yoktur. Diğer grupların söz hakları yoktur Türk politikasında, olmadığı sürece de kararlar onların doğrultusunda alınamaz tabiatıyla, ne enflasyonla ilgili, ne kapasitelerle ilgili, yoğun teknoloji meseleleri var, ne vergi yasalarıyla ilgili ciddi konuları gündeme getiremeyiz.

Teşekkür ediyorum.

TAHA AKYOL — Birinci turu tamamlamış bulunuyoruz.

(Panele 15 dakika ara verildi)

TAHA AKYOL — Değerli dinleyenlerimiz, Panelimizin ikinci turuna başlıyoruz. Sayın konuşmacılar 10'ar dakika konuşacaklar.

Birinci turdaki konuşmalara göre, müsaade ederseniz, yönetmenlik imtiyazını kullanarak, ortaya bir soru atmak suretiyle sayın konuşmacıların ikinci tura geçmeden evvel talep edeceğim. O da şu:

Şimdi dünyada çok hızlı bir teknolojik değişim var. Bu teknolojik değişimlere ayak uyduramadığımız zaman, dünya hasılasından aldığımız pay azalıyor ve rekabet edemediğimiz için milli gelirimizi istediğimiz kadar artıramıyoruz.

Teknolojiye öncelik vermeden rekabet edemeyiz. Teknolojiye öncelik vermek demek, üretimde emeğin payının belli bir ölçüde azaltılması, teknolojinin, yani sermayenin payının da belli bir ölçüde artırılması demektir. Bu, gelişmiş ülkelerde dahi işsizliğe yol açıyor. Adam bir bilgisayar formülüyle yahut kimyada bulduğu bir keşifle öyle bir dönüş yapıyor ki, üretimi birdenbire artırıyor, dünya pazarlarında hepsinin önüne geçiyor ve işi yapan profesyonelle daha çok ücret veriyor. Ama bu vasıfta olmayan insanlar iş kaybetmiyorlar.

Türkiye'ye baktığımızda bir de, üzerimizde, bana göre, Türkiye'nin en büyük milli felaketi olan nüfus artışıdır. 1750 yılından 1900 yılına kadar geçen 150 yıl zarfında Avrupa'nın nüfusu yüzde 40 artmış, yani 100 kişi iken, 140 kişi olmuş. Türkiye'nin nüfusu ise 1950 ile 1975 arasındaki 25 yıl içerisinde yüzde 40 artmıştır. O zaman Avrupalılar az doğurdıkları için değil, onların da nüfusu az da olsa artıyordu, sömürgelerine ihracat yapıyorlardı.

Güney Amerika niye mahkum oldu, Kuzey Amerika niye İngilizce konuşuyor? Hep Avrupa'dan gelen göçmenler. Avrupa dışarıya milyonları sevk ederek, o vakit tıp bu kadar gelişmediği için, ölüm oranı çok olduğu için, o sanayileşme döneminde nüfusunu belirli bir yavaşlıkla tutabildi. Biz şimdi sağlık hizmetlerinden istifade ettiğimiz ölüm oranlarını düşürüyoruz, yaşama sürelerini artırıyoruz, ama iş imkanlarını o kadar açamıyoruz. Artı, teknolojiye öncelik verdiğimiz takdirde, ileri derecede vasıflı; yani iyi demir döven insan değil veya bildiğimiz türden, klasik vasıflı işçiden daha çok iyi bilen, teknoloji üreten bir insanlar topluluğu gerekiyor. Onu yetiştirmek için de bir yığın eğitime kaynak veriliyor. 3/2 diye çok güzel belirtildi, bir tarafta da dünyanın en büyük üretimini yapan, bilgileri geliştiren, teknolojiyi üreten global pazara hükmeden bir güçlü kesim, işte 3/1'lik kesim, işte açlıktan ölüyorlar, işsiz kalıyorlar.

Bu noktaya da dikkat çekerek, yine aynı sırayla ikinci tura geçmek istiyorum.

Sayın Kubilay Atasayar, buyurun.

KUBİLAY ATASAYAR (TİSK Genel Sekreteri) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Konuşmamın ikinci bölümünde ben, şöyle bir soruyla konuya girmek istiyorum. Dünya nereye gidiyor? Türkiye nereye gidiyor ve nereye gitmelidir?

Hakikaten birinci tur konuşmalarda dünyanın nereye gittiğini çok

çarpıcı olarak açıklayan değerli konuşmacı arkadaşlarımız oldu. İşsizlik artıyor, sıfır zamlı sözleşmeler yapılıyor, hatta bazen Amerikan örneği görülen eksi ücretli sözleşmeler yapılıyor. Demek ki, ekonomide zorlayan bazı sebepler var ve buna karşı alınan bazı tedbirler var.

İşte Türkiye, bu türlü sıfır sözleşmelerle, sıfır zamlı sözleşmelerle ekonomisine şekil veren ülkelerle rekabet etmek mecburiyetinde kalan bir ülkedir.

Peki, bu şartlar altında biz Türkiye'yi Batı toplumunun ekonomik şartlarının dışında tutabilir miyiz, ondan ayrı yaşatabilir miyiz?

Buna da imkan olmadığı bir gerçektir. Türkiye kendi kabuğuna çekildiği zaman, çok yüksek gümrük duvarlarının arkasına sığındığı zaman, büyük ihtimalle bir Suriye, bir İran gibi dar ekonomisinin çerçevesi içinde kalmış, unutulmuş bir ülke olabilir. Türkiye artık, bana göre, kabuğunu yırtmış bir ülkedir ve yeri de, Batı toplumunun içindedir.

Şu anda ekonomik olarak ilişkilerimiz Ortak Pazar ülkeleriyle yoğunlaşmıştır. İhracatımızın yüzde 50'si, ithalatımızın yüzde 50'den fazlası Ortak Pazar ülkeleriyledir. O zaman, bizim rekabet edebileceğimiz ülkeler belli olmuş demektir. Bu ülkelerle rekabet edebilmemiz için de, bu rekabet şartlarını hazırlamamız lazımdır.

Bu rekabet şartları içinde unutmamak gerekir ki, Türkiye 'de gelişen şartlar içinde bir kayıt dışı ekonomi doğmuştur. Kayıt dışı ekonomi bugün organize sektörünün en yakın rakibi halindedir ve haksız rekabet yapmaktadır. "Kayıt dışı ekonomi" derken, yalnız yeraltı ekonomisini kasdetmiyorum. Kayıt dışı ekonomi, küçük çapta insanların gelirlerine katkıda bulunmak için yaptıkları birtakım ekonomik faaliyetlerdir ve ben, katiyen küçümsemiyorum. Bu konuda çok çeşitli şeyler yazıldı, çizildi. Hatta bugün görünen ekonomiden büyük olduğu bile ifade edildi. Ama ben şuna katılıyorum ki, boyutları bugünün şartları altında, Türkiye ölçüsünde küçümsemeyecek kadar önemli bir ekonomidir. Bakınız çevresine, çevrenize, herkes kendi imkanlarının ilerisinde yaşayabilmektedir. Demek ki bir başka kaynak vardır.

Türkiye, üretmeyen, fakat imkanlarının ölçüsünde tüketen bir ülke haline geliyor.

İşte, bütün bu şartları gözönünde bulundurduğumuz takdirde ne yapabiliriz'in sorusunu bence kesimler olarak bunu düşünmek mecburiyetindeyiz.

Bana göre üç önemli nokta vardır. Bunlardan birincisi, ekonomik politikalara uyumlu bir işbirliğini, işçi ve işveren kesimi olarak göstermek mecburiyetindeyiz. Eğer bazı ekonomik tercihler yapılmış, bu ekonomik tercihleri Türkiye'nin geleceği bakımından, toplumun menfaatine olduğunu, insanları refaha ulaştırmak için yapılmış tercihler olduğunu kabul ediyorsak, bu tercihlere uygun sosyal politikaların geliştirilmesi için de, kesimler olarak bir araya gelip, şartlarımızı koymalıyız, gerçeği görmeliyiz ve gereken fedakarlık ne ise onu yapmalıyız ve bunu hiçbir zaman birbirimizi

de kandırmacı olarak düşünmemeliyiz. Artık bu kesimler içinde sorumluluklarına müdrik, birbirini çok iyi anlayan, memleketsever temsilcilerin varlığını herkes kabul etmelidir. Bunların birinin, diğerine hile yapması, kandırması, en basit tabiriyle, artık sözkonusu değildir.

Bugün için karşımızdaki sorunlar nedir?

Birine sabahleyin işaret ettim, yaklaşan bir Gümrük Birliği sonucu ekonomik dengesizlikler sözkonusudur. Buna karşı nasıl mücadele edeceğimizi düşünmeliyiz. Bir.

İki, Türkiye'de yatırımlar artmamaktadır. Özellikle son iki yıl içinde görünen odur ki, yüzde 1'ler civarında, hatta 1991 yılında eksidir yatırımların artışı. Türkiye'de yeni yatırım alanları teşvik edici olmaktan çıkmıştır; yani yatırım politikası teşvik edilmemektedir. Daha çok ticarete kayılmıştır. Ticaret, rahatlık demektir, istihdama kapalı bir sistem demektir ve buna bağlı olarak, Türkiye'de işsizlik artmaktadır. İster istemez gelişen teknolojiye paralel olarak part time ve benzeri standart dışı çalışma türleri de az da olsa Türkiye'nin gündemine artık girmiş bulunmaktadır. Bu, Türkiye'de bir kısım insanların tam zamanlı veya ara zamanlı işsiz olması gibi bir sorunu karşımıza çıkarmaktadır ve bu sorun her geçen gün büyümektedir ve büyüme istidatı göstermektedir.

Yine Türkiye'de yabancı sermaye teknoloji transferiyle belli alanda eşdeğerdir. Türkiye, kaliteli malı üretmek istiyorsa, yabancı sermaye celbine de önem vermeli ve Türkiye'deki ekonomik kalkınmaya, gelişmeye hizmet edecek, istihdamı artıracak teknolojik gelişmeleri de kendine çekebilecek politikaları izlemelidir.

İşte, bunların yapılması için işbirliği kaçınılmazdır. Neden işbirliği kaçınılmazdır?

Türkiye'de şiddetle bir sosyal barışa ihtiyaç vardır. Türkiye'de bugün siyasal barışın varlığını söylemek mümkün değildir. Sabahki toplantıda bile, hepimiz bunu çok rahat olarak müşahade ettik, Türkiye'de ekonomik olarak menfaatlerin birbirine çok keskin hale getirilmek istendiği de bir gerçektir. Buna bir de sosyal dengesizlikleri ve sosyal huzursuzlukları eklerseniz, Türkiye süratle bir kaosa sürüklenebilir. Bundan kurtarmak için taraflar olarak bazı sorumluluklarımız olmalıdır.

Bu sorumlulukların başında, Türkiye'de kesimlerin barış içinde olacağı bir dönemi yaratmamız ve bu dönem içinde de Türkiye'de sosyal barışın sağlanması yanında, sosyal güvenlik sisteminin de Türkiye'de elbirliğiyle düzeltilmesi ve geleceğin, taraflar arasında, taraflar için bir güven unsuru olarak yeniden sağlam esaslara bağlanması şartlarını yaşadığımızı işaret etmekle yetineceğim.

Sayın Başkana teşekkür ediyorum.

TAHA AKYOL — Sayın Hasan Denizkurdu, buyurunuz.

HASAN DENİZKURDU (TOBB Başkan Yardımcısı) — Sayın Başkan, değerlik konuklar;

İlk bölümde yapılan konuşmalardan sonra, sanıyorum hepimizin elde ettiği izlenim, değişen dünya düzeni içerisinde bloklar oluşuyor, bir bilgi toplumuna geçme aşamasında teknolojik üstünlükle, neredeyse insansız üretime geçiliyor. Türkiye'de uygulanan bu politikalarla, bu emeğin yakalanması nasıl olacak? Sancılı olacak gibi görüşler söylendi.

Ben kişisel olarak bir kanaatimi ifade edeyim. Türkiye'nin geleceğiyle ilgili kesinlikle karamsar değiliz ve Türkiye'nin bugünkü şartlarını, sanki şu an Amerikan toplumunun veya Japonya'nın içinde bulunduğu şartlara ulaşmışcasına mütalaa etmenin de doğru olmadığı kanaatindeyiz.

Bakınız, en son Milletlerarası Ticaret Odasının Meksika'daki toplantısında tabii ki görüşler doğru, en çok tartışılan konulardan bir tanesi, Meksika ile Amerika'nın NAFTA Anlaşmasını imzalayıp imzalamaması. Toplantıdayız, Meksika Devlet Başkanı konuşmaya başlayınca, dışarıdan büyük bir protesto "Meksika'yı satamazsın" diye halk sokaklara dökülmüş. Meksiko Citi'ye gittik, sendikaların görüşlerini öğrendik. İşin enteresan tarafı, Meksika'daki sermaye çevreleri, işadamları "Kesinlikle biz Amerika ile bir anlaşmaya girmeyelim. Bizim ülkemizin şu kararları doğru değil, ihracatımız şu kadar artmamış" konuşup, Meksikalı işadamları şunu soruyor işçi çevreleri, iş çevreleri; "Biz Amerika ile bir anlaşmaya girersek, Amerikan sermayesi gelir, ekonomimiz alt üst olur" İşin enteresan tarafı, Amerika'daki işçiler, Amerika'daki sermayedarlar da aynı görüşte. Onlar da diyorlar ki, "Biz Meksika'yla bu anlaşmayı yaparsak, Meksika'nın işçiliği ucuz. Ucuz mallar Amerikan piyasasına gelecek, Amerikan sektörü çok büyük bir rekabetle karşı karşıya kalacak. Onun için, Zinhar bu anlaşmayı onaylamayın diye nerede ise Amerikan Senatosundan geçmeyecek, Amerikan parlamentosundan geçmeyecek".

Ben burada Bush'un Başkanlığı bırakmadan evvelki bir sözünü hatırlatmak istiyorum. Baskılar karşısında şunu söylemişti, "Bırakın, insanlar geleceğine, malları gelsin"

İkincisi, yeni ortaya çıkan konsept, bizim Türkçeden kasıt, "Biri yer, biri bakar, kıyamet ondan kopar" Evvelki konuşmada da izah edildi, dünyada bir tarafta zenginler, yaşlanan durumuyla, öteki tarafta giderek fakirleşen ülkelerin hiçbirisi devam edemez.

Onun için ben, bu küreselleşme süreci içerisinde Türkiye'nin konumunu mutlaka 1995 sonunda Gümrük Birliğine girmesi ve de bu bloklar içerisinde yer alması halinde birçok kararın, kararların içeriden veya dışarıdan olması bence o kadar önemli değil, önemli olan, doğru kararların, doğru zamanda alınması; yani bir ipekyolu gibi, eğer Türkiye, yalnız şunu söyleyeyim, Türk toplumu bugünlerde fikirsel bazda kaynamaya başladı. Mesela, bir vergi paketi Parlamentaoya geldiğinde, Parlamento üzerindeki baskılardan Vergi Yasası çıkamıyorsa, Türkiye'de fiyatın oluşmasında en önemli konu olan ve piyasaları bozucu yasalar halen Meclisin raflarında, hangi sebepten çıkarılamıyorsa, hangisi ayaklanıyorsa, olmuyorsa, Türkiye'de 100 işletmecinin, 100 özel sektör kuruluşunu alırsanız, onların kredi pastasından yüzde 4'lük kısmı, yüzde 96 pay alıyorsa, sıkıntılar olduğu muhakkaktır. Ama bütün bu sıkıntıların temelinde kaynak sorunu vardır.

Türkiye'nin kendi kaynakları, kalkınmasına yetmemektedir. Bu kaynak sorununu aştığımız zaman Batıyla bütünleşmek, başka bir deyişle, ticaret gruplarının içerisinde girip, Türkiye'ye sermaye yatırımını sağlamaktır.

Ben bu anlamda kesinlikle karamsar değilim. Bakınız, bir tekstil sektörü emek yoğun bir sektördür. Gümrük Birliğine girilmesi halinde 10 milyar dolara sığabilir. Şu anda yapılan sektör analizinde, bizim sektörümüz yarışabilir. Kaldı ki, mesela enteresandır, Batılı ülkeler teknolojik yenilemeyi yapmakta üçüncü dünya ülkelerine göre daha ağır davranıyorlar. İngiltere'nin tekstil sektörünü örnek gösterebilirim. Türkiye için bir olgu getirebilir. Mukayeseli üstünlükler açısından örneğin, bugün gıda sektöründe Avrupa'da birçok konularda geri çekilme söz konusudur. Aynı şekilde bir mesafe olarak geri çekilme söz konusudur.

Türkiye'ye bakın, dikkatinizi çekmiştir, son bir yıl içerisinde otomotiv fabrikası geliyor. İstihdam yaratabilecek ve kaynak Opel, Hundayi arkasından başka bir fabrika geliyor. Bu sermaye artırımını Türkiye'ye sağladığınız zaman. Ben, Türkiye'nin, öyle Batıda olduğu gibi, üç gün çalışıp, iki gün işsiz kalacak bir duruma düşeceği kanısında değilim; yani Türkiye bu sıçramayı yaparsa Gümrük Birliğine girmemesi için, 27 Mart seçimleri dahil, çok aklımız karışacak, çok aklımız karıştırılacak ve tezi de şudur; "Canım, işte teslim olmayalım elimiz kolumuz bağlı" Tabii ki teslim olmayalım ama, 22 seneden beri Gümrük Birliğine geçmek için anlaşma yapan bir ülke, eğer baskılar neticesinde siyasi irade bir dört sene daha bu işe girmeyelim derse, bizden çok bundan daha çok Batı memnun olacaktır ve Türkiye bir treni kaçırmış olacaktır.

Benim kanaatim, kişisel kanaatimiz, Türkiye Gümrük Birliğine gireceği, Batı sermayesiyle bütünleşme sürecinde ülkeye kaynak geldiği zaman, bugüne kadar yaşadığımız kronik sorunları aşma imkanımız vardır. Küreselleşme içerisinde bu bloklar iplerin üzerinde yer almaya benzer. Türkiye'nin coğrafik durumu da bu tarihsel fırsatı getirmiştir. O tarihsel fırsat önümüzdedir ve sermayenin belli bir şekilde akışının sağlandığı ortamda da, yeni Türkiye adeta belirsizlik bekliyor. Hayır. Fransa ile Almanya'yı karıştırmayalım, orada nüfus fevkalade yaşlandı, adamlar zaten çalışmak istemiyor.

Sigorta sistemi öyle bir hale gelmiş ki, nüfus yaşlı, emekli olmuş, eskiden 7 kişi çalışıyor, bir kişiye bakıyorsa, şimdi neredeyse 1'e 1 gelme durumuyla karşı karşıya. Onların yapamadığını başkaları yapacak. Türkiye, işte bu işe soyunmalıdır. Zaten 1965 senesinde Güney Kore bizden aynı seviyede, hatta geri idi ve şimdi bir hayli ileride. Karamsar olmaya gerek yok.

Benim kanaatim, Türkiye bütünleşme sürecini yaşarsa, o zaman dolayısıyla siyasi kararların hata payı da bütünleşme süreci içerisinde azaltacaktır.

TAHA AKYOL — Teşekkürler.

Üç dakikanız kalmıştı.

Şimdi, Sayın Denizkurdu'nun bahsettiği Meksika ile Amerika arasında imzalanan NAFTA Anlaşması fevkalade önemlidir. Bizim de çok ders almamız gereken tartışmalar olmuştur. Amerika'da NAFTA'ya, yani Meksika'yla Gümrük Birliği ve Ortak Pazara alınmasına karşı çıkanların başının gibi, büyük sermaye çevrelerinin adamı olarak ortaya çıkmıştır ki, Peron'un gerekçesi şuydu; Meksika'da işçilik ucuzdur. Böyle olunca Amerikan sermayesi ucuz işçiliği değerlendirmek üzere Meksika'ya gidecektir ve Amerikalılar işsiz kalacaktır. İkinci boyutu da budur.

Bir ülkede işçiliğin ucuz olması halinde, sermayenin oraya kayacağı, ABD'de işsizliğin artacağı tartışması var. Çok enteresandır ve NAFTA'ya karşı çıkan Meksikalıların sloganı da, "Onlar ortak, biz pazar" Yabancı sermaye gelecek sömürecek bizi, pazar olarak kullanacak, biz buna karşı çıkalım" deniyor. Benzer süreci Türkiye yaşadı, hâlâ yaşıyor. Bakın, bu noktada ne tür tartışmalar olduğu, nereye gidiyor, ne gibi sonuç doğuracak? Söylendiği gibi, Meksika'nın kalkınmasına mı yardım edecek, ne gibi sonuç doğuracak, Meksika'nın sömürülmesine mi yardım edecek, Amerikan sermayesi kayacak mı, kaymayacak mı?

HASAN DENİZKURDU (Devamla) — Sayın Başkan, 2 dakikalık süremi kullanabilir miyim?

TAHA AKYOL — Buyurun.

HASAN DENİZKURDU (Devamla) — Şöyle ifade edeyim, çok ilginç bir noktaya değindiniz.

Bu, Dünya Ticaret Odaları toplantısında, Amerika adına gelen büyük bir şirketin Yönetim Kurulu Başkanı konuşmasına aynen sizin gibi başladı, "Ben buraya Amerika Birleşik Devletleri adına gelirken, yapacağım konuşmanın yaratacağı mahsurları ortadan kaldırmak için biz şirket olarak karar verdik. Dünyanın en büyük inceleme şirketlerinden bir tanesi olan şirketin Türkiye'de de şubesi var, bu kuruluşa demişler ki, inceleyin, sektör sektör Meksika ile Amerika arasındaki ticaret nasıl olacak? Hangisi doğru ve sonuçta ortaya ne çıkmış, hem Meksika'nın, hem Amerika'nın birbirine olan ihracatı artıyor. Her ülkenin kendi yararına.

TAHA AKYOL — Buyurun Sayın Şenatalar.

PROF. DR. BURHAN ŞENATALAR (İ. Ün. SBF. Öğretim Üyesi) — Başkanlığın yönlendirilmelerine daima uyarım, hiyerarşiyé ve disipline de uyarım.

Şimdi, Başkanın önümüze koyduğu fevkalade zor bir soru var. Haki katen hepimiz için problem bu zaten. Yüksek nüfus artışı olan bir ekonomi, dışarıdan bu kadar yoğun bir teknolojik dönüşümün, değişimin etkisi altında kendi problemini nasıl çözecek?

Şimdi orada, kimse karamsar olmayı sevmiyor, ben de karamsar değilim ama, Sayın Denizkurdu'nun parmak bastığı noktada hâlâ farklı düşünüyorum. Kendilerinin belirttikleri, "Batı ülkelerinde nüfus yaşılanıyor, onun için onların problemi var". Tam tersine, nüfus yaşılanıyorsa, emek gücü piyasasından çekilir, dolayısıyla işgücü arzı azalır ve orada bu şekilde denge

sağlanabilir. Bizim problemimiz nedir? Nüfus artışı çok yüksektir, emek gücü piyasasına devamlı insan dolmaktadır. Devamlı insan doluyor bir yandan, teknoloji emek tasarrufu sağlıyor bir yandan, onu nasıl dengeleyeceksiniz?

Sosyal güvenlik sistemi orada da tıkanmada, bizde de tıkanmada, aynı problem bizde yaşanıyor. Bizde de aktif sigortalı, pasif sigortalı oranı bizde de bozuluyor, Batıda da bozuluyor. O ayrı bir problem. Ama emek gücü piyasasının arzı ve talebi açısından bakarsanız, bizim problemimiz daha büyük, yüzde 2.2'ye yakın her yıl 1.200.000 kişi doğuyor. Şu anda yılda evlenen sayısı erkek-bayan toplam 1 milyon, 10-15 yıl evvel 600 bin iken, şimdi 1 milyona gelmiş.

Şimdi burada ciddi bir problem var. Bu problemi görmek için fazla bir istatistik karıştırmaya gerek yok. Herhangi bir durağa çıktığımız zaman, otobüs durağına, bilet satan insanlara baktığınız zaman, o memlekette işsizliğin bir bölümünü anlarsınız. Hiçbir ülkede saçma sapan meslekler yoktur, jetonculuk yok, tamir yapan, sigara satmak falan, bunlar işsizliğin ciddi bir problem olduğunu gösterir. Karamsar olmayı gerektirmez.

Nüfus artış oranını düşürmek zorundayız. Maalesef Türkiye'de 1960'larda, 1970'lerde solunda, sağın da mutabık olduğu bir şey vardı, nüfusumuzu düşürmek isteyenler emperyalistlerdi, gavurlardı, Musevilerdi vesaire. Bu kadar saçma sapan bir düşünceyle yıllarımızı kaybettik ve bundan sonra hiç olmazsa, bir an evvel bu işe el koymamız lazım. Dünyanın en saçma sapan laflarını duyuyorsunuz, "Bu memleket 100 milyonu da besler". Bugün beslemiyor, belki ileride besler. Almanlarla İngilizler çocuk parası veriyormuş. Keşke bizim de nüfusumuz artmasa da, bizde çocuk parası verelim. Problemimiz başka, problemimiz çok daha farklı.

Sağlık politikamız sakat, sağlık politikamız çok çürük. Hâlâ birtakım hizmetlerde özelleştirmeye falan kendimizi avutuyoruz. Ciddi bir önleyici sağlık hizmetleri lazım, tedavi ediciden önce önleyici sağlık hizmeti lazım. Bütün dünyada nüfus artış hızının nasıl düşürüldüğü belli. İyi bir sağlık sistemi kuruyorsunuz, insan ayağına gidiyorsunuz, özellikle anaların; yani ailelerin sürekli olarak sizden sağlık hizmeti almasını sağlıyorsunuz ve o arada orada sistemi monte ettiğiniz için, onların davranışlarını değiştirmeyi başarıyorsunuz. Biz ne yapıyoruz? Televizyona reklam veriyoruz. Televizyona reklamla olsaydı, o zaman çok kolay değişirdi.

İyi bir sağlık politikası kurarsak, bir şekilde gerçekçi oluruz. Bunun birinci mesele olarak getirilmesi gerekir. Çok önemli bir problemdir. Bunun halka anlatılması gerekmektedir. Fetfa istiyorlarsa, fetfa da verilir.

Teknolojiyle ilgili ne yapacağız?

Teknolojiyle ilgili ben burada üç tane, Türkiye'nin iktisat politikalarının esas dayanması gerektiğine inandığım üç tane gerek düşünüyorum.

1. Üretim artışı, ister "Büyüme" deyin, ister "Üretim artışı" deyin, "Etkinleşme" deyin, ister "Rekabet gücü" deyin, bu birinci meselemiz; yani gözlerimizi kapayamayız. Dünya rekabeti içinde Türkiye bir yer almalıdır,

mümkünse sıçramalıdır, mümkünse ileri teknolojiye bazı sektörlerde iddialı olmalıdır. Ama buna uygun bir eğitim politikası lazım, buna uygun bir araştırma, geliştirme politikası lazım, buna uygun bir üniversite sistemimiz lazım.

Şimdi ben, burada bulunan sermaye örgütlerinin temsilcilerine sormak istiyorum. Bir YÖK sistemiyle siz böyle bir eğitim düzeninin gelebileceğini düşünüyor musunuz Türkiye'de? Bugün Clinton bile Başkanlığa gelirken ve geldikten sonra "Eğitim, çok önemli bir meseledir" dedi, hem genç eğitimi, çocuk eğitimi, hem yetişkin işçilerin eğitimi, işsiz kalanın eğitimi, hem de yetişkin işçilerin eğitimi, işsiz kalanın eğitimi, gerek işsiz kalan işçiye yeniden eğitimden geçirecek, bir şekilde hayat boyu eğitim felsefesiyle yaklaşıyor meseleye.

Biz, eğitim meselemizde de, araştırma, geliştirme meselemizde de çok uzaktan bakıyoruz, çok mesafeli bakıyoruz. Sonunda teknolojik olarak bir rekabet gücümüz olsun istiyoruz. Eğitimden ayrılması mümkün değil.

İkincisi, sosyal dengelerimiz çok bozuk. Gelir dağılımımız, istatistiklerini vermiyorum, herkes biliyor, felaket durumda.

Gazetelere bakıyoruz "Herkes üniversite" Ne kadar komik, herkes liseye gidemiyor ki, herkes ortaokula gidemiyor Türkiye'de, ne herkese üniversitesi. Türkiye'de ortaokulda okullaşma oranı yüzde 0 civarındadır, liseye okullaşma oranı yüzde 40'a yakındır. Demek ki, 10 çocuğumuzdan 6'sını daha liseye götüremiyoruz. Mezun olanların hepsini, bu eğitim politikasının arkasında muazzam bir sosyal eşitsizlik var. Lise mezunlarını üniversiteye soktuğunuz zaman, sokakta ayakkabı boyayan çocukların hakkı ne olacak? Bu çocukların hakkını arayan bir iktisat politika yaklaşımı lazım. Gümüşhane'den veya Tunceli'den hiçbir şekilde başka bir kente gide memiş, 25 yaşından sonra ancak inşaat işçisi olup, okuma-yazmayı sökememiş adamın hakkını arayacak bir iktisat politikası lazım.

Üç, demokratikleşme. Bu memleketin demokratikleşme sorununu görmezlikten gelemeyiz ve bunsuz bir teknolojik rekabetin gücüne de kavuşmayı hayal ediyorsak, artık çok zor. Memur sendikası meselesini de önümüze koymamız, iş güvenliği meselesini de önümüze koymamız en azından tartışmalıyız ve politikacıları da bu konuda tutarlı, ciddi ve samimi olmaya çağırarak zorundayız. Oyalamayla hiçbir mesafe alamayız.

Şimdi bakın, 1993 yılı Nobel Ekonomi Ödülünü iki tane Amerikalı aldı. Çoğunu zaten Amerikalılara veriyorlar. Bunlar iktisat tarihçisi, bunlar ülkelerinin ekonomik gelişmesini incelemişler. Saptamaları şunlar; baktığınız zaman ülkelerin ekonomik gelişmesine, sosyal kurumların önemli bir rolü var, insanların davranışlarının önemli bir rolü var, zihniyetin önemli bir rolü var, yasal sistemin önemli bir rolü var; yani bu ne demek? "Sadece piyasa mekanizmasına bırakın, büyüme kendiliğinden olur" Hayır, olmadığını gösteriyor. Zaten, ne Japonya'da öyle olmuştur, ne de başka ülkelerde öyle olmuştur. Türkiye'de bu serbest piyasa konusunda bir mutlaklaştırma, genişleştirme tehlikesiyle karşı karşıyayız. Geçmişte bunu devlet müdahalesiyle yapardı halkımız, halen yapan var. "Devlet müdahale etsin" Devlet,

ne eylerse iyi eyler, güzel eyler gibi, hiç öyle değil. Devlet müdahalesi iyi de olabilir, kötü de olabilir.

Türkiye'de devlet, genellikle toplumsal kesimlerini etkisine açık olmadığı için, bürokratin etkisinde, politikacının etkisinde ve çıkar zümrelerinin etkisinde olduğu için, devlet müdahalelerinin çoğu aslında Türkiye'de halkın yararına da olmamaktadır. Ama halkın, çoğu "Devlet müdahale et-sin" diye düşünür. Ben, 1970'lerde bir büyük kentte belediye başkanının karpuz fiyatına narh koymaya niyetlendiğini ve koyduğunu biliyorum. Bu kadar komik bir şey olabilir mi? Bu kadar mantıksız devlet müdahalesi olmaz. Ama "Her devlet müdahalesi mantıksızdır" anlamına asla gelmez.

Bakınız, GAT Anlaşmasının konuşulduğu günlerde İspanya'da, İspanyol Hükümeti, Amerikan filmlerinin gösterimiyle ilgili bir sınırlama getirdi; yani Amerikan filmi gösterimi İspanya'da bugün alabildiğine serbest değil. Fransa aynı günlerde parlamentosundan bu kanunu geçirdi, 1996'dan itibaren Fransız radyolarından yüzde 40 Fransızca müzik çalınacak. Türkiye'de bizim bugün böyle bir şey söylese, ne gericiliği kalır, ne şövenliği kalır, ne dinazorluğu kalır, ne de bir şeyi kalır. Fransızlar herhalde bayağı dinazor, onu anlıyoruz.

Fransız gümrüğünde, Japon elektronik eşyasının girmesini sınırlamak için, Fransa'nın güneyindeki küçük bir gümrük kapısına verdiler. Küçük gümrük kapısından geçecek eşya haliyle sınırlanıyor. Açıkça sınır koymadı ama, oraya koydu.

Amerikan Havayolu şirketlerinden herhangi birinde yabancı şirketlerin sahip olabileceği hisse en fazla yüzde 25'dir, daha fazla olamaz. Siz bunu Türk Havayollarıyla söylemeye kalkın, ne dinazorluğunuz kalır, Berlin Duvarının yıkılması gibi espriler doğar.

ABD'de herhangi bir eyalette bilgisayarlı tomografi açmak isterseniz, hükümetin izni gerekir.

Piyasa mekanizması, özellikle gelişmekte olan bir ülkede her yerde deva asla olamaz. Ama akıllı müdahalenin ne olacağını Türkiye öğrenemedi. Tarıma müdahale ediyor, rastgele, diğer piyasalara müdahale ediyor, rastgele. KİT'ler bugün aynı şekilde rastgele bir devletçiliğin göstergesidir, olduğu biçimiyle savunulması için, akla, mantığa aykırı bir yaklaşım taşımak gerekir. Bütün bunlarda, akılcı, rasyonel iktisat politikalarını aramak zorundayız. Ama ararken temel felsefemizi önce netleştirelim. Onun için diyorum ki:

1. Üretim artışı, etkinlik, rekabet gücü.
2. Sosyal dengelerimiz çok bozuk, bunları gözardı edemeyiz.
3. Demokratikleşme meselemizi gözardı edemeyiz.

Bu üçünü aynı paket içinde düşünürsek, sosyal barış olur, Ekonomik Sosyal Konsey olur, başka mutabakatlar olur. Ama bunların bir kısmını, bir kenara bırakacağız, sadece rekabet gücünden bahsedeceğiz, yol alamayız, gerçekçi olmaz. 12 Eylül'de aldığımızı zannettik, 1989'dan sonra tersine

döndü. Bugün bir 12 Eylül'de olmadığına göre, süngü zoruyla da mutabakat kuramayacağınıza göre, çok daha geniş kapsamlı bakmak zorundayız.

Teşekkür ederim.

TAHA AKYOL — Sayın Kamil Turan, buyurun.

PROF. DR. KAMİL TURAN (Gazi. Üni. İ.İ.B.F Çalışma Eko. ve En-düst. İlişk. Böl. Bşk.) — Sayın Başkan;

"Liberal Ekonomi" denildiği zaman, genellikle Amerikan modeli akla gelir; yani çok kısa zamanda, çok büyük servet yapmak, geleceği, şimdiki hale feda etmek anlayışı üzerine kurulmuş Amerikan modeli akla geliyor. Çünkü, küreselleşen dünyada Amerika, tek vücut haline geldi. İktisadi gü-cü, siyasi prestiji bakımından yeni dünya düzeninde kendine rol arayan bü-tün ülkeler, daha doğrusu, çok büyük bir kısmı Amerikan modeline yönel-mektedir.

Kanaatime göre, Amerikan modeli yanında, üzerinde dikkatle duru-lup incelenmesi gereken iki model daha vardır. Birisi Japon modeli, diğeri ise Alman modelidir.

Japon modeli, büyük oranda Japonya'nın kadim gelenekleri üzerine kurulduğu için, Türkiye bakımından, Türkiye'ye adaptasyonu birtakım sos-yolojik sıkıntılar çıkarabilmiştir. Fakat Alman modeli incelendiği takdirde, bu modelin daha çok şimdiki hali geleceğe eda eden bir model olduğu gö-ze çarpmıyor.

Dolayısıyla dışarıdan herhangi bir modeli kalıp olarak almaktansa, Türk çalışma ilişkilerinin bu küreselleşen dünya şartları içerisinde sosyolo-jik yapımıza uygun bir şekilde girilen düzene konulması konusu üzerinde durmamız ve işçi-işveren taraflarının bu esas üzerinde düşünmeleri gerekir.

Bu yapılırken, ilk gerçekleştirilmesi gereken husus, hatta hiç hükü-metlere ihtiyaç duymadan, tarafların çalışma ilişkilerinde, milli planda bir konsonsüs, bir mutabakat meydana getirmeleri lazımdır ve bu da, ne ka-nunla olur, ne hükümetin çıkaracağı talimatlarla olur, bu ancak iki kesimin kendi içlerinde hazırlanarak, bir gerçek etrafında mutabakata varmaları ge-rekir. Bu gerçek de şudur:

1960 yıllarının sendikal felsefesi, bütün dünyada iflas etmiştir. Bugün Batı Avrupa'da dahi esas sendika felsefesi şudur; taraflar birbirine zıt çıkar-ları temsil ediyorlar. O halde, herkes kendi çıkarı için ağırlığını kefeye ko-yacak ve bu çıkar çatışması sonucunda bir noktada anlaşacaklardır. Taraf-ların ortak bir çıkar mücadelesi yapması gerekir.

Dolayısıyla işçi ve işveren dünya pazarlarında hizmet veya mal, ara-nır mal veya hizmet olmasını istiyorsa, ikisi de bu mutabakatı yapmaya yalnız mecbur değil, aynı zamanda mahkum. Aksi halde, o işyerinin faali-yetinin uzun ömürlü olması mümkün değildir.

Mutabakatı olursa, her şeyden önce, yabancı yatırımcılara büyük bir yatırım iştahı verecektir. Çünkü sermaye, barışın olmadığı yerde bırakın dolaşmayı, gözükmez.

Avrupa Topluluğunda son zamanlarda yapılan bir araştırmada, işadamlarına bir soru sorulmuş; "Eğer sermayeniz olursa nerede yatırım yaparsınız?" En çok puan alan ülke Almanya olmuş. Sebep olarak da, orada işçi ve işverenler arasında mutabakat hususu gerekçe olarak gösterilmiştir.

Dolayısıyla kanaatime göre, hiç hükümetin teşvikine ihtiyaç olmadan, işçi ve işveren tarafları önce kendi üyelerine bu mutabakat ortamının ne kadar hayati konu olduğunu anlatmalı, ikna etmeli ve yüreklerini birbirlerine masada açmalıdır.

İkinci bir husus, ortak sorumluluk meselesidir. Bir zamanlar Almanya'da yönetime katılmanın sembolü olarak ortaya atılan beraber yönetme sistemi, şimdi artık beraber yönetmeme olarak değil, sorumluluğu beraber yüklenme sistemi olarak kullanılmaktadır.

İşverenler, kıskanç, müzmin kocalar gibi davranmaktan vazgeçmek zorundadırlar. İşyerlerini, işçileriyle ortaklaşa yönetmenin fazileti üzerinde düşünmelidirler.

Yurdumuzda işyerinin yönetim ve gözetimi işverene aittir. Ama o işverenin işyerinin, işçisiyle beraber yönetmesinde kendisi için de, işçi kesimi için de çok faydalar vardır. Dolayısıyla, mutabakatın yanında, ortak sorunları yüklenmek esasının da kabul edilmesi lazım.

Türkiye'nin zaaflarından birisi de, mesleki ve teknik eğitim maalesef çok zayıf olmuştur. Dünyada teknoloji öyle bir hızla değişiyor ki, bir gün önce kendi alanında süper vasıflı olan bir işçi, yeni bir teknolojik gelişme akabinde beceriksiz bir insan durumuna düşebiliyor.

Bu bakımdan, işe almadan işçiyi teknik ve mesleki açıdan çok yönlü olarak eğittikten sonra işe almak lazımdır. İşverenlerin, bu eğitim masraflarına katlanmayı göze almaları gerekir. Aksi halde, vasıfsız işçinin üreteceği malın rekabet gücünün olmayacağını kendileri de bilir.

Batı toplumlarında işçi, genellikle işyerine istihdam edilmeden önce teknolojik gelişmelere derhal adapte olmalıdır. Bizim bununla ilgili mevzuatımız ihtiyaca cevap vermemektedir. Ülke açısından yeni durumları hazırlamamız gerekir.

Güçlü sendikacılığın, ister işçi kesiminde olsun, ister işveren kesiminde olsun yaygınlaşmasından korkmamalıyız. Alman sanayi gücünün, bugün Almanya'da meydan okumasının en önemli unsurlarından birisi, işçi sendikalarının gücüdür. İşçi sendikalarının varlıklarının iktisadi hayata sevk edilmesinin yollarını açmak zorundayız. İşçi tasarruf sandıklarını teşvik etmek zorundayız. Çünkü, yarının sermaye kaynaklarından birisi de, işçi sendikalarının varlığı olacaktır.

Diğer bir husus ise, tabii ki bu en çok işçilerin haklı olarak endişesinden doğmaktadır; yani liberal bir dünyada işçilerin birtakım beşeri ve sosyal hakları ne olacaktır? Bir arkadaşımızın biraz önce bahsettiği gibi, Amerika'da olduğu gibi, sosyal güvenliği tesadüflere mi bırakacağız? Mutlak surette sosyal piyasa ekonomisi formülünden, sosyal yapımıza, fakir ola-

nın, düşük ücretli olanın korunmaya muhtaç olanların korunmasıyla ilgili mekanizmaları kurmamız gerekir.

Bir seminerde, bir işveren yöneticisi bana, "Bütün gayretlerimize rağmen anlayamıyorum, işçi kesimiyle oturup, bu dertlerimizi kendi aramızda niye çözemiyoruz? Sizce bunun sebebi nedir?" sormuştu. Kanaatime göre, tarafların birbirini iyi tanımaması, tarafların birbirine itimat verememesi ve beraberce ilişkileri koparacaklarına hâlâ inanmamalarıdır. Beraberce oturup, yeni bir dünya düzeni için iki tarafın yeni fikirler üretmesi gerekir kanaatindeyim.

Teşekkür ederim.

TAHA AKYOL — Teşekkür ederiz.

Sayın İzzettin Önder, buyurun.

PROF. DR. İZZETTİN ÖNDER (İ. Ü. İkt. Fak. Öğretim Üyesi) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Konuşuldu aşağı yukarı ama, ben Türkiye'nin, ileriye baktığımızda durumunu iyi veya kötü görmek, bakış açımıza bağlı. Türkiye gerçekten yatırım da yapabilir. Kendi içinde bakarsak, yani Türkiye, geliri artmış bir ülke de olabilir. Ama bir mukayeseli bir tahlil yaptığımızda, yani diğer ülkeler, Türkiye 10 yılda bir yere giderken, diğer ülkeler nereye gitti diye baktığımızda, Türkiye geri kalmış da olabilir. Bu açıdan ben biraz endişeliyim, çünkü Batıyı zorlayan ve bunlardan bir tanesi, Sovyetlerin bir merkez olarak şu anda, bilmiyorum yedi sene sonra ne olur, ortadan kalkmış olmasıdır.

Şu anda dünyamız öyle gözüküyor, kapitalist ağırlıklı, üç merkezli bir dünyaya dönüşmüş vaziyettedir. Kuzey Amerika ki, merkezi ABD, Avrupa da ki, merkezi Almanya, işte Pasifik ülkeleri ki, merkezi Japonya. Bunlar sistem mücadelesi yapmıyorlar, ama bunlar kaynak ve pazar mücadelesi yapıyorlar.

Sistem mücadelesinin olduğu dönemlerde, merkez ülkelere, cebri ülkelere kaynak akımı daha hızlı olur. Çünkü onlar alan mücadelesi yapıyorlardı ve cephe mücadelesi yapıyorlardı; yani Sovyetler yanına ülke çekmeye çalışıyordu, ABD, yanına ülke çekmeye çalışıyordu. Şimdi artık böyle bir durum sözkonusu değil. Şimdi Türkiye'ye az da para verseniz, kaynak aktarsanız da, aktarmasanız da, nereye giderse gider. Fakat şu anda ne var? Kendi alanında kaynak ve pazar mücadelesi var. Kendi alanında kaynak ve pazar mücadelesi yaparken, teknoloji onları zorlamaya başlıyor. Teknoloji o kadar enteresan bir mekanizma ki, çok konuşuldu.

Teknoloji o kadar hızlandı ki, insanları devre dışı bırakıyor. Bu da sistemi zorluyor; yani kapitalist sistemin açılımlarını zorluyor. Sistem tartışmaları mutlaka yine gündeme gelecektir, mülkiyet ilişkileri gündeme gelecektir. Fakat bu sistemi zorlarken, dışarıdan kaynak aktarımı gündeme geliyor; yani bu ülkeler çok bol ve yoğun üretim yaparken, teknolojinin çekirdeğini ellerinden tutarken, kırpıntıları veya çevrelerini bizim gibi çevre ülkelere yayarak fazla kaynak aktarmak zorunda olacaklardır ki, kendi sis-

temlerini, kendi insanların sosyal barışlarını idame ettirebilsinler.

Şimdi bu demek değildir ki, Türkiye'nin ithalatı duracak, ihracatı duracak, tam tersi, Türkiye'nin ihracatı hakikaten artabilir. Bugün tekstilde, demir-çelikte ve otomotiv sanayiinde duran ülkeler, birinci teknoloji ülkeleridir. Bunlar ileri teknoloji ülkeleri değildir. Eskiden teknoloji ülkeleri karşısında, tarım ülkeleri dezavantajlıydı, bugün ileri teknoloji ülkelerine karşı da, birinci teknoloji ülkeleri dezavantajlı durumdadır. Buna dikkat etmek mecburiyetindeyiz. Tabiatıyla çok ileri teknolojiye geçmişse, çift star falan yapıyorsa elini motora sürmeyecektir, o motoru bize aktaracaktır. Biz arabayı alıp, satacağız, sattığımızda "İhracatımız arttı" da diyebileceğiz. Ama o esnadaki dış şartları ve fiyatları bilmek mecburiyetindeyiz. Türkiye ilerleyecektir ama, nisbi mukayesede baktığımız zaman, ne gibi gidecektir?

Şimdi burada bizim yapabileceğimiz şeylerimiz var mı diye baktığımızda, nüfus çok tartışıldı, kesinlikle katılmıyorum. Bunun üzerinde ciddi bir biçimde durmak lazım.

İkincisi, eğitim. Kamu harcamalarının eğitimde azaldığını bu açıdan söyledim. Dünyada iki devlet görüyoruz ki, Almanya ve Japonya, bunların ikisi de yıkık çıkmışlardı, Japonya ilk atom bombasını yemiştir ama, ikisi bugün dışa fazlasını veren ülkelerdir. Almanya son zamanda biraz sarsıldı birleşmeden dolayı, ama bunlar çok ciddi olaylar. Fabrikayı iki günde yapabiliyorsunuz ama, kafa yirmi senede üretiliyor. Türkiye'nin en büyük dezavantajı şu anda bu.

Biz bir kere hazin gelişme sergiledik. 1970'lerden beri, muhtemelen bunun çok büyük bir günahlısı da, belki bugün Sayın Cumhurbaşkanımız, sabah burada konuşan Demirel'dir. Türkiye'de biz, planla alay ettik. Şimdi Almanya'nın kalkınmasına bakın, Japonya'nın kalkınmasına bakın, İngiltere'nin kalkınmasına bakın, çünkü onların görülmeyen planları var; yani bütün ideolojik sistemler, aslında plandır.

Uluslararası ticaret, sanayi bakanlığı var. Bu, Japonya'nın genelkurmayıdır. Bizde Genelkurmay için tartışmalar yapılıyor, kim başbakanın önünde daha çok duracak. İşte Japonya'nın genelkurmay başkanı bu bakanlıktır. Öyle ki, Japon sanayisi, bunun izni olmadan bir kuruş bile yatırım yapamaz. Biz plana "Pilav" diyerek alay ettik. Böyle bir kafa olmaz.

Son Vergi Yasasında da aynı şeyi görüyoruz, bir yatırım indirimi, son kanunlaşan tasarıya bakın, bütün yetkileri Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına vermiş durumdadır. Bu, plan falan yapmıyor, o anlık karar veriyor. Piyasa çok basit bir araçtır.

Türkiye'de malların fiyatını belirlersiniz ama, ülkede eğitimi, demir-çelik endüstrisini, otomotiv endüstrisini, kimya endüstrisini piyasada yapamazsınız. Bunları 10 senelik, 20 senelik planlarla yapacaksınız. Biz bunları devreden kaldırdık, halen bir müsteşar yok, aylardır vekaletle yönetiliyor. Bu, ne kadar ciddiye almadığımızın bir göstergesidir. Bunları yapmak mecburiyetindeyiz.

Bizim milli gelirimiz sanırım, Japonya'nın 1/15'i kadar, tam emin değilim, ama bu kadar olduğunu tahmin ediyorum. Japonya, adalar üzerinde bir ülke ve bir Pasifik'in merkezi. Japonya'da bizim kadar yat limanı yok. Peki, biz 1980'e kadar bütün bunları yaptık, sonunda nereye geldik? Sayın Özal ölmeden evvel, Türkiye'de yat limanları varmış. Bunlar övünülecek şeyler değildir.

Biz, başka yerlere gitmek mecburiyetindeyiz. Peki, neden biz buraya geldik? Biz, gelir dağılımı bozuldukça, üst gelir dilimleri Batının tüketim kalıplarını algıladık. Batının tüketim kalıplarını Batı bize verdi. Niye verdi? Çünkü Batı, Japonya'nın Mazda arabasını almıyor. Neden almıyor? "Siz bu arabayı Japonya'da üretmiyorsunuz, haksız rekabet var" diyor. Biz alıyoruz. Bugün bizim tasarrufumuz yüzde 15'e düşmüş vaziyette, gazetelere bakın, bankalara kredi veriyor Pejo mu istersiniz, Mazda mı istersiniz, araba alıyor. Böyle bir ekonomi olmaz. Batılılar buralardan geçerken, demin değerli meslektaşım söyledi, ben rakamları vereyim. Bu işler ucuz pehlivanlıklarla olmuyor.

Amerika'da vergi oranı gerçekten 1980'de yüzde 70'den iniyor. Kapitalist sistemin birikimi böyledir. İngiltere'de yüzde 83'ten yüzde 40'a iniyor, Amerika'da yüzde 33'e iniyor ama buralardan gelindi. Eskiden İngiliz asilzadeleri yeni elbise giymezlermiş. Niçin yeni elbise giymiyorlarmış? Çünkü bu ülke Lord ünvanı vermiş. İngiltere, sermayenin beşiği, "Ben sermaye yapıyorum" Kendilerine eski görüntü kazandırıp, öyle davranıyorlar. "Çünkü bana Lord ünvanını verdiler, ben bu ülkede yeni bir şey giyemem. Sonra bana ne derler" diyorlar. Bizde altın saatler takıp, bir de utanmadan onu gösteriyoruz. Böyle bir ülke birikim yapamaz tabiatıyla. Bunlar, iktisadi psikolojimizi gösteriyor, bunlar yanlış şeylerdir. Bu nereden kaynaklanıyor? Gelir dağılımımız çok bozuk, Batının tüketim kalıntılarını alıyoruz.

Düşünce havuzumuzu değiştirmemiz lazım. Biz daha anarşiyi düşünüyoruz. İşveren ve ücretli şeklinde düşünüyoruz, mülkiyeti daima bir gruba diye düşünüyoruz. Bu düşüncelerimizi bir revize etmemiz lazım. Çünkü, bu düşüncelerle, bu sistemi çözemeyiz gibi geliyor bana.

Teşekkür ederim efendim.

TAHA AKYOL — Aslında süremizin dolmasına üç dakika var.

Soruları lütfen yazılı verelim.

Sayın Kubilay Atasayar.

KUBİLAY ATASAYAR — İşçiler, işverene soruyorlar.

Birinci soru, Sayın İbrahim Eren'in:

"1989 yılına kadar çalışanların ekonomik kayıplarının olduğu, 1989-1991 yılında bağitlanan toplu iş sözleşmelerinde reel ücretlerde gelişmeler olmuştur.

Biz çalışanların 1980 sonrası kayıpları sadece ekonomik değildir. Demokratik kayıplarımız da vardır.

Bununla ilgili düşünceleriniz nedir?"

"İyi endüstriyel ilişkilerden ne anlıyoruz?

1982 yılında TİSK 14. Kurultayında alınan kararların tümü Anayasa-da ve yasalarda yer aldı. Dönemin Sayın Başkanı Halit Narin, 20 yıl işçiler güldü, biz ağladık, gülme sırası bizde dediler.

Bu görüşlerde değişme mi oldu yoksa?

1995 yılında Gümrük Birliğine gireceğimiz şu günlerde sadece sıkıntıları paylaşmak için mi iyi diyalog? Refahı da paylaşacak mıyız?

Yönetime katılımı ilgili düşünceleriniz nedir?"

Efendim, birkaç dakika içinde özetlemek istiyorum.

Benim verdiğim rakamlar tamamen bugün içinde bulunduğumuz durumu göstermek bakımından ortaya koyduğum rakamlardır. Yoksa, bir tartışmaya sebep olmak niyetiyle değildir. Temeli, sabah verilen broşürdeki yaklaşımın ve anlayışın iki kesimi birbirine karşı imiş gibi gösterme düşüncesini yansıtmamasından hareketle bu rakamları vermek ihtiyacını duydum.

Biz herhalde, menfaatleri birbirine bağlı iki kesimiz. Bunu başka türlü düşünme imkanı yoktur. Hatta Batının anlamıyla, artık işçiler ve işverenler, menfaatları birbiriyle çatışan insanlar değildir. Çalışma alanında birbirinin ortağı olan insanlardır. Türkiye'de bu anlayışı yerleştirmek mecburiyetindeyiz. Bu anlayışı yerleştirirken de, bu türlü zamanında söylenip, söylenmediği bile tartışılmış kavramları, tekrar tekrar ısıtarak gündeme getirmek, bence varmak istediğimiz noktaya bizi yaklaştırmaz, uzaklaştırır.

Türkiye bugün on sene önceye nazaran, belki 20 sene önceye nazaran daha fazla barışa ihtiyacı olan bir ülke. Bu barış, hiç şüphemiz olmasın, hem refahı paylaşmak, hem sıkıntıları paylaşmaktır.

Bugün hiçbir devlet yok ki, ekonomik alanda sorunları olmasın. Hiçbir devlet yok ki, kendi ölçüleri içinde kaynak sıkıntısı çektiğini söylemesin, her devlette kaynaklar kıttır. Türkiye'de de kaynaklar kıttır ve bu kıt kaynakları biz iyi kullanmak mecburiyetindeyiz. İyi kullanırken de, yararımıza da olsun, zararımıza da olsa çıkacak sonuçlar, bunları paylaşmak zorundayız.

Arayışımız, hiç şüphemiz olmasın, hiç kimsenin şüphesi olmasın, çalışan kesimin refahına dönük, işveren kesimi olarak biz bugün açıkça bunu her yerde, her zaman söyleyebiliyoruz.

Neden bugüne kadar bir araya gelemedik? Biz çok güzel kahve içeriz işçi kesimiyle, sohbet ederiz, ahabalık ederiz, fakat hiçbir işi bitiremeyiz. Çünkü, risk alacak yapıda yöneticiye sahip değiliz de onun için. Anlaşmak risk ister, risk almayı gerektirir.

İşte Türkiye'de bence bundan sonraki yöneticilerin risk alabilecek girişimlerle toplumun önüne çıkıp, haklı olduğu konuları haklı biçimde savunabilmesi lazımdır.

Kimsenin endişesi olmasın ki, bunun hedefi kesin olarak ve yüzde yüz tarafların refahına, toplumun refahına, çalışanların refahına dönüktür, dönük olacaktır.

Teşekkür ederim.

TAHA AKYOL — Buyurun.

BURHAN ŞENATALAR — Efendim, bir arkadaşımız çok hoş bir soru sormuş:

"Üniversitelerde iyi reçeteleri öğrencilere sunuyorsunuz, bugün akademik haberlerde ülke sorunlarına çözüm önerilerinizi sıralıyorsunuz. Bugün KİT'lerin ve ülkenin başındakilerin sizler gibi, üniversitelerden gelen hocalarımız, ama çoğu başarısız ve sorunlar da çözülüyor. Sizce nedeni ne olabilir?"

Şimdi anlaşıldı, fatura bize çıktı.

Sabahki oturumda izleyemedim, bir arkadaşına sordum, "24 Ocağı hiç kimse üstlenmiyor" dedi. Ben de, kabahat samur kürk olmuş, kimse üstlenmek istememiş, 24 Ocağı kimse üstlenmemişse, iyi bir şey olmadığı oradan anlaşıyor.

Üniversitelerde iyi reçeteler sunduğumuz, bu tabii sizin iltifatınız. Buradaki görüşlerimiz de, işte kendi kendimize doğru zannettiğimiz birtakım şeyleri söylüyoruz. Bunlar da gerçekten çözüm olur veya olmaz tartışmaya açık. "Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma" derler, "Terzi kendi söküğünü dikemez" derler, bunların hepsinde gerçek payı vardır.

Tansu Çiller, hoca, doğru, ama Bülent Ecevit de hoca değil, Süleyman Demirel hoca değil, Mesut Yılmaz da hoca değil, Özal da hoca değil; yani arada hocalık yapıyordu da, pratikten gelen bir insandı.

Şimdi, hocalıkla ilgisi yok. Hocalık yapmak teorik bir şeydir. Mesela, beni şimdi bir fabrikanın başına getirseniz, fabrika sahibi gibi de yönetmem, müdürü gibi de yönetmem, yani hocalık başka bir şeydir. Pratiğe geçen hocaların bazıları başarılıdır, çoğunun başarısız olduğunu söylemek de mümkün.

Şimdi, hadise o değil, hadise başka bir şey, KİT'ler neden başarısız? Sistemleri bozuk, ondan başarısız. Bunu görmemiz lazım. KİT'lere işçilerin alınışı da politik kıstaslara göredir, yöneticisinin getirilmesi de politik kıstaslara göredir, fiyatı da politik kıstasa göredir. Her şeyi politik kıstasa göre olan bir şeyin, ekonomik olarak başarılı olması sürpriz olmaz mıydı? Başarılı olsaydı sürpriz olurdu.

Şimdi, zaman zaman başarılı gibi gözüküyorlar, doğru. Zaman zaman başarılı gibi gözükmelerinin de özel şartları vardır. Onun için KİT'lerin başındaki insanlardan ziyade, sistemleri bozuk. Bazıları başarılı gibi gözüküyor, şahıstan kaynaklanan kısmı yine çok az, sistemde bir değişiklik yaparsanız, mesela 1980'den sonra iki tane ana değişiklik yapıldı, fiyatları bir süre serbest bırakıldı, devlet fazla müdahale etmedi, ücretleri düşük tutuldu bütün 12 Eylül döneminde olduğu gibi. Ücretlerin maliyetteki payı düşünce, haliyle kârlılık ortaya çıktı.

KİT'ler, ciroya göre yüzde 10 kâr ediyordu 1986 yılında. 1991 ve 1992'de ciroya göre yüzde 10 zarar ediyorlardı. Ne oldu? İşçilik payı maliyette yüzde 50 idi, yüzde 100'ün üzerine çıktı. Bir anormallik var.

Onun için, lütfen ne KİT'lerin performansını, ne de genel olarak siyasetimizin problemlerini kişilere bağlamayalım. Kişilerle ilgili olsaydı, bugüne kadar çözüldü. Çünkü, yeter derecede kişi değiştirdikçe ümit bağlıyoruz, sonra insanlara kızıyoruz. İnsanlara bakmayalım, sistemin içerisine bakmaya çalışalım.

Teşekkür ederim.

TAHA AKYOL — Teşekkür ederiz.

Buyurunuz.

HASAN DENİZKURDU — Sual Sayın Sadettin Köksal'dan:

Küreselleşme, ABD çerçevesinde bütünleşme midir? Bağımsızlık kavramı zedelenmez mi?"

Tabii ki, sadece Amerika'nın Meksika ve Kanada ile yaptığı NAFTA yok. Onun dışında Amerika'nın, kendisine rakip olarak gördüğü Avrupa Topluluğu 350 milyonluk bir pazar. NAFTA ie Avrupa Topluluğunun dışında, yine Amerika'nın önderliğinde, Avustralya'da görüşmeleri başladı bir de APEK, yani Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği var.

Dünyada cereyan eden eğilim, bir tarafta ülkelerde bir bütünleşme, bir araya gelme, NAFTA ve APEK, ama dikkat ederseniz dünyanın öteki yanında da bir küçülme yaşıyoruz, Yugoslavya bölünüyor, Çekoslavakya ikiye bölünüyor. Bu bölünme süreci dünyanın gündemindedir. Tarihsel açıdan baktığımızda, uluslararası güçlerin bütünleşmesi ve yükselmesi ve düşmesi sürecinde enteresan bir olguyla karşı karşıyayız, adeta yeni bir imparatorluklar biçimi gibi, ama ekonomik açıdan bir imparatorluklar biçimi dünyanın gündemine geliyor. Amaç ne? Bugün artık her ülke, diğer ülke için bir eksport pazarı haline gelmiştir.

Dolayısıyla bu 350 milyonluk, 4 milyonluk pazarlar içerisinde bütünleşmek, ekonomik açıdan büyümek. Dolayısıyla sadece Amerika değil, nitekim GAT Anlaşması Avrupa'nın, özellikle Fransa'nın engellenmesi yüzünden üç yıl sonra uygulanabilmiştir. Biraz evvel sayın hocamızın verdiği İspanya'daki filmler, Amerika'daki müzik kasetleri de yasak olunan Fransa'nın oyunu bir rezervden ibarettir.

"Bağımsızlık kavramı zedelenmez mi?"

Bağımsızlık kavramının, bütünleşme süreci içerisinde zedeleneyeceği kanaatinde değilim. Tam aksine, görüyorsunuz ülke ekonomik açıdan çıkmaza girdiği zaman, bağımsızlığı daha çok ortadan kalkıyor. Sayın Demirel sabah da izah etti, Almanya'nın yardımlarıyla biz ancak kuyrukları ve yoklukları vesaireyi hallettik.

Bir ülke ekonomik açıdan güçlü olmazsa, içeride bağımsızlık nutuklarını atmak, milli duyguları kapatmakla gerçek birbirinden farklı.

Dolayısıyla ekonomik bütünleşmede ülkemizin bağımsızlık kavramının zedeleneyeceği kanaatinde değilim. Kaldı ki, yeni dünya modelinde bağımsızlığın zedelenmesi olayını böyle anlıyorum.

TAHA AKYOL — Bana da Yol-İş'ten bir soru var.

"Eskiden nüfus azmış diye nüfus artışı teşvik ediliyor. Bunun için özel tedbirler ve teşvikler varmış. Benim beşinci kardeşim, Yol Vergisinden kurtulmak için dünyaya getirilmiş.

Şimdi, RP bir çocuğu olandan yüzde 40 indirimli, beş çocuğu olandan da hiç su parası almayacağını söylüyor. Bu kafayla mı nüfus artışı önleyeceğiz?"

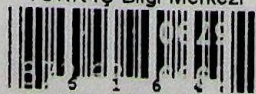
Bu kafanın amacı, nüfus artışı önlemek değil. Buna tek cümleyle cevap vereceğim.

1 milyar nüfuslu Hindistan'da, 80 milyon nüfuslu Almanya, kararınızı ona göre verin.

Böylece Paneli tamamlamış oluyoruz.

TÜRK-İş yöneticilerine teşekkürlerimi sunuyorum.

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

330 240 1990